

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní antropologie

Bc. Kryštof Blahota

Mgr. Et Mgr. Markéta Zandlová, Ph.D.

Kulturní a ekonomický vliv z České republiky působící
v rumunském Banátu

Diplomová práce

Praha 2023

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu bibliografie. Práci jsem nevyužil k získání jiného či stejného diplomu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze dne 30. června 2023

.....

Poděkování:

Zde bych rád poděkoval Mgr. et Mgr. Markétě Zandlové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, dlouhé a výstižné komentáře a zejména velkou trpělivost. Děkuji také svým spolužákům – antropologům, se kterými jsme se vzájemně podporovali až do nejzazšího termínu odevzdávání. Jmenovitě také Veronice, za nekonečné debaty o našich diplomových pracích, které byly vždy silně motivující. Nakonec bych rád poděkoval svým blízkým za trpělivost a podporu. Děkuji!

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá problematikou kulturního a ekonomického vlivu jdoucího z České republiky a působícího na českou obec Eibenthal v rumunském Banátu. Můj výzkum se soustředí na ekonomické činnosti a strategie v Eibenthalu a zabývá se tím, kdo se jich zúčastňuje a kdo je vytváří. Zároveň se ve výzkumu zabývám tím, jak dané ekonomické procesy proměňují celou obec a její obyvatele. Jak krajané přistupují k procesům i k hlavním ekonomickým aktérům, kteří tento vliv vytváří. Na terén práce nahlížím pomocí klíčového konceptu post-socialismu, utvářeného nepřetržitým procesem transformace institucí a praktik, které se postupně vyvíjejí z „údolí“ socialismu (Hann 2002). Práce se zaměřuje především na krajany a na obec jako takovou - jak se proměňuje a k jakým propojením dochází ve vztahu s největšími ekonomickými aktéry v oblasti, s Kluky z Banátu, kteří k obci a všem svým projektům přistupují jako k „projektu Eibenthal“. Ten proměňuje nejen život v obci, ale zasahuje také do tradičních krajanských praxí.

Klíčová slova: ekonomický vliv, proměny, post-socialismus, Eibenthal, Kluci z Banátu

Abstract:

This thesis addresses the cultural and economic influence that the Czech Republic has on the Czech village Eibenthal, located in the Romanian Banat region. My research focuses on the economic activities and strategies in Eibenthal and looks at who participates and who create them. At the same time, my research is concerned with how the economic processes in question transform the whole village and its inhabitants and how the regional population approaches the processes and the main economic actors that create this impact. I look at the terrain of the thesis through the key concept of post-socialism, shaped by the continuous process of transformation of institutions and practices that gradually evolve from the "valley" of socialism (Hann 2002). The thesis focuses primarily on the compatriots and the village as such - how it is transformed and what connections occur in relation to the major economic actors in the area, Kluci z Banátu, who approach the village and all their projects as "an Eibenthal project". This not only transforms life in the village, but also affects traditional regional practices.

Key words: economic influence, transformations, post-socialism, Eibenthal, Kluci z Banatu

1 Obsah

1. ÚVOD	1
2. ZÁKLADNÍ TEORETICKÝ RÁMEC	6
3. METODOLOGIE	12
3.1. CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	12
3.2. LOKALITA A SPECIFIKACE TERÉNU.....	13
3.3. VÝZKUMNÁ STRATEGIE	13
3.4. REFLEXE A ETIKA VÝZKUMU.....	17
4. EMPIRICKÁ ČÁST	21
4.1. OBEC EIBENTÁL.....	21
4.1.1. <i>Fyzické uspořádání obce a krajanská architektura</i>	24
4.1.2. <i>Život v Eibentálu</i>	28
4.1.3. <i>Reemigranti</i>	32
4.1.3. <i>Neziskové organizace a spolky</i>	38
4.1.4. <i>Ekonomický kontext obce Eibentál</i>	48
4.2. „PROJEKT EIBENTÁL“	52
4.2.1. <i>Hudební festival Banát</i>	55
4.2.2. <i>Související činnosti</i>	71
4.3. PROPOJOVÁNÍ A PROMĚNY.....	79
4.3.1. <i>Proměňující se role izolovanosti Eibentálu ve vztahu k České republice</i>	79
4.3.2. <i>Přesah „projektu Eibentál“ – propojení přes více hranic</i>	82
5 ZÁVĚR	87
6 BIBLIOGRAFIE	91

1. ÚVOD

„Ráno mě probudil chlapík z Klubu českých turistů, který spal na zahradě. Zahrada i klubovna spadá do rukou českého učitele, většinou je využívána kolem festivalu na přespání pro různé lidi, kteří mají co do činění s Eibentálem. Když jsem se probudil, sbalil jsem batoh s notebookem abych mohl vyrazit do „wifi centra“. Cestou jsem se zastavil vysprchovat u Alexe a Bětky, kteří nejspíš vstávali v podobnou dobu. Po sprše mi Alex nabídl, zda se k nim nechci připojit do průvodu, který jde od křížku do kostela Nanebevzetí Panny Marie na mši. Auto jsme nechali u kostela a od něj šli spolu s ostatními krajany až ke křížku. Sešlo se nás asi 25, držel jsem se někde uprostřed. V procesí ke kostelu se zpívalo podle knížky s modlitbami. Bylo krásně, až vedro. Když procesí procházelo vesnicí, u každého druhého domu se k nám přidávali další krajané, všichni nejdříve políbili kříž a pak se přidali ke zpěvu. Došli jsme ke kostelu, to už nás bylo asi padesát a dalších padesát sedělo uvnitř. Pak začala mše. Po mši jsem se domluvil s Jágrovými na zastavení u nich příští den a pak jsem s Alexem a Bětkou vyrazil do Restaurantu za Štěpánem. Všichni řešili trable ohledně Krajského dne na festivalu, protože starostové z Gerníku a Heleny se domluvili s několika starosty z ČR a uspořádali na stejný den nějakou akci s vařením guláše, takže stáhli české učitele s dětmi z festivalu na svoji akci. To samozřejmě naštvalo jak Štěpána, tak Alexe, na kterého padl celý program Krajského dne (hodina a půl programu) během festivalu. Alex nechápal, jak je možné, že si to vymyslí na stejný den - akci pro pár starostů z ČR, kteří jen těžko budou mít pro tyto vesnice takový dopad jako 1500 lidí, kteří přijedou na festival, aby poznali krajany. Poté se Alex s Bětkou rozhodli, že se půjdou najíst raději k sobě domů, protože Restaurace byla vytižená a já se od nich odtrhl a přesunul jsem se dovnitř, abych nepřekážel u stolu hostům. Sedl jsem si k malému stolu před bar, vedle už seděl Štěpán a Tibi. Po chvíli psaní za mnou přišla Anička (stopařka) a začala mi vyprávět o svém stopování a já jí o svém výzkumu. S Aničkou jsem mluvil nakonec asi hodinu a půl, ukázalo se, že je první z dobrovolníků, kteří letos dorazili do Eibentálu. K jídlu jsem se dostal až o půl čtvrté, tehdy začal slábnout „útok“ Rumunů na Restauraci. Po jídle jsem se pomalu vydal na cestu do klubovny a cestou pozoroval přípravy na festival, který byl již za rohem. Stavěly se stany, pódia a shromažďovali se postupně další lidé z ČR, kteří pomáhali s organizací programů festivalu. Místním se před vrátky objevovaly stolky a židle, jak se chystali na prodej svých výrobků. Dorazil jsem asi kolem 7. večer do klubovny a začal si dělat večeri na vařiči.“

Terénní deník, 15. srpna 2022

Češi a Banát. Dvě slova, která posledních několik let stále více rezonují nejen českými ale i rumunskými médii. V letošním roce 2023 to bude přesně 200 let od příchodu prvních Čechů do rumunského kopcovitého pohraničí u hranic se Srbskem. Do dnešního dne žijí potomci Čechů – naši krajané – v šesti téměř čistě českých vesnicích v Rumunsku (Svatá Helena, Gerník, Rovensko, Bígr, Eibentál a Šumice). Mimo tyto vesnice je česká menšina rozestá po celé oblasti Banátu, a to nejen v Rumunsku, ale i v Srbsku. Většina ekonomických aktivit místních obyvatel je spojená s chovem dobytka, pěstováním ovocných stromů, brambor či obilí. Z plodin ovocných stromů místní vyrábí alkoholické nápoje - jak pro vlastní potřebu, tak na prodej turistům. Nejčastějším alkoholickým nápojem, který je spojený s oblastí českých vesnic, je višňovka. Někteří krajané se dodnes živí také dřevařstvím, jedná se však o těžkou práci, která není nejlépe placená. Jiní dojíždějí za prací do blízkých rumunských měst. Novým způsobem obživy se stal v oblasti zejména turismus spojený s ubytováním lidí, kteří si mohou u místních zaplatit například i polopenzi. Česká banátská komunita v Rumunsku je pevně propojená, zejména díky krajanskému svazu UDSČR či DSSČR (Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku), organizaci, pod kterou spadá celá česká i slovenská menšina. Krajanský svaz je činný zejména v kulturních akcích – pořádá například Krajanský folklorní festival, na kterém vystupují sbory ze všech výše zmíněných vesnic, ale i z okolních českých komunit. V českých médiích je stále častěji slyšet o rumunském Banátu v souvislosti s letním hudebním festivalem. Hudební festival Banát není putovní, tak jako Krajanský folklorní festival, ale koná se nastálo v Eibentálu, nejjihněji položené vesnici Banátu. Díky tomuto festivalu se sem každoročně podívá cca 800-1500 návštěvníků z České republiky. Festival Banát vypravuje do oblasti vlak, který vyjíždí z Prahy a jede až do Oršové, města u Dunaje, odkud jsou poté pro návštěvníky festivalu vypravovány autobusy. Hosté pak tráví 4 dny v Eibentálu na festivalu, který má jak rozmanitou hudební část, tak další nehudební program. Návštěvníci festivalu si mohou vybrat mezi třemi stagemi, kde se střídají kapely. Jedinečnost festivalu je i v tom, že návštěvníky jsou často samotní vystupující, jelikož každá kapela hraje během festivalu koncert dvakrát a většina kapel cestuje do Eibentálu s ostatními návštěvníky vlakem. Kapely hrají jednou na malé stagi a jednou na velké. Některé kapely hrají také cestou ve vlaku. Hudby si každý užije dostatek a kdo nechce pouze poslouchat koncerty, může si užít také divadla a přednášky. Každý návštěvník si také může přiojednat výlety po okolí s průvodci nebo vyrazit na výlet po vlastní ose. Někteří návštěvníci jsou ubytováni přímo u místních rodin, avšak většina spí ve stanovém městečku. Každý si může vybrat, zda se bude stravovat

v restauraci, nakupovat produkty u místních obyvatel či se u nich přímo stravovat. Každoročně tak dochází k velkému nárůstu peněz, které cirkulují v rámci této vesnice a znamenají velký finanční přínos, jak pro pořadatele festivalu, tak pro místní, kteří mají možnost si prodejem vlastních produktů a nabídkou služeb přivydělat.

V letních měsících ke zlepšení ekonomické situace v Eibentálu přispívá mimo festivalu a turistů, kterých každoročně projde českými vesnicemi pár tisíc, i další významný činitel, který značně přispívá k přínosu peněz, a tím jsou studentské expedice. První studentské expedice do oblasti českých vesnic z Banátu přijely v roce 2010 - to byli studenti ze dvou gymnázií, z České Lípy a Teplic. V roce 2022 bylo studentských expedic v Banátu třináct. V rámci expedic peníze nezůstávají pouze v Eibentálu, ale cirkulují spolu s jejich nositeli i po ostatních českých vesnicích, kde zůstávají u místních. Z peněz, které studenti za zájezd zaplatí, pokryjí vlastní dopravu, průvodce a všechny služby krajanů, u kterých studenti přespávají. Mimo samotnou částku, která se přerozděluje mezi vybrané krajanské rodiny, si s sebou všichni studenti vezou také kapesné, za které si kupují výrobky od krajanů ať už pro vlastní potřebu nebo jako suvenýry.

Eibentál je charakterizován komplexní ekonomickou strukturou, která je ovlivněna řadou různých faktorů. Vlivy na ekonomiku zahrnují různé strategie a aktéry ze soukromého, státního a neziskového sektoru. Tyto faktory se setkávají a vzájemně se ovlivňují, vytvářejí dynamický ekonomický systém, který je zároveň rezistentní a flexibilní. Jedním z neobvyklých znaků českých vesnic v Banátu, včetně Eibentálu, je směr peněžních remitencí. Na rozdíl od typického modelu, kde peníze přicházejí do vesnic z měst nebo zahraničí, v tomto případě peníze odcházejí z vesnice. Krajané žijící v rumunském Banátu často podporují své děti a jejich rodiny žijící v Čechách, takže peníze v tomto ohledu z Banátu spíše odchází. Ekonomika Eibentálu je také ovlivněna širokým spektrem místních aktivit. Kulturní akce a turistický ruch přispívají k místnímu příjmu, ale významnou roli hrají i neziskové organizace a spolky, které působí v Eibentálu a okolních vesnicích již dlouhá léta. Mnoho krajanů je závislých na hornických důchodech, které začali pobírat v roce 2006 po uzavření dolů na Ujbányji. Kromě těchto zdrojů příjmů někteří krajané pracují v lese nebo dojíždějí za prací do větších měst v okolí. Česká republika také přispívá k ekonomice vesnice prostřednictvím politiky podpory krajanů a rozvoje turismu. Tato politika přináší do oblasti zajímavou ekonomickou a kulturní dynamiku, která přímo ovlivňuje ekonomickou strukturu v Eibentálu.

Tento terén jsem si vybral nejen z toho důvodu, že se snažím zmíněným ekonomickým procesům v Eibentálu porozumět, ale také proto abych pronikl do propojování procesů a změn,

kteří s sebou nesou. Eibentál jsem si zvolil i díky jeho situaci, jednalo se o jednu z nejzasaženějších vesnic v kontextu exodu obyvatel po uzavření dolů. Lidé z oblasti českých vesnic odcházeli v několika vlnách, avšak největší zásah pro samotný Eibentál nastal až v letech 2006-2007, kdy téměř ze dne na den přišli o práci všichni horníci, kteří tvořili podstatnou část obyvatel vesnic Ujbányje a Eibentálu.

Eibentál je zároveň vesnicí, o které je v posledních letech stále více slyšet v českých médiích právě ve spojení s projektem hudebního festivalu. Hudební festival Banát je sám o sobě unikátním projektem, díky kterému se o této vesničce zapadlé v kopcích na hranicích Rumunska a Srbska s cca 220 obyvateli dozvědělo velké množství lidí. Nejen z řad turistů a návštěvníků festivalu, ale i z různě vysokých politických pozic jak v ČR, tak Rumunsku. Organizátoři hudebního festivalu se aktivně snaží na sebe a svůj projekt upozorňovat nejen mezi místní rumunskou správou, ale propagovat ji i mezi českými politiky. Během posledního ročníku hudebního festivalu Banát v roce 2022 vystoupil při jedné z přednášek i bývalý ministr MZVČR Tomáš Petříček a v listopadu Kluci navštívili mimo jiné parlament České republiky, kde se sešli s poslancem Martinem Hájkem. Ekonomické procesy, které se rozvíjejí v této vesničce, přesahují její hranice a v mnohém i hranice samotného Banátu či Rumunska. Dochází zde k propojování na několika úrovních, propojenost v rámci dnešního globalizovaného světa a rozvoj těchto procesů jde pospolu a vytváří zcela nové procesy, které zde působí. Zcela zásadní roli v rámci propojování má již zmíněná Česká republika, která zejména skrze Ministerstvo zahraničí podporuje mnohé aktéry v oblasti jak samotným svým vlivem, tak finančně formou grantů a dotací. Odkazy na podporu MZVČR jsou viditelné u většiny projektů spojených s podporou krajanů, neziskových organizací i samotného projektu Eibentál. Rozhodl jsem se zkoumat v Eibentálu tyto změny a propojování etnograficky.

V terénu jsem byl během svého výzkumu třikrát, a to jednou na předvýzkum v listopadu 2021, podruhé na celý měsíc květen v roce 2022, kdy se Eibentál pomalu probudil do nové sezony a poté na celý měsíc srpen, taktéž v roce 2022, kdy probíhá turistický vrchol sezony v podobě Hudebního festivalu Banát. Zažil jsem také atmosféru po zakončení festivalu, zklidnění vesnice a konání dalších akcí, které v Eibentálu probíhaly do konce letní sezony 2022. Ve své práci představuji ekonomické procesy, které ovlivňují místní obyvatelstvo a také pozici vesnice Eibentál, kterou v následující kapitole představím podrobněji.

Tematika ekonomického vlivu a procesů, které působí v rumunské vesnici Eibentál, je velmi spletitá. Na relativně malém prostoru se střetává více aktérů, ať už se jedná o soukromé osoby, místní správu či neziskové organizace a spolky. Každý subjekt má vlastní vizi proměn,

aktéři jsou spolu nuceni komunikovat a spolupracovat, aby dosáhli svých cílů. Díky nahlížení na terén jako na jeden celek jsem si všiml mnoha procesů, které se ve vesnici odehrávají. Některé z nich plynou nekontrolovatelně, některé kontrolovaně ze strany aktérů. Některé tyto procesy v jedné vesnici propojují čtyři státy: Českou republiku, Slovensko, Rumunsko a Srbsko. Proč Srbsko? Protože Kluci z Banátu v rámci hudebního festivalu Banát navštěvují také české krajany v obci Češko Selo a pořádají tam Paprikašijádu. Zároveň prostřednictvím školy spolupracují učitelé českého jazyka z rumunské i srbské části Banátu. Tyto procesy ovlivňují do značné míry krajanské vztahy, další zase pozici samotné vesnice ve vztahu k dalším českým vesnicím v Banátu.

V následujících kapitolách se zaměřím na hlubší prozkoumání projektu Eibentál a jeho roli v dynamické krajině ekonomických, sociálních a kulturních vlivů v oblasti Banátu. Tento projekt představuje složité propojení mezi místními, národními a mezinárodními aktéry, kteří společně utvářejí a proměňují ekonomickou a kulturní krajinu obce. Zaměřím se na ekonomické strategie, které jsou uplatňovány v rámci projektu, a na to, jak tyto strategie ovlivňují a jsou ovlivňovány širším socioekonomickým kontextem. Zjistím, jak se tyto strategie odvíjejí a mění v průběhu času a jak se odrážejí v každodenním životě obyvatel Eibentálu. Začlením do analýzy roli neziskových organizací a spolků, které jsou klíčovými aktéry v ekonomických procesech a které přímo ovlivňují a utvářejí dynamiku a směr projektu Eibentál. Tyto organizace hrají klíčovou roli při navazování spojení, vyjednávání a udržování vztahů s mnoha různými zúčastněnými stranami. A konečně se zaměřím na krajany, kteří žijí v obci a jsou neoddělitelnou součástí tohoto proměňujícího se ekonomického, sociálního a kulturního kontextu.

2. ZÁKLADNÍ TEORETICKÝ RÁMEC

Základní teoretický rámec se skládá ze tří klíčových skupin konceptů, z nichž ve své práci vycházím. První skupinou konceptů je postsocialismus a tranzice - těmito koncepty se na akademické půdě zabývá široká škála autorů. Výčet některých z nich uvádí Anselma Gallinat (2022), autor který shrnuje antropology zabývající se post-socialistickými koncepty a to následovně: změny v práci a sociální stratifikaci (Kideckel, 2008; Lemon, 2001), privatizaci a reprodukci sociálních vztahů, hranic a vyloučení (Dunn, 2004; Creed, 1997; Kideckel, 1993; Verdery, 2003); měnící se pojmy osoby (Zigon, 2010); politickou moc, odpor a politiku (Kaneff, 2004; Svašek, 2008); nárůst spotřeby (Pattico, 2008); identitu (Berdahl, 1999; Ghodsee, 2005; Rausing, 2004); a budování národa a ztrátu národa (Holy, 1996; Oushakine, 2009; Richardson, 2008; Schwartz, 2006; Verdery, 1999). Gallinat (2022) uvádí, že sborníky z konce 90. let se často zaměřovaly na předpoklady, na nichž je založen sporný koncept „tranzitologie“. Bridger a Pine (1998) se například zabývali ekonomickou a sociální restrukturalizací. Většina těchto svazků se však snažila ukázat šíři a hloubku postsocialistické transformace a jako taková se zabývala různými tématy, jako je dekolektivizace a privatizace, ekonomická a sociální restrukturalizace, nacionalismus a etnizace, náboženská a duchovní obroda (Abrahams, 1996; Berdahl et al., 2000; Burawoy a Verdery, 1999; Hann, 2002). Jak upozornil Buchowski ve svém příspěvku předneseném na panelu konference EASA3 v roce 2016, tyto a mnohé další rané práce významně přispěly k literatuře zabývající se mimo jiné transformací a rychlými změnami, vlastnickými a sociálními vztahy, odporem a komodifikací práce (Gallinat 2022).

Koncepty, se kterými ve své práci pracuji jsou zaměřené na privatizaci a reprodukci sociálních vztahů, hranice vyloučení (Kideckel, 1993; Verdery, 2003), dekolektivizaci a privatizaci, ekonomickou a sociální restrukturalizaci, nacionalismus a etnizaci (Burawoy a Verdery, 1999; Hann, 2002). Tyto koncepty mi poskytují nástroje k pochopení změn, které se odehrály v Eibentálu po roce 1989. Změny v politickém systému měly dramatický dopad na ekonomiku, sociální struktury i každodenní život obyvatel. V postsocialistických státech docházelo zejména k přechodu z centrálně řízené ekonomiky na tržní ekonomiku, což souviselo s procesy politické transformace – přechodu od politiky jedné strany k vícestranné demokracii, a ekonomické liberalizace – přechodu od plánované ekonomiky k tržní ekonomice. To znamenalo zavedení konkurence a soukromého vlastnictví a privatizace, sociální změny – kdy

docházelo k rostoucí sociální nerovnosti, změnám v sociálním zabezpečení a zdravotnictví, a také ke kulturním změnám, dále došlo k právním reformám a vstupu do mezinárodních struktur.

Koncept tranzice říká, že tento přechod nikdy nebyl dokončen a stále trvá, pád socialismu byl oním mechanismem, který odstartoval mnoho procesů, které se postupně rozvíjely a nadále pokračují. Katherine Verdery (Verdery 1993, Verdery 1994, Verdery 1995, Verdery 1996, Verdery 2002) popisovala ekonomické procesy, které probíhaly v Rumunsku v 90. letech v rámci globální ekonomiky. Situace, která nastala po roce 1989 v postsocialistických státech, s sebou nesla mnoho změn ať už geopolitických či správních. V celé řadě států, Rumunsko nevyjímaje, probíhala privatizace, která však ne vždy dopadla tak, jak byla původně zamýšlena. Výzkum Verdery (1996) mi poskytuje hlubší vhled do kontextu obce Eibentál, zejména do období a situací po roce 1989 a dopadů, které tyto transformace přinesly. Autorka se zaměřuje na tvorbu ekonomických vztahů, jež se formovaly podél etnických hranic. Ve své analýze říká, že se privatizace a občanská společnost vynořují nejen jako sociální fenomény, ale také jako symboly v politickém diskurzu. Půda, která je redistribuována jako soukromý majetek, se dynamicky rozšiřuje a zmenšuje, podobně jako v představách zemědělců, kteří se snaží ovládnout její rozlohu. Verdery zamítá představu o přechodu ke kapitalismu a místo toho se soustředí na zkoumání místních rumunských procesů v jejich vlastních, jedinečných podmínkách. (Verdery 1996).

Chris Hann v knize Postsocialismus (2002) představuje koncept ekonomické a sociální restrukturalizace jako komplexní proces, který formuje nový sociální řád. Hann (2002) ukazuje, jak násilný přechod k socialismu narušil integritu komunit a individuální životy. Přestože byly zaznamenány ekonomické turbulence a politické nestability, mnoho hlubších příčin a důsledků zůstává neprobádaných. Podle Hann (2002), postsocialismus není pouhým výsledkem náhlé změny ideologie, ale je utvářen nepřetržitým procesem transformace institucí a praktik, které se postupně vyvíjejí z „údolí“ socialismu. Autor zdůrazňuje, že termín postsocialistický zůstane relevantní tak dlouho, dokud bude socialismus sloužit jako smysluplný referenční bod pro pochopení současných sociálních podmínek. Hannův koncept postsocialismu jako procesu formování nového sociálního řádu je pro naši práci klíčový, neboť nám poskytuje teoretický rámec pro porozumění dynamice a komplexnosti postsocialistických transformací, jako je ta, která proběhla v Eibentálu. Jeho důraz na nezastavitelný vývoj institucí a praktik nám umožňuje hlouběji porozumět proměnám, které se v našem výzkumném kontextu odehrály (Hann 2002).

Sampson (2002) také uvádí koncept „post-postsocialismu“, kterým nazývá období, kdy šok z nových sociálních a ekonomických podmínek již odezněl a globální struktury se pevně zakořeňují v povědomí lidí. Ve své studii Steven Sampson analyzuje vznik nových elit v kontextu post-post-socialismu, tedy období, kdy šok ze změn po konci socialismu ustoupil a začaly se projevovat nové formy podřízenosti globálním silám. Tento fenomén může být relevantní i pro obec Eibentál, kde můžeme sledovat, jak se místní společnost vyrovnává s transformací od post-socialistické doby k současnému globálnímu kontextu. Sampson (2002) identifikuje čtyři skupiny nových elit – profesionální politiky a úředníky, buržoazii, domácí podnikatelskou elitu a mafiánské špičky. V kontextu Eibentálu lze sledovat, zda se v obci objevují podobné skupiny, jak se vyrovnávají s globálními vlivy a jaký vliv mají na místní ekonomické a sociální struktury.

Současně kontextu Eibentálu je pak relevantní Sampsonovo (2002) zkoumání role nevládních neziskových organizací, které přinášejí změny. Tyto organizace hrají klíčovou roli v různých oblastech, jako je vzdělávání, zdravotnictví nebo životní prostředí, a často zastávají funkce, které by jinak měl na starosti stát. Zajímavé je také propojení těchto místních organizací se zahraničními dárci a vytváření takzvaných „projektových elit“, které jsou úzce spjaty se západními myšlenkami a financováním. Tento koncept tak nabízí důležité rámce k porozumění dynamice a vývoji Eibentálu v kontextu širších globálních procesů.

Další teoretická inspirace vychází z ekonomické antropologie, která se mimo jiné zabývá ekonomickými procesy. Jedním z konceptů, ze kterých ve svém výzkumu vycházím, je informální ekonomika, kterou se zeširoka zabývají Keith Hart a Chris Hann (2009).

V Eibentálu se překrývají různé roviny – kulturní, ekologická i každodenní životní praxe aktérů – které vzájemně ovlivňují ekonomické procesy a utváří změny ve společnosti. Pro mé zkoumání Eibentálu se ukázal jako nejvhodnější jejich konceptuální rámec propojující globální a lokální roviny ekonomické antropologie. Hanna a Hart (2011) poukazují na to, jak sociální důsledky politické ekonomie ovlivňují obě tyto roviny a jak se tyto procesy vzájemně proměňují. Chris Hann poukazuje na to, že velká část činnosti v neformálním sektoru je charakterizována morální ambivalencí. Jako příklad uvádí „blat“ v Sovětském svazu, což byla „ekonomika laskavostí“, ve které nebylo vždy snadné rozeznat instrumentální manipulaci vztahů od upřímných přátelství. Praktiky „blatu“ byly v zásadě ambivalentní ve svých funkcích: sloužily jak režimu, tak lidem, zatímco současně podkopávaly režim a korumpovaly lidi. Ve výsledku takové ambivalence byla „korupce s lidskou tváří“ - podklad, který zvláčňuje tuhost

politických a ekonomických omezení. Sovětský „blat“ se tak stal příkladem příliš kontrolujícího centra, což umožnilo jak lidem, tak režimu přežít za formálně vyhlášených, ale v konečném důsledku nepraktických pravidel. Byl to nezbytný soubor praktik, který umožňoval sovětskému systému fungovat, dělal ho snesitelným, ale zároveň ho podkopával (Hann, Hart 2011). Při přenášení tohoto kontextu na obec Eibentál, by bylo možné zkoumat, jak se tyto praktiky „blatu“, přesněji využívání přátelství a vzájemné pomoci pro osobní prospěch, mohly vyvinout v menší, více komunitním prostředí. Tyto praktiky mohou mít různé podoby a mohou být významnými faktory ve společenském a ekonomickém životě obce.

Téma migrace souvisí s prostorem českých vesnic v rumunském Banátu už od příchodu krajanů do oblasti, což bylo přesně před 200 lety. Jak popisuje Gesce (2013), poslední velká vlna emigrace krajanů z Eibentálu byla způsobena uzavřením dolů na Ujbányji (vesnička nyní přidružená právě k Eibentálu), která způsobila úpadek obou vesnic mezi lety 2006 až 2007, kdy velká část lidí v produktivním věku emigrovala do České republiky za prací (Gesce 2013). Koncepty, na které se dále odkazují ve své práci, jsou transnacionalismus a transnacionální migrace, což jsou klíčové koncepty pro pochopení, jak se sociální, kulturní a ekonomické procesy v Eibentálu odehrávají v kontextu sítí vazeb přesahujících národní hranice. Transnacionální vazby ovlivňují vše od migrace po obchod a kulturní výměnu. Zásadní je jejich důraz na to, jak se jednotlivci a skupiny angažují, udržují a vytvářejí vztahy, které přesahují hranice svých zemí. V kontextu globalizace a narůstající mobility lidí a zboží se stávají tyto koncepty stále významnějšími pro pochopení současných sociálních a ekonomických procesů. Transnacionalismus nám umožňuje zkoumat, jak migranti vytvářejí a udržují přeshraniční vztahy, které ovlivňují jejich životy jak v domovských, tak hostitelských zemích. Transnacionální migrace pak poskytuje rámec pro zkoumání, jak se migranti přizpůsobují novému ekonomickému a sociálnímu prostředí, a jak tyto procesy ovlivňují jejich domovské komunity. Tyto koncepty jsou zvláště relevantní pro můj výzkum ekonomických procesů v Eibentálu.

Eibentál je obec, která je úzce spojena s Českou republikou nejen díky transnacionálním vazbám mezi krajanů a jejich rodinami, které žijí v ČR, ale také ve spojení s Kluky z Banátu, kteří v obci podnikají a vytvářejí sociální a ekonomické vazby s českými institucemi. Mnoho obyvatel obce se zapojilo do přeshraniční práce nebo migrace směrem do České republiky, což má vliv na lokální ekonomiku a sociální struktury. Inspiraci v tomto ohledu čerpám z práce Stevena Vertovce (2006), který rozvíjí koncepty transnacionalismu a transnacionální migrace. Jeho práce mi poskytuje důležitý teoretický rámec pro zkoumání, jak se transnacionální procesy

odehrávají v Eibentálu, jak ovlivňují ekonomickou a sociální strukturu obce a jak se s nimi obyvatelé vyrovnávají. Pomocí těchto konceptů plánuji zkoumat, jak se obyvatelé Eibentálu vypořádávají s ekonomickými a sociálními výzvami, které přináší transnacionální migrace, a jak tyto procesy ovlivňují jejich životy a společenství jako celek. Toto zkoumání umožní lepší pochopení toho, jak se komunita vypořádává s transnacionálními procesy, a jak tyto procesy ovlivňují její ekonomickou a sociální strukturu. Transnacionalismus, jak Vertovec naznačuje, ovlivňuje způsob myšlení a jednání lidí a může způsobit významné transformace sociokulturních, politických, ekonomických a náboženských struktur. Například migrace a transnacionální životní styl mohou měnit kulturně vytvořené genderové role a struktury. To je relevantní i pro banátskou oblast, kde migrační procesy a vlivy mohou měnit sociální a kulturní normy. Vertovec také poukazuje na to, jak transnacionalismus ovlivňuje ekonomické transformace, například prostřednictvím posílání peněz do zahraničí (remittances). To je velmi důležité pro banátskou oblast, kde ekonomika může být závislá na penězích posílaných zpět migranty (Vertovec 2006).

Szalo (2007) se zaměřuje na transnacionální migraci a zabývá se mimo jiné tematikou remitencí a přeshraničního podnikání. „Remittances“ jsou součástí nových forem migrace a jedná se o převody financí do původních domovů přistěhovalců. Ukazuje na příkladu imigrantů do USA, jaký dopad mohou mít tyto převody na lokální ekonomiku, kdy se strana, která peníze dostává, může na nich stát závislou. Otázka „remittances“ byla velkým tématem v českých vesnicích v Rumunsku, i proto se také zaměřuji na tyto procesy, avšak v omezené míře. V kontextu transnacionálního podnikání popisuje, že nejčastěji migranti směřují do ciziny díky vidině zlepšení své životní situace (Szalo 2007). Dosavadní výzkum transnacionální migrace v Banátu se soustředí zejména na migranty z řad krajanů, kteří odešli za prací do Čech. Já tento koncept využívám v opačném případě a zaměřuji se s ním na reemigranty, kteří se naopak vrátili z České republiky zpět do Banátu. Struktura transnacionálních vztahů propojuje prostor rumunského Banátu a České republiky. Transnacionální vazby krajanů na Českou republiku jsou pevné, mnoho dospělých potomků z řad krajanů z Eibentálu žije v České republice, avšak jejich rodiče žijící v Eibentálu je stále finančně podporují. V současné době je téma migrace a přesněji reemigrace spojené taktéž s Eibentálem, avšak v tomto opačném pojetí.

Turismus je ve vesnici Eibentál, všudypřítomný a zásadně ovlivňuje jak ekonomické procesy, tak sociální a kulturní dynamiku. Mezinárodní společnost pro ekoturismus (1998) vypočítala, že příjmy z cestovního ruchu představují jednu třetinu světového obchodu se službami a že turismus je významným katalyzátorem ekonomického rozvoje a sociopolitických

změn. To platí i v kontextu Eibentálu, kde se ekonomické procesy odrážejí ve vztahu k cestovnímu ruchu. Greenwood (1989) a Stronza (2001) podtrhují mohutný pohyb lidí a zboží, který turismus zahrnuje, a zdůrazňují kulturní výměnu, která může probíhat mezi turisty a místními obyvateli.

Autenticita, jak je pojata v kontextu turismu, je často chápána jako hledání pravdivých a nezkrivených zážitků. Toto je však zároveň koncept, který je obklopen řadou napětí a protikladů, které se mohou projevit i v konkrétních turistických zkušenostech v Eibentálu. Například kontrast mezi moderními, rychle se měnícími formami života, které turisté často přinášejí, a tradičními, „autentickými“ formami života a architektury, které jsou často spojovány s vesnicí jako Eibentál. Podobně jako Goodwin (1989) upozorňuje na možné destruktivní účinky turismu, koncept autenticity také ukazuje na potenciální konflikty a napětí, které turismus může přinést. Autentický život a autentická architektura mohou být pod tlakem kvůli potřebám a očekáváním turistů, což může vést k změnám, které ne vždy reflektují původní kulturu a tradice vesnice. Nicméně, jak Bruner (1994) a Cohen (1988) navrhuji, turisté nejsou jen pasivními pozorovateli, ale mohou se aktivně podílet na vytváření a překonávání těchto binárních konstrukcí. Toto může vést k novým formám interakce a výměny mezi turisty a místními obyvateli, které mohou přinést nové možnosti pro autentické zkušenosti. V Eibentálu může být tedy naše pochopení turismu a jeho dopadů obohaceno o zkoumání, jak se tyto teorie a koncepty projevují v praxi.

O oblast jak rumunského, tak srbského Banátu se zajímá také mnoho českých výzkumníků a badatelů, jejichž texty mi posloužily k porozumění prostoru a problematice Banátu a společenství krajanů. Mezi významné autory patří Milena Secká, která psala o Čechách v Banátu zejména v 90. letech 20. století, dále Zdeněk Nešpor nebo manželé Jakoubkovi a z posledních let patří mezi významné české badatele například Michal Pavlásek (Pavlásek 2010, Pavlásek 2011, Pavlásek 2013), který se zaměřil spíše na krajany žijící v srbské části Banátu.

3. METODOLOGIE

3.1. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem tohoto výzkumu je podrobně prozkoumat ekonomické procesy a jejich vliv na vesnici Eibentál v regionu Banát. Specifický zájem je přitom věnován vzájemnému působení těchto procesů a aktérů, kteří je utvářejí a jsou jimi ovlivněni, včetně reemigrantů, místních obyvatel, podnikatelů a institucí. Hlavní oblasti zájmu zahrnují identifikaci a analýzu hlavních ekonomických procesů, které ovlivňují dynamiku a rozvoj vesnice, včetně procesů spojených s reemigrací krajanů zpět do Eibentálu, přílivu investic, tvorby pracovních příležitostí a obnovy infrastruktury. Dále pochopení role jednotlivých aktérů v těchto procesech, včetně jejich motivací, strategií a přístupů k ekonomickému rozvoji oblasti. Vyhodnocení dopadu těchto ekonomických procesů na sociální a kulturní dynamiku vesnice, včetně proměn mezi krajany, přístupu k vlastnictví půdy a budov, a tvorby nových kulturních a sociálních prostor. Zkoumání specifické role reemigrantů v těchto procesech a jejich vztahu k ostatním aktérům, včetně jejich přínosu k ekonomickému rozvoji a sociální proměně vesnice. Výzkum bude využívat kvalitativní metodologii, včetně polostrukturovaných rozhovorů, pozorování a analýzy dokumentů, aby poskytl hluboký a komplexní pohled na níže uvedené otázky. Výsledky tohoto výzkumu mohou poskytnout cenné informace pro další zkoumání ekonomických vlivů působících na krajany a danou obec.

Ve svém výzkumu pokládám tyto výzkumné otázky:

- 1) Jaké ekonomické činnosti a strategie lze identifikovat v Eibentálu, kdo se jich zúčastňuje a kdo je vytváří?
- 2) Jakou roli hrají neziskové organizace a spolky v ekonomickém životě Eibentálu?
- 3) Jak jsou kulturní praxe, zejména ty související s ekonomickými činnostmi, utvářeny v Eibentálu a jak jsou ovlivňovány transnacionálními vlivy?
- 4) Jak se promítají transnacionální vlivy z České republiky působící na obec Eibentál a její obyvatele?
- 5) Jaké jsou hlavní bariéry a příležitosti pro ekonomický rozvoj v Eibentálu z pohledu místních obyvatel?

3.2. Lokalita a specifikace terénu

Eibentál je jednou ze šesti českých vesnic, které se nacházejí v rumunském Banátu u srbských hranic. Součástí Eibentálu je také obec Ujbányje a v obou dohromady žije 230-235 obyvatel, jejichž věková struktura se pohybuje v průměru kolem šedesáti let. V obci se nachází pošta, rumunská základní škola s mateřskou školou, jedna restaurace, tři hospody, jedna z toho pouze sezonní a dvě spíše pro místní. V obci působí několik neziskových organizací a jeden spolek soukromníků, kteří v obci vlastní několik budov a vybudovali si zde svůj byznys. Mezi vesnicemi Eibentál a Ujbányje bydlí starosta Eibentálu, který je starostou také rumunské obce Dubova. Dále se zde nachází buňka UDSCŘ – krajanského svazu, pod který mimo jiné spadá učitel českého jazyka, který je do škol v českých vesnicích pravidelně vysílaný z ČR. Výraznými aktéry jsou již zmiňované organizace a spolek, který výrazně ovlivňuje ekonomické procesy a krajanů, jichž se dotýká. Pod spolek Český Banát spadá několik objektů spojených právě s ekonomickou činností: restaurace, hospoda U Medvěda, penziony a další ubytovací prostory. Spolek dále v obci pořádá hudební festival Banát, který je hlavním faktorem ekonomických proměn. V obci nabízí ubytování několik krajanských rodin v až osmnácti ubytovacích prostorech. U krajanů je také možné si zaplatit polopenzi anebo nakoupit jejich výrobky. Krajanské rodiny se podílejí jak na ubytování turistů, tak na prodeji svých produktů, což je pro ně ekonomický přivýdělek k důchodům či zaměstnání.

V Eibentálu jsem strávil něco málo přes dva měsíce, a to týden v listopadu 2021 a celý měsíc květen a srpen 2022. Mimo fyzický terén jsem podrobil analýze také online prostor, zejména facebookové skupiny českých krajanů, organizátorů festivalu a koordinátora Člověka v tísní Ivo Dokoupila. Z online prostoru jsem se také zaměřil na webové stránky a Instagram ekonomických hráčů v Eibentálu.

3.3. Výzkumná strategie

Jako metodu výzkumu jsem si zvolil etnografii, jejímž základním kamenem je intenzivní terénní výzkum. Výzkumník se v praxi snaží porozumět lidským skupinám (společnostem, kulturám a institucím), které pomocí výzkumu v rámci sociálního prostoru a samotné komunity zkoumá. Základem mého výzkumu bylo zúčastněné pozorování. Etnograf, který je v terénu, se aktivně zapojuje do každodenních činností a aktivit zkoumané skupiny, sám se stává participantem v terénu. Výzkumník sleduje, co se děje, poslouchá, co kdo říká, jak při samotných rozhovorech, tak při neformálních konverzacích, ptá se na otázky a shromažďuje data (Atkinson 2007). Společně s dalšími subjekty výzkumu se sám výzkumník podílí na vytváření dat, které dále analyzuje. Jak poznamenává Stöckelová a Abu Ghosh (2013),

etnografie není statická – je to proces, který je spojený s vytvářením dat, jejich teoretizací a následným sepsáním. Výzkumník se v rámci zkoumaného prostoru snaží splynout s ostatními aktéry, nicméně vždy musí mít na paměti, že nejde pouze o trávení času se zkoumanou skupinou. Jedná se o částečné ponoření, kdy musí mít na paměti hranice tohoto vztahu a neustále reflektovat svoji pozici v rámci sociálních vztahů (Stöckelová a Abu Ghosh 2013).

Sám etnograf se v terénu stává jakýmsi nahrávacím zařízením, nesoustředí se však pouze na slova, ale zaznamenává také zvuky, pachy či chutě. Měl by si všimnout i řeči těla účastníků výzkumu, či nálady, která panuje (Madden 2010). Jako výzkumník jsem při rozhovorech musel neustále reflektovat svoji pozici vůči účastníkům rozhovorů, zároveň však musel vycítit, jaké otázky jsou relevantní či jaké by jim mohly být nepříjemné, a tak je přeformulovat či úplně vynechat. Všechny tyto vjemy jsou nedílnou součástí zúčastněného pozorování a spoluutváří rámeček, který jsem musel posléze analyzovat.

Bylo třeba zvolit způsob zaznamenávání dat. Tradičním způsobem jsou terénní poznámky, které jsou nedílnou součástí každého etnografického výzkumu. Terénní poznámky se dělí na dva základní typy, které jsem sám využíval. První metoda se nazývá tzv. jottings, což je zaznamenávání poznámek přímo během interakcí v terénu, já jsem takto také zaznamenával poznámky, avšak místo bloku jsem si je psal do mobilního telefonu. Druhá metoda zaznamenávání terénních poznámek se nazývá tzv. full field notes. Poznámky se sepisují většinou na konci dne, po práci, kdy je čas na zamyšlení se nad celým dnem a na analyzování poznatků a událostí, které proběhly během dne (Madden 2010).

Další zdroje dat, které jsem v etnografickém terénním výzkumu využíval, jsou formální a neformální rozhovory, dokumenty, které korespondují se zkoumanou tematikou, fotografie či artefakty (Madden 2010). Ve svém terénním výzkumu jsem získával a vytvářel data hlavně pomocí zúčastněného pozorování, polostrukturovaných rozhovorů, neformálních konverzací a analyzoval webové stránky projektů, skupiny a jednotlivé profily aktérů na sociálních sítích jako je Facebook a Instagram. Mezi webové stránky, které jsem analyzoval, patří: www.visitbanat.com, www.festivalbanat.cz a www.banat.cz. První dvě webové stránky spravují Štěpán Slaný, Jan Duben a Tibi Pospíšil, kteří podnikají v Eibentálu a říkají si „Kluci z Banátu.“ Třetí spadá pod koordinátora Člověka v tísní Ivo Dokoupila. Mezi další online zdroje, které jsem sledoval a analyzoval, patří skupiny a přímé profily aktérů zejména na Facebooku a Instagramu, kde se objevovaly vždy ty nejaktuálnější informace. Mezi mnou analyzované facebookové skupiny patří skupiny: *Festival Banát* s 18 tisíci sledujícími, *Eibenthal – Czech Village in Romania – Restaurant / Beerhouse / Penzion* s 10 tisíci

sledujícími, aktuální skupina týkající se dalšího ročníku hudebního festivalu – *Festival Banát 2023!*, skupina krajanů *Český Banát* s 5,1 tisíci členy, *banat.cz* s 1,6 tisíci členy, *Architektura v Banátu* se 121 sledujícími, *Connect Center* s 241 sledujícími a skupina spravovaná českými učiteli *HezkyČesky v Banátu* s 1,1 tisíci sledujícími. Z Instagramu se jednalo zejména o *festival_banat* s 2,3 tisíci sledujícími.

Samotné zúčastněné pozorování probíhalo na několika místech. Eibentál nemá náves, kde by se místní shromažďovali a trávili na ní svůj čas. Je to dlouhá vesnice v údolí, které se vine kolem potoka Tisovice a mezi prvním a posledním stavením vede 2,5 km dlouhá silnice. Místa, kde mé zúčastněné pozorování probíhalo, je nutné rozdělit na několik lokalit. Tyto lokality byly hlavními body, kde se místní scházeli. První byla Restaurace, kde se potkávají čeští turisté, rumunští zákazníci a místní obyvatelé, dále místní hospůdky/obchody U Edgara, kam chodí hlavně místní hrát ping pong a pít pivo a U krajánka, kam chodí většina mužů po nedělní mši na pivo. Dalším místem byl soukromý dvůr u krajanů, u kterých jsem byl ubytovaný. Často za nimi chodili na návštěvu jejich sousedi a já byl u toho. Důležitým místem setkávání pro krajanů je také kostel, do kterého každou neděli chodí celá vesnice. Po mši spolu všichni hovořili před kostelem, odkud se pak lidé rozdělovali na ty, kteří šli do Restaurace, na ty, kteří šli na pivo ke Krajánkovi (pouze muži) a na ty, kteří šli domů (většinou ženy a starší obyvatelé vesnice). Mimo „plácku“ před kostelem jsem občas navštěvoval také klubovnu, která je zhruba uprostřed Ujbányje, asi 3 km od kostela. Klubovnu provozoval český učitel, který vytvářel program pro místní děti, s nimiž jsem také byl v interakci. Měl jsem to štěstí, že jsem byl v Eibentálu už v květnu, kdy místní slavili svátek sv. Jana Nepomuckého (16. května), který doprovázela soukromá „sousedská grilovačka“ na salaši Známana nad Eibentálem.

Terénní poznámky jsem se snažil dělat co nejvíce, během dne jsem si často zapisoval zkratkovitě v bodech poznámky do mobilu. Tento typ krátkých a rychlých poznámek jsem dělal například v momentech, kdy se toho kolem mě dělo hodně a já se bál, že bych něco mohl zapomenout. Nejčastěji jsem však praktikoval druhý typ terénních poznámek na konci dne, kdy jsem si sedl k notebooku a zapsal si podrobně všechno od probuzení po uložení ke spánku.

Hodně jsem také fotil nebo natáčel kratší videa, která sloužila pro zpětné doplnění mých poznámek v telefonu a následné sepsání podrobných poznámek do terénního deníku. Neformální rozhovory probíhaly během celého dne ve všech možných lokacích. Rozhovory, které jsou nedílnou součástí výzkumu, mohou být strukturované či polostrukturované – ty jsem při výzkumu využil nejvíce. V polostrukturovaných rozhovorech jsem využíval své původní okruhy, otázky se však během rozhovoru měnily podle předešlých odpovědí, a tak vznikaly

téměř pro každého účastníka rozhovoru otázky zcela unikátní. Samotné rozhovory jsem dělal na různých místech, vždy záleželo na jednotlivých informátorech, se kterými jsem se domlouval, aby se cítili ve své komfortní zóně. Pár rozhovorů jsem udělal v Restauraci, jeden U Krajánka, dva U Edgara, dva u místních na dvorcích, jeden v místní škole ve školním kabinetu, jeden v sídle místního Krajského svazu, jeden dokonce mezi vrátky a autem, na další jsem jel na Krajský úřad Ústeckého kraje a poslední z rozhovorů proběhl online. Všechny rozhovory jsem po ústním informovaném souhlasu nahrával přímo na svůj mobilní telefon a poté přepisoval do souboru v notebooku. Jeden z rozhovorů jsem po domluvě odstranil ihned po jeho přepsání, tak jak jsem slíbil konkrétnímu informátorovi. Rozhovory, terénní poznámky a terénní deník jsem kódoval přímo v notebooku po přepisu. Postupně jsem však otázky měnil a vymýšlel v průběhu výzkumu, tak jak jsem potřeboval. Před příjezdem do terénu jsem si vytyčil tematické okruhy otázek, pod kterými jsem si vytvořil jednu sadu otázek pro každý okruh.

Jako tematické okruhy jsem zvolil českou kulturu, Hudební festival Banát a proměny ve vesnici spojené s ekonomickými procesy.

Výzkum zahrnuje desítky lidí, se kterými jsem byl v kontaktu a které jsem během svého terénního výzkumu potkal a měl možnost s nimi mluvit. Polostrukturované rozhovory jsem dělal s patnácti informátory, kteří se větším či menším dílem podílejí na ekonomických procesech v Eibentalu či jsou jejich součástí. Protože se nejedná pouze o krajany, rozdělil jsem své informátory do několika částí. V první části jsou krajané usedlíci – Jenda, Anuška a Edgar. Druhou částí jsou reemigranti (navrátilci) - Robert P., Robert H., Denisa a Tomeš. Další částí byli dva ze tří spoluzakladatelů projektu Eibental – Štěpán Slaný a Tibi Pospíšil. Dále se jedná o několik jednotlivců: učitel českého jazyka Alex Gajdzica, koordinátor Člověka v tísni Ivo Dokoupil, Emil Flasca – předseda Eibentálské buňky UDSČR, Jiří Řehák – reprezentující studentské expedice a František z Hradu – policejní major v důchodu, který už 20 let jezdí do Eibentalu a také do svého „hradu“ nad Dunajem. Nakonec uvádím velmi stručný rozhovor s panem starostou, uskutečněný mezi vrátky. Většinu informátorů jsem zařazoval do svého výzkumu na základě předchozích rozhovorů, díky nimž jsem se dozvěděl o dalších lidech, které jsem pak také kontaktoval.

3.4. Reflexe a etika výzkumu

Když jsem poprvé přijel do terénu, byl jsem nadšený, plný očekávání, ale také lehce nervózní. Moje nervozita byla spojena s tím, že výzkum v terénu byl pro mě úplná novinka. Jediná moje zkušenost s etnografickým výzkumem v minulosti byl malý projekt v rámci předmětu Etnografické metody, kdy jsme si se spolužáky vybrali každý svůj terén, který jsme pozorovali a dělali si u toho terénní poznámky. Ještě než jsem přijel, domluvil jsem si v Eibentálu ubytování s polopenzí u jedné z náhodně vybraných krajanských rodin a zkontaktoval Alexe, zdejšího učitele českého jazyka, kterému jsem jako prvnímu z vesnice řekl o svém záměru výzkumu. Samotná cesta do terénu byla pro mě dobrodružstvím a výzvou. Měl jsem relativně čerstvě řidičský průkaz a při předchozí návštěvě Eibentálu v rámci předvýzkumu jsem se střídal v řízení s kamarádem Patrikem. Tentokrát jsem přijel sám brzy ráno na začátku měsíce května.

„Ve vesnici mě už čekali manželé Jágrovi, Jenda a Anuška. Ihned po příjezdu se se mnou dali do řeči, dostal jsem na uvítanou česnečku a ubytoval se. Během řeči jsem také naznačil, že jsem antropolog a že mám v plánu zde dělat výzkum založený hlavně na rozhovorech s krajany. Pan Jenda s tím byl v pohodě, z paní Anušky jsem ale vycítil značné znervóznění. Ujistil jsem je, že nejsem novinář, že nebudou v žádném tisku a také že nezastupuji žádnou organizaci, že jsem pouze student univerzity. Poté jsem se během hovoru rozmluvil o svých kořenech, prarodičích na vesnici a o Praze. Paní Anuška už vypadala více uvolněně. Nesmím zapomenout, že během tohoto krátkého seznámení padly tři panáky višňovky.

Terénní deník, 2. května 2022

Mé sžívání s terénem šlo celkem rychle, během druhého dne, kdy jsem vyrazil na procházku po vesnici, jsem narazil na auto plné dětí. Řidičem byl Alex, který právě svážel děti do klubovny. S Alexem jsem se oficiálně seznámil a ihned jsme se spolu domluvili na rozhovor následující den. Postupně se tak nabaloval jeden rozhovor na druhý. Při počátečním orientování jsem vesnicí procházel bez konkrétního cíle, dokud jsem se plně neorientoval v jejím prostoru a nenašel místa, kde se setkávají zejména místní. Obyvatelé Eibentálu byli milí od začátku mého pobytu. Když jsem procházel po silniče, každý, koho jsem potkal, mě pozdravil i přesto, že přitom musel přestat dělat svou práci. Postupem času jsem nabyl dojmu, že si mě místní všímají více, protože už vědí, že jsem student, který dělá výzkum a není pouhým turistou. Velkou roli v tomto nahlížení na mě byla i délka mého pobytu a skutečnost, že jsem se zapojoval do všech setkání či akcí, ke kterým jsem byl pozvaný – většinou jako jediný externí host. Jedno

z takových setkání proběhlo v polovině mého prvního měsíce v terénu, kdy jsem byl pozvaný svými hostiteli na soukromou sousedskou „grilovačku“ na jejich salaši na Známanách¹. Na této akci bylo asi 45 lidí a já jsem se seznámil se starostou, s knězem a ostatními krajany, které jsem do té doby většinou pouze potkával ve vesnici. Během seznamování se s krajany jsem párkrát narazil na vyhýbavost některých jednotlivců, kterým jsem musel vysvětlit, že opravdu nejsem žádný novinář a musel jsem obhajovat svoji pozici výzkumníka – studenta. Obhajování pozice nezávislého studenta, který zkoumá ve vesnici na základě své volby, a ne na objednávku od někoho jiného, bylo nutné několikrát zopakovat. Podezřívavost některých jednotlivců směrem ke mně, jako k součásti jedné z mocenských struktur, byla patrná. Příkladem byl pan starosta, který mě při našem srazu k rozhovoru osočil z podezření, že mě za ním vyslali buď Kluci z Banátu anebo moji ubytovatelé. Rozhovor s panem starostou skončil dříve, než začal, a to jen na základě mých vytištěných otázek směřovaných na ekonomické procesy v obci. Kvůli tomuto nařčení nikdy rozhovor neproběhl a já jsem byl tak odříznutý od zodpovězení otázek vytvořených přímo panu starostovi na míru. Jiný krajan z Eibentálu se se mnou taktéž domluvil na rozhovoru, nicméně když mě viděl sedět v Restauraci, už se mi vyhýbal a k rozhovoru také nikdy nedošlo. Ten mě pak dokonce jednou varoval, že si vesnice pamatuje, co se o ní píše a že to může mít také velké následky. Po této takřka výhružné poznámce jsem už o rozhovor sám nestál.

Během etnografického výzkumu jsem narazil asi na dvacet lidí, od krajanů, přes turisty až po organizátory festivalu, kteří měli zájem přečíst si v budoucnu moji diplomovou práci. Každý takový moment byl pro mě z části pozitivní – těšilo mě, že lidi zajímá můj pohled na dané téma – a z části rozporuplný, jelikož jsem si byl vědom očekávání mé práce a jejího výsledku, aniž bych v daný moment měl práci vůbec rozepsanou. Tento pocit mě doprovázel po celou dobu terénního výzkumu. Vždy, když někdo projevil zájem o budoucí přečtení, byl jsem si byl vědom lehkého napětí. Protože mám kontakt jen na část lidí, kteří projevili zájem o moji diplomovou práci, počítám s tím, že těm, s nimiž jsem v kontaktu, svoji práci pošlu anebo se k ní jako ostatní budou moci dostat přes volný přístup prostřednictvím Digitálního depozitáře UK.

Během festivalu jsem se setkal s morálním dilematem spojeným s pracovním zapojením místní mládeže. V konkrétním případě jsem byl nucen zvážit otázku, zda je pro mě vhodné využít služeb stánku s pivem, který obsluhovala místní mládež, kterou jsem několik dní předtím

---

¹ Známana 809 m n. m. je nejvyšší vrchol v blízkém okolí Eibentálu.

učil v rámci odpolední klubovny nějaké hry. Tato situace vyvolala otázku o mojí roli a postavení jakožto výzkumníka v obci, stejně jako o významu a hodnotě práce místní mládeže, která si na festivalu přivydělávala na brigádě. Co se týče informální ekonomiky, musel jsem zvážit, zda je v rámci mého výzkumu vhodné se tímto tématem zabývat. Byl jsem svědkem několika případů „šedé ekonomiky“, kde nebyla dodržena pravidla formálního ekonomického systému. Toto téma představovalo další morální a etické dilema, které vyvstávalo během etnografického výzkumu. Můj postoj k těmto otázkám byl hluboce ovlivněn mou pozicí jako výzkumníka a studenta, současně má vlastní pozice, hodnoty a zkušenosti nevyhnutelně formovaly mé interpretace v Eibentálu. Přesto jsem se snažil o maximální objektivitu a věrnost empirickým datům, v souladu s etickými zásadami antropologie. Mé uvědomění si výchozí asymetrie mezi mnou a místními – založené na skutečnosti, že já jsem mohl kdykoli opustit vesnici, zatímco oni tam zůstávají bez ohledu na svou situaci – bylo také klíčovým aspektem mé epistemologické reflexe.

Výzkumník v terénu musí neustále vyjednávat svoji pozici, během zúčastněného pozorování, rozhovorů a také při zpracovávání a analýze terénních poznámek musí dbát na etický aspekt výzkumu (Madden 2010). Výzkumník se ale také musí důkladně zamyslet nad výsledkem svého výzkumu a nad případnými riziky s ním spojenými. Ve svém výzkumu jsem postupoval podle etického kodexu České asociace pro sociální antropologii (CASA 2020). Svoji pozici jsem vždy prezentoval otevřeně všem, se kterými jsme se v terénu setkal. Všichni účastníci mých rozhovorů byli obeznámeni s mojí pozicí výzkumníka, s cílem mého výzkumu, následným nakládáním s daty, jejich zpracováváním a nebylo jim nic zatajováno. Účast všech aktérů v rozhovorech byla dobrovolná. Před každým rozhovorem jsem získal informovaný souhlas slovem s nahráváním na mobilní telefon. Účastníky jsem také předem upozornil na možnost anonymizace jejich údajů pro zachování jejich soukromí. Výpovědi účastníků rozhovorů jsem stylisticky upravil do čitelné formy písemného projevu. Výzkumný terén jsem se rozhodl částečně anonymizovat, a to z pohledu mých informátorů, jeden z krajanů si výslovně nepřál uvést své jméno, a proto jsem se s ním domluvil na celkové anonymizaci. Ostatní informátoři z řad krajanů byli buď anonymizováni, nebo používám skutečná křestní jména u těch krajanů, kteří mi dali svolení. Ostatní aktéři, kteří také souhlasili se zachováním svých jmen, jsou v práci jmenováni reálně. Během samotného výzkumu i při sepisování finální podoby textu jsem musel neustále reflektovat případný dopad na výzkum. Vzhledem k popisování ekonomických strategií a vlivů jsem se pokusil co nejvíce vyvarovat tomu, aby zveřejněné informace v mé práci nijak nezasáhly ani neohrozily mé informátory. V Eibentálu

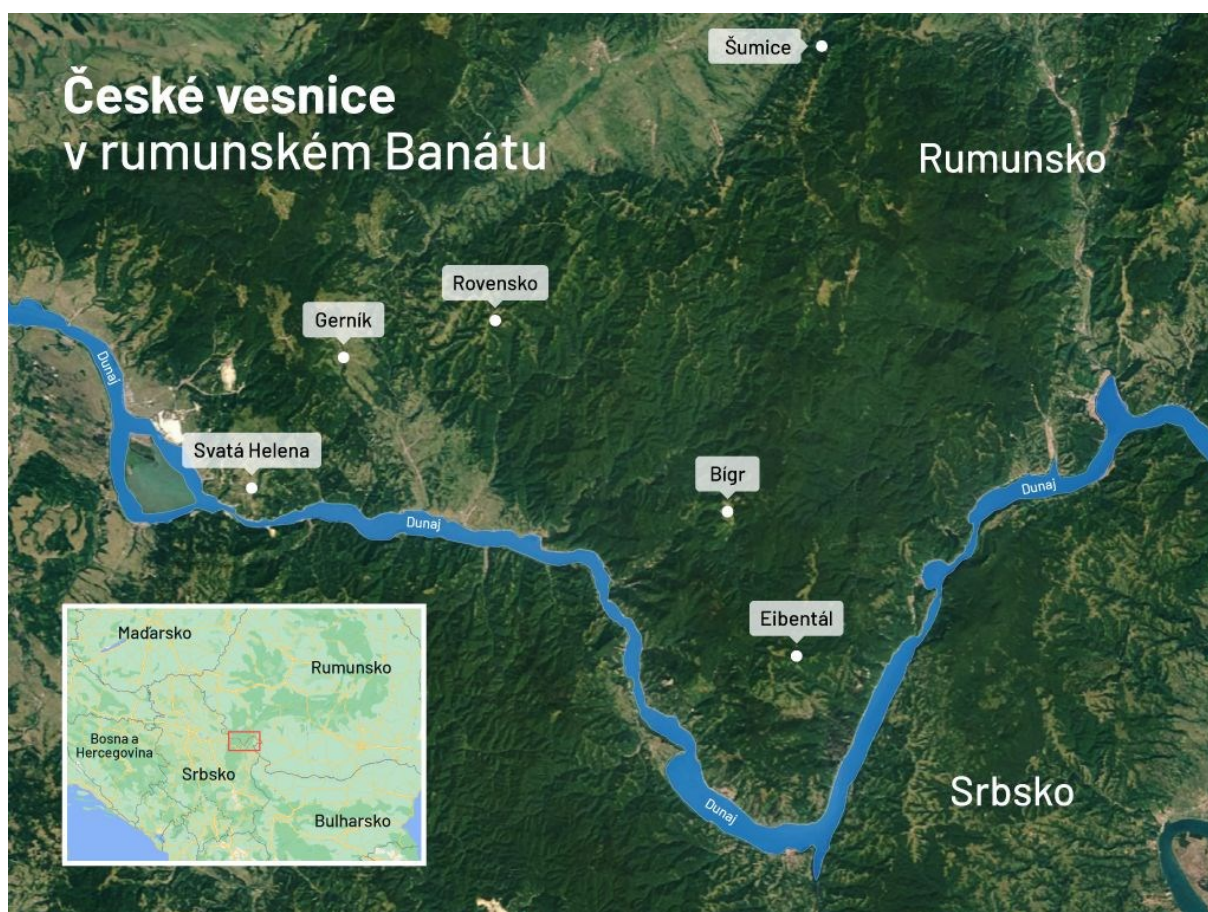

se střetává mnoho aktérů, kteří zasahují menším či větším dílem do ekonomických procesů vesnice a se všemi jsem se alespoň pokusil udělat rozhovor. V tomto úkolu jsem neuspěl pouze jedinkrát, a to s panem starostou Eibentálu, kterému jsem přistoupil na všechny jeho požadavky a on mě pak stejně ne zcela slušným způsobem odbyl. Panu starostovi stačila k jeho reakci pouze skutečnost, kde jsem byl ubytovaný a že se ho ptám na otázky spojené s festivalem a jeho pozicí starosty. Několikrát jsem své otázky procházel, tak jako u ostatních, aby byly zcela neutrální a aby se nedotkly nijak daného informátora a aby pouze co nejpřesněji referovaly k mému výzkumu. U ostatních informátorů probíhala naše setkání podle domluvy - když jsem vycítil, že daný aktér nechce moc k dané otázce odpovídat, změnil jsem ji nebo jsem se od tématu přesunul dál. Toto vyjednávání mé pozice a neustálé reflektování mě provázelo celým terénem, následným zpracováním dat i jejich sepsáním. Citlivé části rozhovorů jsem analyzoval a záměrně vynechal právě proto, aby nedošlo k poškození informátorů. Taktéž některé vybrané části citací jsem konzultoval s aktéry většinou přes zprávy, zda souhlasí s použitím dané části v daném kontextu. Práce je sepsaná tak, aby co nejlépe popsala ekonomické procesy a strategie, ke kterým dochází v Eibentálu. Zároveň aby poukázala na jednotlivé aktéry nejen z řady krajanů, kterých se týkají změny spojené s těmito procesy. Celou práci provází moje reflektování pozice výzkumníka a formy textu vzhledem ke krajanům žijícím v Eibentálu a ostatním aktérům.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

4.1. Obec Eibentál

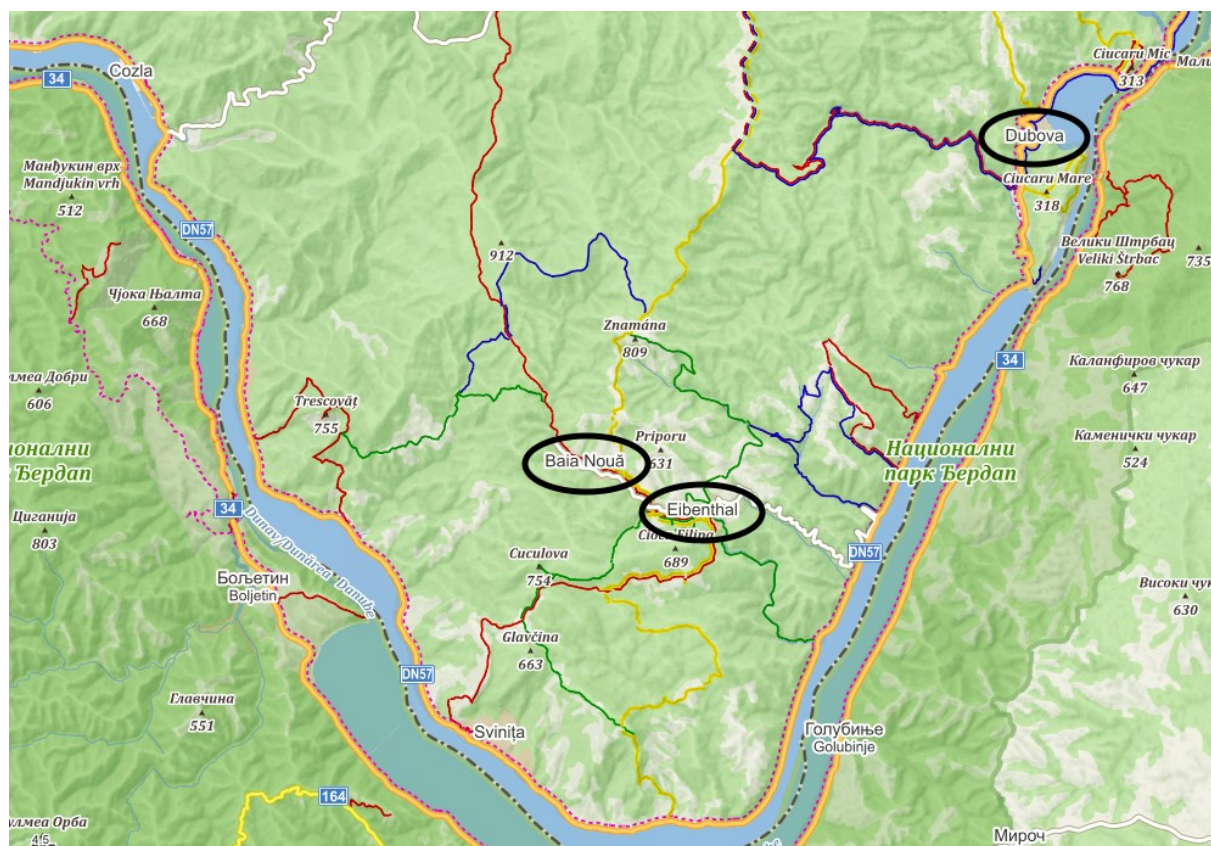
Eibentál (také Tisové Údolí či rumunsky Eibenthal) je jednou z šesti českých vesnic založených českými kolonisty v rumunském Banátu v první polovině 19. století. K Eibentálu je přidružená i druhá vesnička Baia Noua (také Nové Doly či Ujbányje). Eibentál s Ujbányjí však spadá pod střediskovou obec Dubova, kde se také nachází úřad starosty. Starostou tohoto uskupení tří vesnic je český krajan z Eibentálu Viktor Doskočil. Jelikož se v Eibentálu oficiálně nedělá každý rok sčítání lidu, podle místních zdrojů je počet obyvatel v Eibentálu a Ujbányjí cca 235, cca 180 lidí žije v Eibentálu a v Ujbányjí žije cca 55 obyvatel. Převážná většina rodin je českého původu a několik původu rumunského.

Obr. 1 - Lokace všech českých vesnic v rumunském Banátu – Zdroj: Aktualne.cz

Eibentál je nejnižnější ze šesti českých vesnic, jež se nachází v Národním parku Železná vrata. Ten se jmenuje podle stejnojmenné přehrady a elektrárny nacházející se mezi rumunskými městy Oršava a Drobeta-Turnu Severin. Přehrada Železná vrata je v posledních

letech také častým cílem rumunských návštěvníků, kteří jsou v sezoně ubytováni v penzionech, kterých na rumunské straně Dunaje každým rokem přibývá. Právě rumunské penziony podél Dunaje hrají velkou roli v navštěvování Eibentálu, protože se velká část penzionů nachází v Dubové, vesnici, pod kterou spadá Eibentál a Ujbányje. Přehrada je dlouhá 120 km a je zároveň hranicí Rumunska se Srbskem.

Obr. 2 - Poloha Eibentálu, Ujbányje (Baia Nouă/Nové doly) a Dubové pod kterou obě obce spadají – Zdroj: mapy.cz

Český jazyk je v Eibentálu ve většině rodin užíván jako mateřský. Zároveň je však ovlivněn mnoha rumunskými slovy, která jsou buď přeložená či převzatá v původní podobě. Velkým rozdílem oproti českému jazyku, kterým se dnes hovoří v České republice, je velké užívání archaických výrazů, které se v mluvě českých krajanů v Rumunsku zachovaly. V dnešní době už nefunguje škola v Ujbányji a místní děti chodí do školy v Eibentálu, kde se nachází mateřská školka a první až osmá třída základní školy. Ve zdejší škole se užívá rumunština jako úřední jazyk, nicméně škola má také svého českého učitele, vyslaného do vsi v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí, který řídí MŠMT ČR a

Dům zahraniční spolupráce. Učitel na místě vyučuje předměty v českém jazyce a má na starosti také mnoho volnočasových aktivit viz.²

Současným českým učitelem v Eibentálu je Alex Gajdzica, který tam vyučuje již třetím rokem. Alex se díky intenzivnímu pobytu mezi krajany stal někým, koho lze označit za insidera v rámci této obce, a tak právě s ním jsem udělal první rozhovor, který se mimo jiné týkal právě jeho role českého učitele a jeho náhledu na proměny ve vesnici.

„Stručně: jak já to vidím z toho, co jsem nezažil, ale co jsem vyčetl a vypořádal: vesnice prošla první vážnou proměnou v letech 2006-2007, kdy se zavřely černouhelné doly. Do té doby vesnice neprocházela žádnými otřesy jako sv. Helena či Gerník. Ani po druhé světové válce, kdy se repatriovali Češi po odsunu Němců, ani po pádu železné opony, kdy hromada místních odešla do ČR. Tady to nastalo až v roce 2006, kdy všichni lidé v produktivním věku přišli o práci. Od té doby začal hlavní odliv obyvatel, který byl pozorovatelný ještě donedávna. Když jsme sem přišli v r. 2020, tak se sem právě vrátily první dvě rodiny. Byly prvními vlaštovkami a předznamenaly návrat dalších tří rodin a jednoho mladého páru, ze kterého snad taky bude brzy rodina. Tato tendence ve vesnici je ještě mnohem důležitější než to, že se tu staví náměstí. To, že se do některé české vesnice v Banátu začali vracet lidi po 15 letech v Čechách, kde našli práci, koupili byty a porodili a vychovali děti – nechci to zakřiknout – ale tato tendence by mohla klidně pokračovat. Eibentál má potenciál dál růst, právě díky tomu, že se tady staví nové ubytování, které bude legalizované, že se tady staví manufaktura a je tu tendence vzniku nových pracovních míst.

Alexander Gajdzica, eibentálský učitel českého jazyka, 4. května 2022

Alex už v první větě popisuje události, které proměnily vesnici a její obyvatele mnohem více než předchozí velké zlomové události (jakými byla situace po druhé světové válce či revoluce a pád socialismu v roce 1989). K největšímu otřesu došlo po uzavření černouhelných dolů na Ujbányji v roce 2006. Eibentál spolu s Ujbányjí byly historicky hornickými vesnicemi a zcela se tak odlišovaly od ostatních českých vesnic, které byly spíše zemědělského rázu. Rokem příchodu prvních Čechů do oblasti rumunského Banátu označuje Gesce (2013) rok 1823, kdy vznikla například obec Svatá Helena. Eibentál spolu s dalšími vesnicemi vznikl mezi lety 1827-1828. V Ujbányji byl otevřen antracitový důl v roce 1840 a díky vysoké kvalitě nalezeného černého uhlí se do obou obcí začali stěhovat další lidé za prací. V letech 1856-1858

---

² Více informací ohledně těchto aktivit zde: <https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici>.

došlo i na pokus o těžbu chromu. Z toho později sešlo a v roce 1948 se začal v Eibentálu těžit azbest. Počet obyvatel v Eibentálu za největšího rozkvětu byl něco přes 350 osob a počet obyvatel Ujbányje 632 osob, nebyli to však všechno Češi. Jednalo se o 326 Čechů, 200 Rumunů, 47 Němců, 22 Srbů, 10 Maďarů a jak popisuje Desideriu Gesce, 37 Romů a Turků. Produkce uhlí po sametové revoluci postupně slábla v celém regionu. Postupně se od roku 1990 zavíraly další doly v Banátu, až na ten na Ujbányji. Hornictví pro české krajany skončilo v roce 2006, kdy přišli o život dva horníci při závalu výtahové šachty. Po této tragédii byl důl natrvalo uzavřen (Gesce 2013: 191).

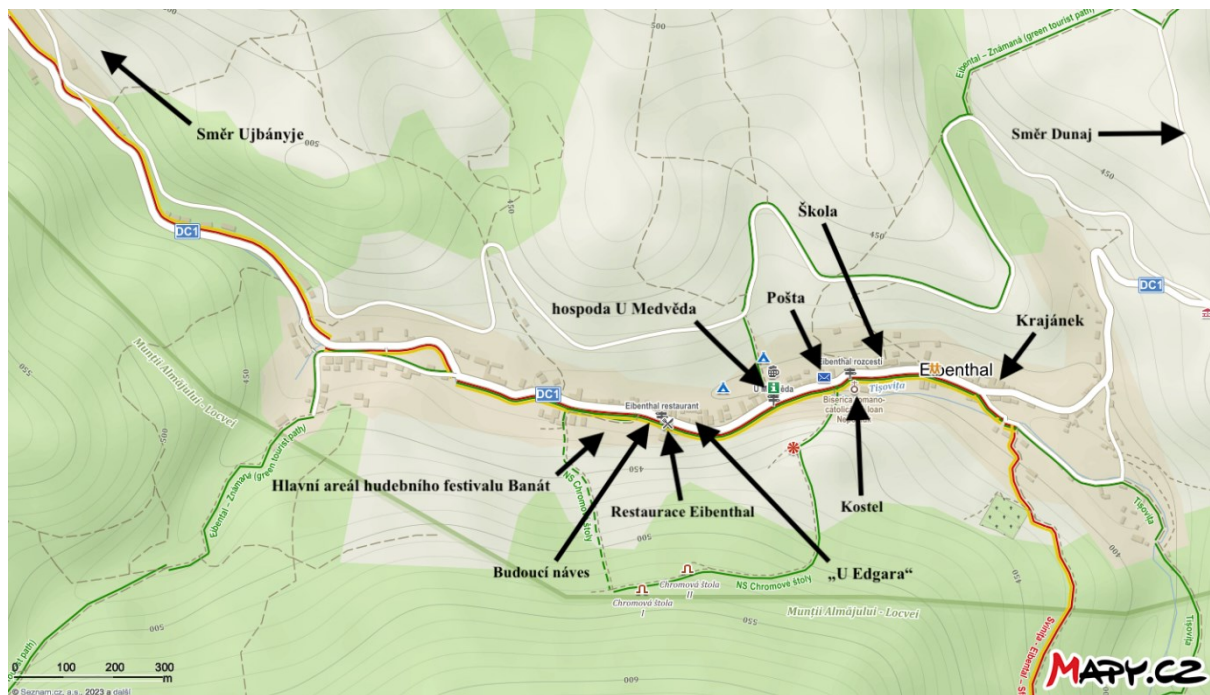
Uzavření dolů vyvolalo v oblasti velkou vlnu nezaměstnanosti a exodus velké části zbývajících lidí v produktivním věku, kteří odešli buď do velkých rumunských měst nebo do zahraničí, především do České republiky. Takto Eibentál znovu zasáhla migrace, která už dříve v roce 1989 ovlivnila zásadně celý zbytek rumunského Banátu. Bývalí horníci-krajani v Eibentálu zůstávali do roku 2007, kdy jim ještě rumunská vláda vyplácela peníze. Následující podkapitoly se zaměří na kontext Eibentálu.

4.1.1. Fyzické uspořádání obce a krajanská architektura

Obec Eibentál spadá pod rumunskou obec Dubova, kde se nachází úřad starosty. Dubova leží asi 23 km od nejbližšího města Oršová. K Eibentálu je také přidružená druhá obec Ujbányje (rumunsky Baia Noua), která v českém jazyce nese název Nové doly, na jejímž konci se nacházely uhelné antracitové doly. Obě obce jsou od sebe vzdáleny asi tři kilometry. V Ujbányji žije aktuálně k roku 2023 55 obyvatel, vzhledem k nízkému počtu dětí se od roku 2007 nevyužívá zdejší první stupeň základní školy a místní děti docházejí do základní školy v Eibentálu. Pro zjednodušení dále v textu bude pojmenování Eibentál reprezentovat obě obce.

Eibentál nese v českém jazyce název Tisové údolí, jedná se o historický název, který odkazuje na hluboké tisové lesy, které se nacházely jak v samotném údolí, kde leží obec, tak na blízkých kopcích. Postupně byl les v údolí i na kopcích vykácený. Obec je rozprostřená v údolí podél potoka Tisovice a leží v kopcích asi sedm kilometrů po silničce od Dunaje. V Eibentálu se nachází základní škola a mateřská škola. Základní škola má první až osmou třídu, tak jak je to v Rumunsku normou. V obci se nachází dva menší obchody, které zároveň slouží jako místní hospody. První z nich se jmenuje U Krajánka a druhou pojmenovávají místní U Edgara. Obě tato místa navštěvují převážně místní obyvatelé anebo čeští turisté, kteří je preferují před Restaurací – to je další možnost občerstvení, kterou vybudovali Kluci z Banátu. V Restauraci oproti Krajánkovi či U Edgara je zaměstnaných až 16 krajanů na plný úvazek. Restaurace se také odlišuje svoji cílovou skupinou - je to spíše vyšší střední rumunská klientela, která je

pověštinou ubytovaná v penzionech podél Dunaje. V obci se nachází také pošta a kostel, který je vystavěný v novogotickém stylu a je zasvěcený sv. Janu Nepomuckému.

Obr. 3 - Mapa zobrazující Eibentál a jeho rozložení – Zdroj: mapy.cz

Eibentál si je s pěti zbylými českými vesničkami podobný zejména v architektonickém stylu. Tento styl krajanské architektury se vyznačuje zejména zdobnými květinovými vzory, zdobenými okapy, vrátky a ploty. Bohaté květinové vzory na chaloupkách jsou vidět nejvíce v Gerníku, Rovensku či ve Svaté Heleně. Eibentálské domky jsou oproti tomu na dekorace chudší. Na několika domech v Eibentálu se nachází tradiční kachličkové zdobení, které nesou fasády podél silnice. Kachličkové vzory na fasádách je možné vidět také v rumunských vesnicích, nejedná se tedy pouze o krajanský zvyk.

Jednoduchost eibentálské architektury není ničím negativním. Naopak se na prostém stylu fasád a absenci květinových vzorů ukazuje, že Eibentál spolu s Ujbányjí byly, na rozdíl od zbylých pěti zemědělských vesnic, historicky vesnicemi hornickými. Téměř každý dům na Eibentálu má svoji předzahrádku u silnice a svoji zahradu. V minulosti vlastnila téměř každá rodina v Eibentálu také kus pole, které každý den po práci v dolech společně obdělávala. V dnešní době už ale pole moc místních lidí nevyužívá, tak jako už každá rodina nemá svůj dobytek, jako to dřív bývalo zvykem. Místní to dávají za vinu uzavření dolů a následovnému odchodu svých potomků do České republiky, nebo do velkých rumunských měst. Postupem času, kdy do Eibentálu začali proudit čeští turisté, začali samotní krajané investovat do oprav svých domů a do rekonstrukcí. Peníze získávali přivýdělky z prodeje lokálních výrobků. Peníze z přivýdělků krajané investují mimo jiné také do budování ubytovacích zařízení pro turisty. S těmito změnami souvisí také samotný vizuální styl domů, kdy se poslední dobou stále více cílí i na estetičnost, nejen na funkci.

„Dnes vidím, že se tu rekonstruují domy a poprvé je zde nahlíženo na hodnotnou kvalitní architekturu. Do teď každý chtěl levná bílá plastová euro okna a plechovou střechu, ale nešlo tu o žádné zachování architektonického a estetického rázu samotné vesnice. Teď se začíná uvažovat o tom, že vesnice musí být pěkná, aby zaujala lidi. Když to budou všechno stejné baráky s bílými okny a plechem na střeše, tak tady nikdo nebude chtít trávit dovolenou a utrácet své peníze. Ale pokud tu budou malebné domečky, bude to něco jiného. Je však třeba počítat s tím, že dřevěná okna jsou násobně dražší než plastová. Pro Eibentál je důležité o tom uvažovat dopředu a mít na to budget. Jestli to tu má být hezké, nebo se stát jen tuctovým turistickým resortem, a to ještě v lepším případě. V horším případě to tu taky může zmizet se starší generací, která tu ještě bere důchody z černouhelných dolů, protože to je v současnosti stále většina populace vesnice.“

Alexander Gajdzica, Eibentálský učitel českého jazyka, 4. května 2022

Učitel českého jazyka působící už třetím rokem v Eibentálu poukazuje na proměnu krajaňského přístupu k opravám svých domovů a říká, že se postupně mění pohled na místní architekturu. Tento pohled začíná otevírat diskuse o tom, nakolik je možné obnovit tradiční architektonický styl budov a současně, jak opravy či rekonstrukce ekonomicky zvládnout. Ukazuje se na tom, že turistický ruch je pro obec sice žádoucí, avšak pro místní obyvatele je to také nákladná věc.

Architektura v českých vesnicích rumunského Banátu je důležitou součástí cestovního ruchu. Jsou to právě čeští turisté, kteří jezdí do Banátu obdivovat mimo jiné tradiční architektonický styl místních domů, který zaujme kolemjdoucí na první pohled. Architektonický styl staveb se dlouho neřešil, když lidé potřebovali novou střechu nebo nová okna a zároveň neměli na drahé cihlové tašky či na dřevěná okna, pořídili si levnější materiály, které však už nejsou nijak zvlášť esteticky ani turisticky zajímavé. V posledních letech se přístup místních k architektuře začal proměňovat a krajané začali opravovat své domy v jemných barvách a s materiály, které vypadají více esteticky. Nemožu říct, zda dali na rady turistů a na doporučení koordinátora ČvT Ivo Dokoupila, který usilovně bojuje s nehezkými stavbami ve Facebookové skupině Architektura Banátu. Sám v této skupině přidává příspěvky s ukázkami hezkých staveb krajanské architektury, ale například i těch zrekonstruovaných a přitom ne zcela povedených příkladů. Krajané, kteří si zrovna nechali natírat fasádu svého domu, když jsem u nich bydlel, mi řekli, že přírodní okrovou barvu zvolili, protože se jim líbila.

Obr. 5 a 6 - Zde jsou dva odlišné případy, jak povedené úpravy domu, tak té nepovedené – fotky Iva Dokoupila z Facebooku – Gemík 2022

Eibentál se v poslední době rozrůstá. V roce 2022 se v něm stavělo na několika místech, a ne všechno souviselo se stavbou penzionů. Nové stavební práce probíhaly také u dalších dvou krajanských rodin, což ukazuje, že Eibentál není vesnicí kde stavby jen chátrají. Nové stavby, které vznikají pod záštitou spolku Český Banát, jsou také na první pohled odlišné od ostatních krajanských staveb. Jsou moderní, sice v jemných barvách, ale odlišnost je na první pohled zřejmá. Budovy jsou moderní, avšak snaží se zachovat krajanský dekor.

Obr. 7 – Restaurace Eibenthal – Zdroj: www.wikipedia.cz, Obr. 8 – Interiér restaurace – Zdroj: www.booking.com

Eibentál se od ostatních českých vesnic historicky odlišoval v mnoha případech, nejen v krajanské architektuře, ale také tím, že nikdy neměl svoji návěs. Toto se rozhodli změnit Kluci z Banátu, kteří přišli s projektem vystavění návsi. Nejdříve vykoupili pozemky (zahrádky domů přes ulici) vedle penzionu/pivovaru a nechali zpevnit, vyrovnat a vybetonovat břeh podél potoka. Od tohoto zásahu vzniklo na místě parkoviště k restauraci, ze kterého se v blízké budoucnosti má stát ona návěs. Vedle dalších projektů Kluků z Banátu, kteří v roce 2022 v obci stavěli několik budov najednou, jsou stále k vidění i levné, a ne zcela estetické opravy na eibentálských domech. Během procházení vesnicí jsou vidět úpravy, kterými jsou plechové střechy, OSB desky na fasádě anebo například betonové zdi místo plotů. Takových případů však není mnoho. Většinou jsou domy natírané ve světlých a jemných barvách, a tak zapadají do krajanského stylu staveb. Zachovávání krajanského typu architektury přináší místním obyvatelům více výhod, než jakou je skutečnost, že mají hezky opravený dům. Mezi hlavní výhody patří zvýšení atraktivity nejen celé vesnice, ale i samotných domů, kde ve spojení s ubytováním turistů dochází ke zvýšení podnikatelského potenciálu pro krajany. Místní si začínají uvědomovat fakt, že turisté hledí mimo jiné i právě na architektonický styl, který, jak je patrné ve vsi, v poslední době stále víc udržují.

4.1.2. Život v Eibentálu

Pro obyvatele Eibentálu má kultura a kulturní život klíčový význam, je pojítkem společenství a způsobem udržování a předávání tradic. Ve své práci pracuji s pojmem kultura tak, jak ho vnímají Eibentálští krajané. Tento pojem je zastoupen rozmanitými formami kulturních projevů, včetně slavení křesťanských svátků, nacvičování tradičních tanců, zpěvu lidových písní a účasti na společenských akcích, jako jsou bály. Krajanská angažovanost

v kulturních aktivitách je dále zdůrazněna vztahem k místní skupině nazvané Česká Beseda, pojmenované podle tradičního tance, který tancují. Tato skupina, vedená Denisou, manželkou Tomše, který spravuje několik místních podniků spadajících pod „projekt Eibentál“, představuje aktivní část společnosti, která se snaží propagovat a udržovat místní kulturu. Denisa, která je zároveň dcerou předsedy místního Krajanského svazu, hraje roli kulturní ambasadorky a je zjevně klíčovou osobou v udržování kulturních tradic v Eibentálu.

„Začalo to všechno, když jsme se sem vrátili s Tomšem v roce 2019 z Temešváru a Tibi říkal, že to tu musíme dát dohromady a začít tancovat. Nikdo se k tomu neměl, a tak jsem začala shánět čísla a volala jsem všem: přijďte přijďte. Trvalo to asi rok dva a teď je nás už třicet. Všichni místní. Já jsem chtěla, abychom se naučili tančit Besedu, kterou nás učil strýček Jenánek (Jenda) a přišla jsem s tím, že si to vezmu na starosti a ať mě všichni poslouchají. Chtěla bych se začít učit nové písničky a tance, plánujeme se to učit od strýčka Jenánka, který se dříve zasazoval o podporu eibentálských svátků a tradic. Chci, ať je vidět, kolik toho děláme a ať je vidět, že jsme tady. Když je festival, tak můžeme jít zpívat a tancovat. Minulý festival jsem sehnala malé děti, a hrála jsem s nimi.“

Denisa, lídr spolku Česká Beseda, 29. května 2022

Denisa poskytuje pohled na kulturní obnovu a revitalizaci Eibentálu prostřednictvím lokálních tanečních a hudebních praxí. Denisa, která vede tuto revitalizaci, vytváří prostor pro učení, sdílení, předávání know how a udržuje v chodu spolek Česká Beseda. Eibentálská skupina aktérů rozumí tomu, že se všechny svátky a oslavy vyvíjejí postupem času a proměňují. Sami se soustředí na to, aby zachovávali alespoň určité části původních zvyků, avšak jinak je postupně modernizují, aby se jich mohlo zúčastnit co nejvíce lidí. Dříve se některých svátků mohli zúčastnit například jen ženatí muži či pouze dospělé osoby. Aktéři proto přistupují ke zvykům s respektem, avšak některá původní omezení ruší.

Z citace vyplývá, že tato obnova začala spontánně, ale postupem času se stala organizovanější a strukturovanější. Denisa zmiňuje také postavu strýčka Jenánka, což naznačuje, že tato obnova je založená na mezigeneračním předávání know how. Skupina Česká Beseda s členskou základnou třiceti lidí se nezaměřuje pouze na kulturu a její propagaci, ale začíná být hybatelem i jiných procesů. Skupina aktivně vystupuje proti určitým starým pořádkům, jakým je například přístup místních ke vztahu k přírodě či zastaralosti výuky. Chtějí modernější vzdělávání, podporují zvyšování povědomí o ekologii, jsou například těmi, kteří podporují třídění odpadu, uklízení vesnice a jejího okolí a podobné aktivity.

„Mění se spousta věcí, svozy odpadů jsou teď big deal. Na Rovensku začali svázet odpad teprve teď. Tady se přemýšlí o třídění odpadů, jsou i nějaké iniciativy občanů, kdy se rodiče stávají partnery školy. Místní spolek Česká Beseda začíná mít své požadavky a návrhy, jak by měla fungovat škola, což je tady taky novinka. Stejně jako pohled na ekologii, na folklor jako na něco jako cenné kulturní dědictví, které ale může být i zdrojem obživy.“

Alexander Gajdzica, Eibentálský učitel českého jazyka, 4. května 2022

Alex v citaci popisuje, jak se z rodičů dětí stávají partneři školy, kteří chtějí změny. Chtějí se více podílet na věcech, které se ve vesnici dějí a být aktivní součástí těchto změn. Většina rodičů, o kterých Alex mluví, je také členem spolku Česká Beseda. Tento spolek sdružuje jak navrátilce, starousedlíky, tak i část Kluků z Banátu, respektive Tibiho s jeho ženou. I Tomeš s Denisou jsou jeho aktivními členy. Projekt Kluků z Banátu, který se zaměřuje na aktivní obyvatele Eibentálu, se rozhodl využít jejich energii a iniciativu k vytvoření prozatímních výborů. Tyto výbory jsou navrženy tak, aby efektivněji prosazovaly nápady a projekty ve vesnici. Dříve byly všechny otázky řešeny v rámci spolku Česká Beseda, ale nyní je zahájen proces reorganizace tohoto spolku nebo jeho upozadění. Původně se spolek soustředil výhradně na zachování zvyků a kulturních prvků, postupně v něm krajané začali řešit palčivé otázky vesnice viz. ekologie, úklid vesnice od odpadků anebo třídění odpadu. Kluci z Banátu vymysleli pro místní obyvatele nový koncept uskupení, zabývající se palčivými problémy krajanů. V listopadu roku 2022 přednesli návrh na vytvoření krajanských výborů. Tyto výbory se budou zabývat otázkami, které jsou pro obyvatele vesnice nejnaléhavější – alespoň tak to vidí Štěpán Slaný, jeden z iniciátorů tohoto projektu.

„Koncem listopadu 2022 jsme uspořádali akci Banátský výrobek roku, kdy jsme měli dvouhodinovou prezentaci s návrhy na založení zatím neformálních výborů, které jsou známé z města. Jsou to takové komise složené z místních obyvatel, první bud kulturní výbor a sportovní výbor, s tím že do toho výboru dáme opravdu ty, kteří tomu rozumějí. Ano, z těch 200 lidí nejsou všichni sportovci, tak jsme se rozhodli, ať to dělá pět lidí, kteří mají rádi sport a chtějí ho dál rozvíjet formou projektů a někam posunovat. My tam samozřejmě budeme mít jednoho hráče, který to bude řídit, protože tomu rozumí. Sportovní výbor bude řídit Tomáš Pospíšil, který má rád fotbal a rozumí mu. Postupně bude učit ostatní členy a vymyslí si úkol - například zorganizuje fotbalový turnaj pro vesnici nebo dětskou olympiádu. Kulturní výbor zase bude dbát na to, aby každé pondělí chodili lidi tancovat. My se v rámci destinačního managementu snažíme zřizovat takovéto mini výbory a zapojit do aktivit co nejvíce lidí. Byť by se stalo jen to, že rok budou chodit na společné schůzky a budou se navzájem poslouchat. Chceme to

v Eibentálu individualizovat tak, aby nemuseli všichni poslouchat všechno, ale aby se všichni cítili začlenění do svých problematik, kterým rozumějí. Jestli někdo má rád přírodu a ekologii a rozumí tomu, tak ať to také řeší a někdo jiný zase vezme kulturu.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. února 2023

Proces strukturování aktivit a schůzí v Eibentálu, realizovaný Štěpánem Slaným a jeho týmem, představuje uměle vytvořené uspořádání krajanů. Tato struktura sice nabízí prostor pro participaci obyvatel a rozvoj jejich zájmů prostřednictvím neformálních výborů, ale je zároveň charakterizována rigiditou a direktivností. Centralizace rozhodovací moci v rukou jednotlivců nebo malé skupiny (složené taktéž s iniciátorského týmu) skutečně omezuje jednotlivou participaci krajanů a potlačuje diverzitu zájmů a názorů v souboru obyvatel. Implicitně se předpokládá existence jednotné „skupinové“ vůle nebo zájmu, který je identifikován a následován. Ve skutečnosti jsou ale sociální skupiny často mnohem komplexnější a rozmanitější, a většinou jakékoliv pokusy o prosazování jednotného směru nebo vize obecně vyvolává konflikty nebo odpor. Strategii destinačního managementu, kterou prosazuje Štěpán a jeho tým, lze vnímat jako mechanismus kontroly a omezení individuality. Některých krajanů jsem se ptal na otázky spojené s novými „pravidly,“ se kterými přišli Kluci z Banátu a tito krajané buď přímo odmítli odpovědět na otázku anebo použili takovou odpověď, aby se vyhnuli kritice. Kluci z Banátu například zavedli na festivalu certifikační systém pro kontrolu kvality produktů a zajištění transparentnosti pro zákazníky. Za udělení certifikátu vybírají poplatek. Prodejci, kteří nesplňují stanovená pravidla, mohou na festivalu prodávat, ale bez oficiálního partnerského označení, což snižuje jejich šance na úspěch. Tento systém tak působí jako nástroj exkluzivity a zároveň omezení pro ostatní.

Širší sociální a politický kontext, ve kterém se podobné procesy odehrávají, má vliv na vnímání a reakce obyvatel.

„Kluci se snaží taky rozšířit kulturu a něco pro ni udělat, to je jasné. Ne vždy to ale dělají tak, jak by měli. Raději se k tomu nebudu vyjadřovat...Pro ostatní to není úplná finanční záchrana ty čtyři dny, ale nejvíc mě naštválo označení, kdo je partner festivalu a kdo není. Partneri festivalu za to platí Klukům a lidé nakupují jen u nich, co ale mají dělat ti, kdo nejsou partnery? Určují tak, u koho nakupovat a u koho ne a nevím podle čeho...“

Krajan z Eibentálu, 22. května 2022

Tato citace je jedna z mála kritik nástrojů či praktik zavedených Kluky z Banátu. Je anonymizovaná a upravená tak, aby autenticky vypovídala a zároveň uchovala anonymitu daného člověka. V kontextu Eibentálu působí na obyvatele také další faktory, a to ze strany institucí a osob, které je reprezentují a jejichž přístup k obci je konstantní a neměnný. Zde je příklad, který se týkal proaktivity místního spolku Česká Beseda k třídění odpadu:

„Jo festival dal každému, kdo tu bydlí popelnici, a tak se začalo třídit. Jenže pak přišla zima a auto (popelářské) sem nevyjelo, a tak to zase všichni začali míchat a dělají to doted'. Ze začátku všichni třídil, i Alex jim o tom říkal, ale je to těžké změnit, když ti nedají příklad ti, kteří jsou nejvýš, jako pan starosta nebo paní ředitelka. Zadarmo jen těžko můžeme čekat nějakou změnu.“

Krajan z Eibentálu, 28. května 2022

Ignorování vesnice a požadavků místních ze strany Krajského svazu a místních institucí (úřadu starosty a školy) vyvolává pocit marginalizace a opuštěnosti mezi obyvateli, což napomáhá akceptaci iniciativ jako jsou ty, které prosazují Kluci z Banátu. Nicméně, jak dlouho a jak efektivně bude tato strategie fungovat, je otázkou, na kterou lze odpovědět pouze po dalším dlouhodobém výzkumu a sledování.

4.1.3 Reemigranti

Cílem této podkapitoly je poukázat na to, že ekonomické motivace jsou klíčové pro porozumění dynamiky života v Eibentálu. Obec se skládá ze starousedlíků, kteří se v Eibentálu narodili a žijí v něm dodnes, a z navrátilců. Z hlediska věku je na obci patrné stárnutí - i přes návrat mladých lidí se průměrný věk podle předsedy Krajského svazu z Eibentálu pohybuje kolem šedesáti let. Mnozí odešli po roce 1989 a část mezi lety 2006–2007, z důvodů ekonomické motivace a jejího nedostatečného naplnění v rodné obci. Několik krajských rodin ale v posledních čtyřech letech reemigrovalo z České republiky do Eibentálu. Roli v jejich návratu hrál sentiment spojený s dlouhodobým odloučením od rodiny (i kvůli restrikcím spojeným s Covidem) a také nenaplnění svých cílů v České republice. Mnoho lidí má příbuzné v České republice anebo jinde v zahraničí. Krajané popisovali, že možnost přenesení svých zvyků a křesťanských tradic z Eibentálu do Čech jim pomáhala se se sentimentálními pocity vyrovnávat. Podle Pavláskova (2013) je sociální a kulturní dynamika českých obcí v Rumunsku silně ovlivněna křesťanskými tradicemi, což se odráží v rituální praxi místní katolické komunity. Každou neděli se místní kostel zaplňuje věřícími, kteří se

spolu sejdou na mši, což představuje jedno z hlavních společenských setkání v obci. V Čechách se krajané snažili také chodit do kostela každou neděli, anebo se alespoň snažili nepracovat, tak jak se to dodržuje v Eibentálu dodnes. Kromě toho se krajané zúčastňují procesí a jednou ročně podnikají pěší pout' do Čiklovy (rumunsky Ciclova Montana), což je poutní místo na východ od Oravice. Tyto pravidelné společenské a náboženské události, společně s důležitými místy, jako jsou kostely, hřbitovy, hostince a školy, hrají klíčovou roli v udržování sociálních vazeb krajanů. Geografická odlehlost českých obcí od okolního prostředí tvoří jedinečný sociokulturní kontext, který je stále předmětem zkoumání (Pavlásek 2013).

Sdružení aktivních krajanů v obci Eibentál si říká spolek Česká Beseda a skládá se z části z reemigrantů viz. předchozí podkapitola. Eibentálská reemigrace je specifická v tom, že se jedná o krajané, kteří v letech 2006–2007 emigrovali do ČR a poté o cca 15 let později znovu reemigrovali do Eibentálu. Jelikož zbytek českých vesnic provázela vlna migrace zejména po roce 1989, tak Eibentál z tohoto modelu vyčnívá. Nešpor (2002) hovoří o krajanech-migrantech, kteří od roku 1989 migrovali po jednotlivcích nebo rodinách, protože museli čelit stejným podmínkám reemigrace jako jiní cizinci (Nešpor 2002). Vzhledem k tomu, že od roku 2007 se stali i naši krajané v Rumunsku euroobčany, proces jejich emigrace se stal snazším (Kresl 2016). Příchod jednotlivých rodin a osob do Eibentálu s sebou přinesl řadu změn. V souvislosti se zlepšující se ekonomickou situací a životní úrovní v Eibentálu lze pozorovat, že první krajané se začali vracet již před cca osmi lety, za tu dobu se do Eibentálu vrátilo celkem deset rodin. Jedna z rodin, která se do Eibentálu vrátila právě osmi lety, si tu založila úspěšný zemědělský podnik s menším kravínem a několika poli, která obhospodařuje. Do Eibentálu se nevracely pouze celé rodiny, ale také jednotlivci, kteří dokončili vysokou školu v Temešváru. Mezi nimi byl také Tibi a Tomeš Pospíšilové a Denisa, manželka Tomše. Tento trend pokračoval i v roce 2020, kdy Eibentál přivítal další rodiny. V prosinci 2021 se navíc vrátili čtyři další rodiny z České republiky. Tyto rodiny se původně vydaly do České republiky během porevolučních migračních vln. Eibentál byl postižen první vlnou v roce 1989 a druhou, intenzivnější vlnou po uzavření dolů v letech 2006–2007. Jak uvádí Hanus (2009), mnozí odešli z Rumunska úplně, v České republice pak nacházeli zaměstnání v různých oborech, včetně gumárenského podniku Mitas, a.s. v Hostivaři v Praze. V průběhu dvaceti let prošlo tímto podnikem několik stovek česko-rumunských krajanů (Hanus 2009:89). Návrat těchto reemigrantů do Eibentálu má významný vliv na ekonomické procesy v obci. Zvýšený příliv finančních prostředků a nových podnikatelských iniciativ přispěl k lepšímu ekonomickému postavení a zlepšování životních podmínek obyvatel. Tato dynamika také ovlivňuje strukturu

zaměstnanosti, rozvoj infrastruktury a příležitosti pro komunitní rozvoj a udržitelnost Eibentálu.

„Když jsme sem přišli v r. 2020, právě se sem vrátily první dvě rodiny. Byly vlašťovkami a předznamenaly návrat dalších tří rodin a jednoho mladého páru, ze kterého snad taky bude brzy rodina. To, že se do některé české vesnice v Banátu začali vracet lidi po 15 letech v Čechách, kde našli práci, koupili byty a porodili a vychovali děti, je skvělé. Nechci to zakřiknout – ale tato tendence by mohla klidně pokračovat. Eibentál má potenciál dál růst, právě díky tomu, že se zde staví nové penziony. V současnosti je většina pracovních míst jen tady v Restauraci.“

Alexandr Gajdzica, učitel českého jazyka v Eibentálu, 4. května 2022

Citace vyjadřuje perspektivu a pozorování učitele českého jazyka Alexe Gajdzici, který sleduje návrat rodin a jednotlivců do vesnice po dlouhé době strávené v České republice. Je třeba brát v úvahu, že citace představuje subjektivní názor jedné osoby, avšak je důležité si uvědomit, že návrat reemigrantů do Eibentálu může mít vliv na ekonomické a sociální procesy ve vesnici. Příchod mladých rodin do obce s sebou přinesl poptávku po pracovních pozicích v obci, které také byly součástí dohody o jejich návratu. Právě z tohoto důvodu se zaměřuji na ekonomické faktory v Eibentálu. Podmínka zajištění práce hrála zásadní roli v rozhodování tří rodin, které se vrátily do Eibentálu v roce 2021.

„O práci jsme s Tibim mluvili už předem, než jsme se vrátili a než jsme všechno prodali v Čechách. Hned mi řekl, že pro mě má práce dost, že v Restauraci je jí spousta no a manželovi říkal, že se také najde něco kolem Restaurace, a to tak i teď je.“

Etuška, navrátilcec, 25. srpna 2022

Právě otázka zaměstnanosti a nabídky volných pozic je pro ně klíčovým prvkem, který mimo jistý sentiment po domově sehrál zásadní roli v jejich reemigraci. Kresl (2016) hovoří o reemigrantech v souvislosti s jejich krajanskou minulostí a přítomností, kdy jejich zděděná kolektivní paměť a vnitřní sebeidentifikace spojená s češtvím i rumunstvím – tj. být Čechem s rumunským původem – z těchto osob dělá spíše jakési kontradiasporické migranty, kteří uzavírají kruh života diaspory v exilu. Nicméně jejich četné kontakty s Rumunskem naznačují, že Rumunsko je a bude pro tuto migrační generaci emocionální záležitostí (Kresl 2016: 236). Tato „hybridní“ identita je relevantní pro reemigranty vracející se do Eibentálu, kteří přinášejí zkušenosti a vlivy z České republiky zpět do svého původního domova. Vertovec také

zdůrazňuje, že transnacionální vazby a toky nejsou omezeny jen na materiální zdroje, ale také zahrnují tok informací, myšlenek a hodnot, což lze vidět i v Eibentálu mezi reemigranty, místními mladými a starousedlíky.

Právě navrátilci se rychle po svém příchodu přidali k místní akční skupině, která začala naléhat na modernizaci školy, vyučování a také na zvyšování životní a ekologické úrovně obce. Například začali hlasitě volat po kanalizaci a vodovodu, který Eibentál stále nemá a všechno teče do potoka. Transnacionální vazby u této skupiny navrátilců probíhaly obousměrně. Navrátilci během svého žití v Čechách udržovali nepřetržité vazby se zbytkem svých rodin – starousedlíků, kteří zůstali v Eibentálu. Protože do České republiky během několika migračních vln odešly stovky krajanů, velká část z nich udržovala kontakty i v Čechách. Přes kontinuální udržování tradic a rituálů Eibentálu a udržování kontaktů s krajanem – starousedlíky, dokázaly se tyto rodiny reemigrantů po návratu snadno reintegrovat mezi místní obyvatele.

Konkrétní vývoj a trvání tendence vracení se závisí na mnoha faktorech, jako jsou ekonomické podmínky, demografické trendy a individuální rozhodnutí obyvatel. Eibentálští krajané, tak jako ostatní potomci Čechů v českých vesnicích v rumunském Banátu, jsou charakterističtí silnými transnacionálními vazbami, které udržovaly rodiny navrátilců i během svého pobytu v České republice. Vyplyvá to i z rozhovoru s Etuškou, která se na konci roku 2021 vrátila s rodinou.

„Kluci sem zapadli dobře, myslím si, že to pro ně nebylo lehké, protože neuměli rumunsky, ale jinak si myslím, že to proběhlo v pořádku. Myslím si, že i děti je všechny přijaly nějak normálně. A vrátit se sem, to bylo proto, že se nám stýskalo. Manžel, ten se chtěl vrátit vždycky domů. Já jsem nad tím vždycky váhala, ale teď, co už nemám rodiče, jsem se chtěla vrátit o to víc. Už jsem nemohla vidět, jak tady propadá jejich celoživotní práce a námaha. Tak asi kvůli tomu se mi začalo stýskat ještě víc než předtím. Děti tu byly vloni na prázdninách u babičky a potom ještě s námi na dovolené, a když jsme se vrátili zpátky do Čech, už se jim tam nelíbilo.“

Etuška, navrátilce, 25. srpna 2022

Etuška popisuje, jak se v jejím osobním a rodinném životě projevuje téma migrace a reintegrace, kdy se po 16 letech vrátila se svojí rodinou zpět do Eibentálu. Do České republiky odešla ve svých 18 letech v roce 2007, a vrátila se ve 33 letech v roce 2022. Především je zde patrný vliv nostalgických emocí a vztahu k místu původu, což je dobře známý fenomén z

antropologických studií migrace (Hylland Eriksen, Appadurai). Dále je zmiňována jazyková bariéra a její vliv na integraci do eibentálské komunity, poukazující na důležitost jazyka pro sociální začlenění. Zdůrazňuje význam předávání určitého způsobu života dětem, což je v kontextu sociální a kulturní reprodukce klíčové. Dále poukazuje na to, jak udržovala sociální, ekonomické, politické a kulturní vztahy skrze dva státy, zejména ČR a Rumunsko (Vertovec, 2009). Vertovec se zabývá otázkou, jak se tvoří a mění identity v kontextu transnacionálních vazeb. Díky tomuto konceptu je lehčí porozumět a pochopit, jak se reemigranti vracející se do Eibentálu vyrovnávají se svými původními a novými identitami, jak se integrují do místní společnosti a jak tyto procesy ovlivňují místní ekonomiku a společnost. Vertovec argumentuje, že výsledkem těchto transnacionálních vazeb je často nová forma identity, která zahrnuje prvky více kultur a společností (Vertovec 2009: 3). Tomuto spojení se dá také říkat hybridní identita, kterou mj. zkoumal také Homi Bhabha (1994). V jeho pojetí odkazuje na situace, kdy jednotlivci nebo skupiny spojují prvky různých kultur do unikátní směsi. Jedná se o častý jev mezi migranty, včetně reemigrantů, kteří se často nacházejí mezi dvěma (či více) kulturami (Bhabha 1994). Ve vztahu k Eibentálu lze Bhabhovo chápání hybridity aplikovat na zkoumání, při kterém reemigranti kombinují prvky české kultury (které si přinesli z České republiky) se svojí místní kulturou Eibentálskou a rumunskou. Když místní obyvatelé mluví o své identitě, nepřipouští si fakt, že je hybridní, berou ji pouze za českou. Tuto skutečnost popisuje Jiří Řehák, lídr nehudební části festivalu Banát.

„Když jsme pro místní promítali film v Kamínu (kulturním době v Eibentálu) film v rumunštině nebo s rumunskými titulky, byli pozvaní všichni krajané, ale drtivá většina z nich nepřišla. Stejně tak berou i celý hudební festival, je pro ně cizorodý, myslím kulturně, a nezajímavý...nedokázali jsme to zlomit. Když jsem pozval pro krajaný divadlo s kramářskými písněmi, tak lidi na něj prostě nepřišli a stejně to dopadlo s koncertem a s cimbálovou kapelou, bylo to pro ně něco jiného a nepřijatelného.“

Jiří Řehák, lídr nehudební části festivalu Banát, 27. října 2022

Vnímání místních toho, co považují za kulturu, je hodně specifické. Většinu krajanů, kteří považují svoji kulturu za českou, se nelíbil ani jeden pokus je v rámci festivalu zaujmout. Bylo to zkrátka pro ně cizí a neuchopitelné. Když jsem se krajanů ptal přímo na kapely a na program festivalu, většina z nich říkala, že jsou rádi, že se ve vesnici něco děje, ale že to není hudba pro ně, že si ji neužijí. Tento názor se netýká všech krajanů, ale velké části ano.

Navrátilci, kteří přišli po více než 10 letech z ČR do Rumunska, se shodují v názoru, že pokud by v Eibentálu či jeho blízkém okolí byl vybudovaný stabilní systém zaměstnání, tak by to podle nich mohlo přilákat další rodiny, které zatím zůstávají v ČR.

Reemigranti, se kterými jsem mluvil během terénního výzkumu, se často shodovali v důvodech návratu do Eibentálu. Mimo důvodů založených na emocích, jako byl stesk po jejich pravém domovu nebo všimání si rozdílů mezi nimi a Čechy z ČR byly důvody k návratu ovlivněny hlavně ekonomickými faktory. Možnost zaměstnání v eibentálské Restauraci a kolem ní, kde Kluci z Banátu vytvořili nové pozice, byla důležitou součástí domluvy a podmínkou u tří mladých rodin v rozhodování o společném návratu do Eibentálu.

„V Eibentále je pro nás dost důležité, kdo tu žije a kdo si tu kupuje domy. V posledních pár letech si tu koupilo dům pár Rumunů. Nemáme s tím problém, ale i tak si chceme zase trochu obnovit vesnici, aby tu bylo víc mladých než starších. Teď se to zlepšuje, znám 25 lidí z Banátu, kteří pracují v Čechách, tak věřím, že když budou mít možnost a dobrou práci tady v Eibentálu nebo jeho okolí, tak by se mohli vrátit. Takže snad jim dokážu díky svému projektu Connect Centre pomoci. Ne asi všem, ale většině.“

Robert H., navrátilce a zakladatel Connect Centre, 15. května 2022

Citace představuje konkrétního reemigranta, který se silně identifikuje s místním prostředím a krajany. Jeho cílem je omlazení demografické struktury vesnice skrze nabídku pracovních příležitostí pro mladé lidi. Mluví o existenci skupiny banátských obyvatel pracujících v Čechách, kteří by se mohli vrátit domů za předpokladu, že by měli dostatečné pracovní příležitosti v Eibentálu či v jeho blízkém okolí. Jeho projekt a firma Connect Centre jsou zamýšleny jako nástroj ekonomické revitalizace s cílem přilákat lidi zpět do Banátu. V nejbližším velkém městě Drobeta-Turnu Severin založil firmu, kde zaměstnává několik krajanů. Jeho vizi charakterizuje optimismus ohledně budoucího růstu firmy a touha přilákat zpět další rodiny, které momentálně žijí v ČR. Plánuje také postupný přesun firmy do Eibentálu. Jeho představy o důvodech pro návrat dalších rodin jsou v souladu s názory několika jiných navrátilců, které jsem potkal během svého terénního výzkumu, ale je důležité podotknout, že rozhodnutí o návratu je individuální a nemusí být ovlivněno pouze nabídkou zaměstnání v Eibentálu.

Tyto procesy reintegrace a reemigrace jsou spolu s ekonomickými procesy klíčové k pochopení sociálního života v Eibentálu a k situaci, která má dodnes dopad na místní obyvatele. Ekonomická stabilita a jistota práce jsou rovněž zmiňovány jako důležité faktory při

rozhodování o reemigraci, což odpovídá poznatkům ekonomické antropologie a studií migrace. Tyto aspekty společně ilustrují složitost rozhodování o reemigraci, ukazují na různé faktory, které se mohou podílet na takovém rozhodnutí, a potvrzují důležitost komplexního přístupu k těmto procesům, který zahrnuje jak ekonomické, tak sociální a kulturní faktory.

4.1.3. Neziskové organizace a spolky

V oblasti rumunského Banátu a přímo v Eibentálu působí neziskové organizace a spolky, které oblast ovlivňují na různých úrovních. Tyto organizace také působí v ostatních českých vesnicích, s výjimkou spolku Český Banát, který byl založen Kluky z Banátu a působí pouze v Eibentálu. V následujících oddílech představím tyto neziskové organizace a spolky, které mají ekonomický vliv na oblast a které se více či méně podílejí na ekonomických procesech přímo v Eibentálu.

Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku (UDSČR či DSŠR)

Krajanský svaz neboli UDSČR či DSŠR (Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku) vznikl 4. ledna 1990 v rumunském městě Nadlaku, kde má také své hlavní sídlo. Jedná se o nejdéle působící organizaci v rumunském Banátu. Svaz je spíše než neziskovou organizací politickou stranou, která má své zastoupení v osobě zvoleného poslance v rumunském parlamentu. Zastituje všech cca 12 000 slovenských a cca 2000 českých krajanů žijících v Rumunsku. Tato organizace má strukturu politického uskupení a má své buňky v každém městě a vesnici s českou a slovenskou menšinou.

Svazová politika je zaměřená na podporu školství, víry a kultury. V rámci školství se nejvíce podílí na působení českých učitelů, kteří v rámci smluv dlouhodobé spolupráce s MŠMT ČR působí ve školách české menšiny. Stejným způsobem se dostal do Eibentálu také Alexandr Gajdzica, který byl mým prvním informátorem v terénu. V Eibentálu Alex spadá spíše pod krajanský svaz než pod místní školu. Svaz se podílí na různých soutěžích spojených s českým jazykem a literaturou. Kategorie víry a kultury je pak spolu úzce spojená, kdy se svaz zasazuje o podporu křesťanských svátků a tradic, které místní dodržují. Mimo jiné svaz pořádá vlastní Krajanský folklorní festival, který je pořádáný pokaždé v jiné vesnici a je na něj vstup zdarma.

Na financování krajanského svazu se podílí tři země: dostává peníze jak z České republiky, tak ze Slovenska, financování probíhá přes MZV ČR a MZV SK. Dále svaz dostává

peníze od rumunské vlády, protože je zároveň politickou stranou se svým zástupcem v parlamentu. Svaz tak čerpá peníze ze tří stran a postupně se finance dělí na jednotlivé pobočky. Citace níže popisuje tento tok, kdy, jak tvrdí předseda Eibentálské pobočky, vždycky musí být využity všechny peníze a zbytek se posílá zase zpět. Celý systém žádání o peníze a jejich přerozdělování závisí na grantech a projektech, které vypisují zástupci jednotlivých poboček a regionální instituce je schvalují.

„Co se týká investic a financování, tak většinu si zaberou Slováci, ale my se k tomu také dostaneme. Většinou dostáváme kolem 200-300 tisíc Kč, minulý rok (2021) to bylo asi 600 tisíc korun jenom od české vlády. Tyto peníze se sem dostanou přes ambasádu a putují na projekty, na které je žádáme. Například když jsme chtěli zakoupit kroje, dostali jsme kolem 400 tisíc korun a asi 160–200 tisíc lei z rumunské vlády. Obě tyto částky připadly na celou oblast jihobanátska, takže se pak rozdělují na všechny buňky. My vypisujeme granty a žádáme o ně, ty nám ale přerozdělují, jak jsem vám říkal. Nemáme účet v bance a jsme nezisková organizace. To, co zbyde, se zase vrací zpět. Vždy se dostaneme na nulu.“

Emil Flasca, předseda eibentálské buňky UDSČR, 15. května 2022

Krajanský svaz je často skloňovaným tématem mezi místními z Eibentálu, ale nejen v kladném slova smyslu. Obyvatelé Eibentálu si nejvíce stěžují na neinformovanost ze strany místní pobočky. Během pobytu v terénu jsem několikrát narazil na to, že místní nejsou informovaní o událostech, které jsou s nimi přímo spojené. Sám předseda místní buňky Emil Flasca mi během rozhovoru řekl, že přece stačí, když se s místními sejde jednou za týden v kostele, respektive před ním a že zbytek informací mohou vyčíst na internetu nebo v časopise. Například o návštěvě české velvyslankyně v Rumunsku Halky Kaiserové, která přijela z Bukurešti na návštěvu krajanů a krajanského svazu, se dozvěděli místní až den poté, co velvyslankyně z Eibentálu odjela. Dalším krajanům vadí, že nejsou informovaní o všech akcích svazu, které se pořádají i v jiných českých vesnicích. Eibentál tam často chybí a eibentálští krajané se o nich dozví až zpětně.

„Jsem toho názoru, že jsme tu měli už dřív více lidí, kteří vedli za Eibentál tuto organizaci a určitě všichni byli lepší než dnešní vedení. Nic osobně s ním nemám, ale děje se hodně akcí, kde by Eibentál mohl být, co se týká tancování, zpívání a zbytku aktivit, které tahle organizace zaštituje. Eibentál nikde nebo většinou nikde není, což si myslím, že není správně. Náhodou vím o tom, že jsou přímo určené peníze na různé akce nebo třeba na úklid vesnice. My peníze nevyužijeme, protože o nich nevíme. Myslím si, že tahle věc by se měla nějak změnit.“

Část eibentálských obyvatel má pocit, že místní buňka krajanského svazu se zcela uzavřela do sebe a nepouští ven téměř žádné informace. Místním vadí, že se neangažuje stejně, jako pobočky v jiných českých vesnicích. Přesto má svaz stále silné slovo mezi místními krajany a je velmi uznávanou organizací. Díky jeho aktivitě v ostatních vesnicích jsou stejně jako samotná organizace uznávaní i jeho reprezentanti, předsedové jednotlivých poboček. Eibentálská pobočka se vzhledem k nedostatečné aktivitě setkává s jinými názory. Rozhořčení jsou starousedlíci, kterým vadí neinformovanost na jedné straně a rozhořčená je i skupina mladých lidí, kteří vidí v krajanském svazu potenciál, avšak ten jim nepovoluje stát se členy. Na straně druhé dostává krajanskou pobočku UDSČR na značnou třetí plochu. Krajanský svaz je v ostatních vesnicích významným aktérem, který zasahuje do ekonomiky, infrastruktury a samotných společenství daných vesnic a podporuje místní ekonomické procesy, kterými proměňuje samotné obce. Neznamená to však, že krajanský svaz je nefunkční jako celek. Mezi krajany je například skloňovaná obec Svatá Helena nebo Gerník, jako příklady obcí, kde mohou být místní na svou pobočku krajanského svazu pyšní. V Eibentálu je tomu naopak, nedostatečná aktivita svazu očima většiny mladých rodin a dalších krajanů a následný bojkot hudebního festivalu Banát ze strany krajanského svazu spolu s ne nejlepšími osobními vztahy mezi hlavními zástupci obou stran předznamenávají spíš konflikt než nějaké udobření situace.

„Já začnu tím negativním. Myslím si, že se nepovedlo festival udělat celobanátský. Je to prostě eibentálský festival. Já se na tom podílím a stojí nás hrozně úsilí dostat do Eibentálu alespoň na ty tři dny třeba jenom taneční soubory. Pořádají se „truc akce“ (pod záštitou krajanského svazu v jiných vesnicích), prostě ten festival - a důvody netuším úplně přesně - se nestal festivalem v Banátu, ale je to festival jenom v jedné vesnici. Shodou okolností v Eibentálu, který sám o sobě má specifické postavení mezi vesnicemi. To byla vždycky hornická bohatá vesnice a nedůvěra tam byla vždycky. I před festivalem, a dokonce i před revolucí. Tak možná, že se to teď ještě znásobilo. Tak to je to, co se nepovedlo.“

Jiří Řehák, organizátor nehudebního programu na festivalu, 27. října 2022

Napětí mezi organizátory festivalu a zástupci ostatních vesnic vyústilo v neúčast většiny krajanů na Krajanském dni během minulého ročníku festivalu v roce 2022. Tato situace odhalila konkurenční napětí mezi spolkem Kluci z Banátu a krajanskými zástupci ostatních vesnic a krajanského svazu. V roce 2023 se plánuje významná událost – oslavy dvoustého výročí příchodu Čechů do rumunského Banátu na Svaté Heleně. Pobočka UDSČR ze Svaté Heleny

naplánovala oslavy na období od 18. do 20. srpna 2023. Toto datum přímo koliduje s datem hudebního festivalu Banát. Informaci o plánovaných oslavách zveřejnil 5. listopadu 2022 Ivo Dokoupil na Facebookové skupině Český Banát, platformě sloužící primárně pro krajany v rumunském Banátu. Toto oznámení vyvolalo rozsáhlou debatu s řadou střetů v komentářích. Účastníci debaty se rozdělili na odpůrce krajanského svazu a odpůrce hudebního festivalu Banát. Někteří argumentovali, že právo rozhodovat o datu příchodu a založení Svaté Heleny by měla mít Svatá Helena sama, zatímco jiní tvrdili, že termín oslav byl zvolen úmyslně, aby poškodil hudební festival Banát a jeho eibentálské obyvatele. Diskuse se zúčastnilo mnoho lidí, ale z řad krajanů se zapojili pouze obyvatelé ze Svaté Heleny, kteří hájili krajanský svaz. Druhá strana argumentovala především tím, že je škoda, že když v Banátu proběhnou za jeden rok dvě velké akce, nemohou se obě strany domluvit tak, aby se nekonaly ve stejném termín.

Nezisková organizace Člověk v tísní

Druhým významným aktérem na poli neziskových organizací je Člověk v tísní, který v Banátu působí od roku 2000, kdy se zpočátku zaměřoval zejména na humanitární a materiální pomoc. V posledních letech se však pomoc této organizace proměnila na strategii s názvem Udržitelná obživa a životní prostředí, kdy se soustředí na vytváření pracovních míst, rozvíjení šetrného cestovního ruchu, školení místních krajanů, kteří ubytovávají turisty, provozování informačního portálu www.banat.cz, udržování turistických tras a podporu prodeje místních výrobků.³ Zástupcem Člověka v tísní v oblasti Banátu je Ivo Dokoupil. Dvacet let působí na pozici koordinátora a od roku 2005 se zaměřuje na koncepci rozvoje šetrného cestovního ruchu, propagování agroturistiky, podpory a vzdělávání místních v oblasti ubytování s cílem zvyšování kvality služeb, marketingovou podporu prodeje domácích výrobků apod.

„Jsem tam 20 let, nějakých 15-16 roků vlastně dělám koordinaci projektu pomoci krajanů pro Člověka v tísní, který spočívá posledních 10-12 let v podpoře cestovního ruchu. Je to nejefektivnější způsob, který krajanům může pomoci, což jsme zjistili po mnoha jiných slepých cestách. Ty nikam nevedly. A moje pozice je pozice koordinátora, takže člověka, který má v podstatě na starosti mikro projekt v Člověku v tísní. Jde o nejmenší projekt, co se týká rozpočtu. No spousta lidí se hodně věcí naučila. Samozřejmě cestovní ruch není pro každého, někdo na to má vlohy, někdo to umí víc, někdo to neumí a není schopen se to naučit. Ti, co se byli schopni učit a poslouchali naše rady, které jsme jim před 15-17 lety dávali a pak jsme jim to 100 x zopakovali, jsou dnes úspěšní majitelé penzionů, vydělají si přes léto na živobytí na

---

³ Viz. webové stránky organizace [Udržitelná obživa a životní prostředí - Člověk v tísní \(clovekvtsini.cz\)](http://Udrzitelná%20obživa%20a%20životní%20prostředí%20-%20Člověk%20v%20tísní%20(clovekvtsini.cz))

celý rok. Vydělají si 200–300 tisíc a z toho se tady dá žít. Pak jsou tady ti, kteří to zkoušejí, ale nedají do toho žádnou energii ani investici, a tudíž jim to nejde a ani jim to nepůjde... A pak jsou tady mladí, nová generace a naděje. My jsme otvírali projekt s nadějí, že domácí, i ti, co se vracejí, chápou turistiku jako platformu, na které se dá ekonomicky stavět.“

Ivo Dokoupil „Fík“, koordinátor Člověka v tísní, 7. května 2022

Člověk v tísní se v Eibentálu a ve zbytku rumunského Banátu zaměřuje především na krajany, vzdělává je v procesech spojených s cestovním ruchem, prezentuje a doporučuje místním ceny, za které by svá ubytování měli nabízet. Zaměřuje se také na doporučování investic do vlastních ubytovacích prostor, v ohledu na odpovídající kvalitu ubytování. V dnešní době a nejspíš i do budoucna bude podpora směřována stále na turismus a cestovní ruch, jelikož je to svébytný směr, který za sebou má výsledky a zdá se být nejefektivnějším v pomoci krajanů v Eibentálu. Turismus je pro Eibentál stěžejním ekonomickým faktorem. Přestože Eibentál objevila i rumunská klientela, jsou to právě čeští turisté, kteří se ubytovávají u místních rodin a platí za služby přímo jim. Turismus nemusí být vždy nutně pozitivní. Může přinášet i stinné stránky, jako je například koncept nadměrného turismu od Harolda Goodwina (2017), který pojednává o destinaci, kde prostřednictvím nadměrného počtu turistů začne klesat úroveň života místních a spolu s tím i celkové turistické zkušenosti. Takový efekt vyvolá zvyšování cen, předhánění konkurence a vede k omezeným ekonomickým příležitostem (Goodwin 2017). V kontextu Eibentálu nadměrný turismus nehrozí, alespoň ne z české strany, hrozí však z druhé strany – rumunské. Krajané se obávají zvyšujícího se zájmu ze strany Rumunů, kteří Eibentál objevili během Covidu díky Restauraci.

Koordinátor Člověka v tísní se také zaměřuje na vlastní certifikaci ubytovacích prostor a služeb následovně:

„My jsme to trošku posunuli dál a chceme dělat certifikaci, aby se trochu odlišily stupně služeb, co se týká kvality. Spustíme to letos po sezoně. Hlavním cílem je, aby klient, který sem přijede, nebyl zklamaný. Aby věděl, do čeho jde, a proto by měl možnost podívat na fotky ze zdejšího prostředí. Někteří se ale nechtějí fotit - s tím je spojena spousta malých problémů, ale hlavní je, aby klient odjížděl spokojený, aby se sem vracel a aby dal dobré reference, protože bohužel špatné reference se šíří mnohem rychleji.“

Ivo Dokoupil „Fík“, koordinátor Člověka v tísní, 7. května 2022

Člověk v tísní se skrze Ivo Dokoupila pokouší o podporování místních ekonomických aktivit, zejména služeb a především ubytování. Na webové stránce www.banat.cz, kterou provozuje, má výčet ubytovacích nabídek krajanů ve všech českých vesnicích a návštěvník této webové stránky si může vybrat přesnou obec a ubytování podle kritérií (certifikace) a přímo zkontaktovat pronajímatele (krajany). Mimo ubytování podporuje Ivo Dokoupil krajany také v prodeji jejich většinou spotřebních výrobků. V roce 2022 navštívil Eibentál i v roli turistického průvodce pro CK Kudrna. Novinkou je certifikace, kterou zavedl ke konci letní sezony 2022, která by měla odlišovat kvalitu ubytování. Tato certifikace ubytování nemá nic společného s certifikací Kluků z Banátu, jedná se o dva různé nástroje různých aktérů. Příkladem je doporučení cen za krajanské služby, které není vnímáno ze strany krajanů zcela pozitivně. Část krajanů vnímá Ivo Dokoupila jako někoho cizího, zvenčí, kdo jednou za rok přijede a řekne, co a jak má být drahé a zase odjede. Říkají, že nerozumí místním cenám, zdražováním v Rumunsku a určuje ceny podle Čechů z ČR.

„Nechci kritizovat Člověka v tísní, ani o něm říkat něco špatného, ale v poslední době naši vesnici nijak nepomáhá. Když přišel Fík (Ivo Dokoupil) minulý rok a přemlouval nás, abychom si udělali ubytování přes www.booking.com, tak jsme to odmítli. Nechtěli jsme to. Taky nám pořád radí, ať slevíme, ať ubytováváme za míň, ale to tady nejde. Ať respektuje to, jak to tu máme a když se mu tady nelíbí, ať jde do jiných vesnic. Já si myslím, že se dost nesnaží, možná jinde ano, ale tady ne.“

Krajan z Eibentálu, 9. května 2022

Nezisková organizace Člověk v tísní ve spolupráci s koordinátorem Dokoupilem pokračuje v dříve zvoleném směru. Zmiňovaná certifikace ale nijak nesouvisí s certifikací, o které mluví Kluci z Banátu. Je otázkou, kdo tento nástroj od koho převzal. Podle dat, které jsem z terénu získal, se certifikační systém Člověka v tísní soustředí spíše na ubytování, které rozděluje podle kategorií a kvality daného prostoru. Ke krajanským výrobkům Ivo Dokoupil zdarma rozdává místním etikety, které mají sjednotit banátské výrobky pod jedno označení.

Obr. 9 – Etiketa rozdáváná krajanům od Člověka v tísní – Zdroj: Vlastní, 2022

Lze najít velkou podobnost u Kluků z Banátu, kteří v posledních třech letech zavedli svoji certifikaci, a to jak u ubytování, tak u krajských výrobků. Tak zároveň kontrolují kvalitu ve snaze o sjednocení výrobků a jejich unifikaci. Organizace pořádá přednášky pro místní obyvatele, kdy zde vystupují odborníci schopní předávat důležité znalosti. Na druhou stranu se někteří krajané vyjadřují tak, že nechtějí, aby jim někdo stále radil, jak to mají dělat, když ten člověk sám v daném místě nežije a nezná ceny surovin a života v Rumunsku. Tento odpor k doporučování cen vypovídá o jisté úrovni samostatnosti krajanů, kteří ubytovávají turisty. Sami krajané už ví, za kolik mohou nabízet své služby a jaká částka je pro ně nízká a jaká ta správná. Taktika Člověka v tísní navazuje na postup, který byl zahájen před dvaceti lety, když nezisková organizace přišla do českých vesnic v Rumunsku. Přestože se v počátcích organizace snažila podporovat funkční ekonomiku a šetrný cestovní ruch, po několika nezdařených projektech se nyní soustředí výhradně na podporu turismu – jedinou oblast, která se ukázala být efektivní.

Nezisková organizace **Paměť národa/Post Bellum, Oblastní charita Hodonín a Klub českých turistů** jsou tři organizace aktivní v Eibentálu, ačkoli jejich dopad na místní ekonomiku a proměnu obce je minimální. Paměť národa/Post Bellum se zaměřuje na zachování historických svědectví, avšak její přínos pro ekonomiku Eibentálu je omezený. Oblastní charita Hodonín poskytuje zdravotnickou péči a podporu, včetně zaměstnávání místních pečovatelek, ale neovlivňuje ekonomický vývoj obce. Klub českých turistů se zaměřuje na značení pěších tras a podporu cestovního ruchu, ale i přes tyto snahy jeho ekonomický dopad na Eibentál zůstává minimální.

Spolek Český Banát

Posledním velkým aktérem na ekonomickém poli v oblasti Banátu je spolek Český Banát, který založil Štěpán Slaný, Jan Duben a Tibi Pospíšil (Kluci z Banátu, jak se sami označují), o kterých bude více informací v následující kapitole. Přestože je tento spolek ústředním bodem zaštiťujícím veškeré aktivity, jako je hudební festival Banát, eibentálská restaurace aj., je důležité uchopit širší obraz a zkoumat, jak tyto jednotlivé projekty ovlivňují sociokulturní strukturu Eibentálu a celé oblasti Banátu. V tomto smyslu je důležité pochopit, že projekty, které spolek rozvíjí, nejsou jen ekonomickými podniky, ale také kulturními a sociálními mechanismy, které utvářejí a proměňují životní styl v obci.

Ve vývoji majetkových vztahů v Eibentálu hraje klíčovou roli spolek Kluci z Banátu. Během roku 2022 se intenzivně zapojili do nákupu pozemků od soukromých vlastníků, zejména v blízkosti Restaurace, kde je aktuálně umístěno parkoviště. Toto místo však plánují transformovat na veřejnou náves. Jejich majetkové portfolio se rozšířilo také o další dva pozemky v Eibentálu. Prvním je louka za potokem Tisovice, situovaná naproti budoucí návsi, na které od roku 2021 pořádají Hudební festival Banát. V roce 2022 také přikoupili od rumunského vlastníka další pozemky, na nichž stojí tři domy nacházející se na samém začátku vesnice. Pro tyto objekty zatím neformulovali konkrétní plány. Ubytovací kapacity spolku se nacházejí i v blízkosti Restaurace, kde provozují nově postavený penzion. Ten, spolu s ubytováním v pivovaru a dalšími dvěma chalupami, nabízejí ke krátkodobému pronájmu pro turisty. V období léta 2022 bylo v Eibentálu výrazně zvýšené stavební tempo. Navzdory tomu, že během tohoto období byl postaven jeden nový krajanský dům a druhý procházel rekonstrukcí, spolek Český Banát vlastní velký počet pozemků s budovami v Eibentálu, zůstal neaktivnějším účastníkem stavebních aktivit. Poslední nákup, který spolek realizoval v roce 2022, se týkal již zmíněných pozemků se třemi domy. Tento krok obhajovali Kluci z Banátu tím, že pokud by pozemky nezakoupili, mohl by je převzít některý z místních Rumunů s ambicí parazitovat na rostoucím zájmu o vesnici. Nákupy pozemků jsou motivovány nejen ekonomickými faktory, ale i snahou zachovat charakter krajanské vesnice. Místní obyvatelé jsou si vědomi situace ve vesnicích jako Rovensko a Gerník, kde až polovina nemovitostí je v rukou Čechů, kteří je využívají jako rekreační objekty, nebo je vlastní Rumuni. Obranný mechanismus funguje tak, že pokud nějaký soukromý vlastník prodává v Eibentálu dům, koupí ho buď Kluci z Banátu (pokud disponují dostatečnými prostředky), anebo se nákupu účastní několik krajanských rodin. Tento systém je součástí snahy o zachování české krajanské kulturní identity vesnice.

Na rozdíl od jiných organizací, spolek Český Banát se soustředí výhradně na Eibentál. Je nositelem projektu Eibentál, který zahrnuje všechny iniciativy spojené se skupinou zvanou Kluci z Banátu. Ti odráží ve svém pojmenování jistou paralelu s českými youtubery Kluci z Prahy, kteří se opakovaně zúčastnili festivalu a podíleli se na jeho propagaci. Kluci z Banátu se angažují v mnoha dalších projektech, ještě na konci roku 2022 uspořádali soutěž Banátský výrobek roku, které se zúčastnilo téměř třicet soutěžících se zhruba sto výrobky v různých kategoriích. Této soutěže se zúčastnilo mnoho v krajanském kontextu významných osob, jako byl například kněz Josef Přelouček, známý český novinář Jan Tuna anebo předseda eibentálského krajanského svazu Emil Flasca.

Obr. 10 a 11 – Facebookový příspěvek o soutěži od učitele českého jazyka Alexe Gajdzici z Eibentálu, 10. prosince 2022

Tibi je rodák z Eibentálu, zatímco Štěpán a Honza jsou původem z České Lípy. Seznámili se s Eibentálem prostřednictvím Štěpána, který obec poprvé navštívil v roce 2008, když sem jel za rodinou své přítelkyně. Zde se setkal s Tibim a společně začali plánovat podnikání v obci. Štěpán přizval kamaráda Honzu a společně koupili dům, kde v roce 2009 otevřeli hospodu U Medvěda. Štěpán, Honza a Tibi se v roce 2012 ujali i organizace hudebního festivalu Banát, který původně založil Ivo Dokoupil.

Cílem spolku Český Banát je možnost zajišťování žádání o dotace a granty, tak jako žádají jiné neziskové organizace a firmy, aby je mohly využívat na své projekty. Kluci z Banátu chtějí pomocí spolku navýšit svůj ekonomický vliv v obci a s jeho pomocí se zaměřit na další

nové cíle a projekty. Český Banát spolupracuje s většinou výše zmíněných organizací až na UDSČR, se kterým mají spory. Štěpán Slaný popisuje spolupráci mezi spolky a neziskovkami:

„Mě se podařilo na MZV po několika letech šílených věcí vykopat projekt 3x3 miliony, kdy do projektu Českého Banátu bylo rozdělených každý rok 3 miliony. První rok to nebylo rozděleno všechno, protože to někdo zastavil, druhý rok 2022 už bylo rozděleno všechno, a to jsme nějak spotřebovali a teď pro rok 2023, což je poslední ročník tady toho projektu, je to pozastaven=, protože Štefan Bouda, šéf českých krajanů, si začal stěžovat, že my jako české neziskovky jsme úplně k ničemu. Takže teď tam máme kontrolu od velvyslankyně a v pondělí by se to zase mělo rozběhnout dál a projekt by měl být dotažený do konce roku 2023 a pak se uvidí. Takže naše spolupráce s neziskovkami je taková komplikovaná, Člověk v tísní není poslední dobou úplně aktivní a hodonínské charitě moc nerozumím. My jsme teď nastartovali Klub českých turistů, který odmítal spolupracovat s Člověkem v tísní, protože je to už moc nebavilo, a tak jsme to převzali my. Je do toho angažované i Post Bellum. Tak se s tím nějak pracovat dá, ale potřebovali bychom, aby spolupráce s neziskovkami a spolky byla užší a také s rumunskými spolky, aby byla rovnocenná - ale to je o budoucnosti.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel projektu Eibentál, 14. února 2023

Neziskové organizace a spolky v Eibentálu a jeho okolí hrají klíčovou roli v rámci ekonomických a sociálních procesů. Jsou to aktéři, jejichž aktivity a projekty výrazně podporují ekonomický rozvoj, ale také sociální soudržnost a kulturní dynamiku. Konkrétně spolek Kluci z Banátu, který od roku 2012 organizuje hudební festival Banát, a který založil vlastní certifikační systém pro kvalitu krajanských výrobků, se stal jedním z hlavních zasahovatelů do lokální ekonomiky a turismu. Tato iniciativa také přispívá k regulaci trhu s místními produkty a přináší kontrolu jejich prodeje. Tento postup se jeví jako boj proti obecné ekonomice místních obyvatel, kteří dlouhou dobu zcela neregulovaně prodávali své produkty různé kvality. Certifikace a unifikace krajanských produktů však představuje výzvu pro místní výrobce, kteří jsou postaveni před rozhodnutím, zda se přizpůsobí stanoveným pravidlům a odvedou příspěvek Klukům z Banátu za oficiální plaketu podporovatele festivalu a možnost prodeje svých produktů, nebo přijmou, že jejich produkty nebudou certifikovány a budou jim odeprény určité možnosti prodeje. Tato situace vede ke standardizaci produktů a ke ztrátě individuálního autorství. Kluci z Banátu tvrdí, že příspěvek má být určený na to, o čem si sami partneři festivalu rozhodnou, a zároveň se z těchto peněz může zaplatit například úklid vesnice. Pokud jde o interakci mezi jednotlivými organizacemi a spolky v Eibentálu, komunikace je někdy složitá a dochází k neshodám. Tyto neshody odrážejí nejen profesní, ale i osobní rozdíly, což

má vliv na efektivitu a úspěšnost společných cílů. Nicméně i přesto existuje ochota ke spolupráci, o čemž mluví spolek Český Banát. Štěpán Slaný například hovoří o budoucí spolupráci s rumunskými spolky. Tato otevřenost ukazuje na existenci potenciálu pro zlepšení vztahů a synergií mezi různými organizacemi a spolky v oblasti Banát.

4.1.4 Ekonomický kontext obce Eibentál

Pro lepší pochopení proměn, ke kterým dochází v rámci ekonomické situace v Eibentálu je důležité představit nejprve ekonomický kontext, ve kterém Kluci z Banátu založili svůj první podnik a ze kterého postupně vybudovali to, co dnes nazývají projekt Eibentál. Cílem je ukázat, v jakých podmínkách začali v obci podnikat, jak vypadala celková situace v Eibentálu a jak se postupně zlepšovala souběžně s projektem Eibentál.

Tranzice od socialismu k postsocialismu měla významný ekonomický dopad na společnosti a obyvatele mnoha zemí. Jednou z oblastí byl i rumunský Banát. Tato kapitola se zaměřuje na roli propojování a vliv tranzice na ekonomickou situaci eibentálských krajanů. Tranzice představovala období přechodu z centrálně plánované ekonomiky, typické pro socialistický režim, k tržnímu hospodářství a otevření se mezinárodním vlivům. Problematice v Rumunsku spojené s ekonomickými procesy spojenými s privatizací v 90. letech se věnovala Kathrine Verdery (1994), která se zaměřila na vlastnická práva spojená s navrácením majetku původním vlastníkům, dekolktivizací a elasticitou půdy. Hlavní tématem byl rumunský zákon upravující restituce majetku, který měl však v sobě několik výjimek, které s sebou nesly spoustu překážek pro ty, jimž se měla půda právoplatně vrátit (Verdery 1994). Příklad z rumunské Transylvánie se neshoduje s podmínkami v Eibentálu. Místní měli před rokem 1989 jisté výhody od komunistického režimu z důvodu vysoké kvality těženého černého uhlí. Jednou ze zmíněných výhod bylo elektrické osvětlení zdarma, a to po celou noc - na rozdíl od jiných vesnic, kde za ně museli lidé platit. Během rozhovorů se staršími krajanými jsem narazil na pár stesků o tom, že dříve bylo líp. Petrescu (2014) naopak říká o tématu nostalgie, že je v Rumunsku velmi slabé kvůli komunistickým zločinům, kdy je rumunská minulost prezentovaná jako jedna z nejhorších diktatur sovětského bloku (Petrescu 2014:405-407). Pro Eibentál měla tato situace zvláštní vývoj, protože se ho konec socialismu až tak nedotkl. Po revoluci odešlo mnoho zejména mladých lidí v produktivním věku, do Čech za prací, avšak v téže době byl Eibentál díky fungujícímu hornictví stále produktivní vesnicí.

Vývoj krize v Eibentálu byl v mnoha směrech opožděn. Největší krize, která zasáhla téměř celé jeho okolí, probíhala v roce 1989. Na Eibentál krize přišla až po uzavření dolů a teprve v následujících letech se obec začala opět vracet zpět na úroveň ostatních vesnic, které krizi překonaly už dříve. Jediné, co místním krajanům po dolech zůstalo, byly hornické důchody, díky nimž velká část horníků mohla nastoupit do důchodu už ve 45 letech a dodnes pobírají měsíčně mezi 350 – 1000 eury. Etnoložka Lenka Budilová odkazující se na Crowley-Ost (2001) a Kideckela (2008) tvrdí, že v zemích východní Evropy po pádu komunismu došlo k obrovské ekonomické krizi. Ta zvýšila nezaměstnanost, stouply ceny a snížila se kupní cena obyvatelstva, dřívější pracovní benefity zmizely a dělnictvo ztratilo prestiž (Budilová 2019). Pokud se zaměříme na případ krajanů žijících v Eibentálu, ani tato krize se jich přímo nedotkla, krajané věděli, co se kolem nich děje, ale stále většina obyvatelstva měla práci v dolech jistou a měnit nechtěli nic. Ti, kteří chtěli změnu, odešli do zahraničí. V momentě, kdy v Eibentálu došlo k tragické nehodě a následnému uzavření dolů, dostal se Eibentál a jeho obyvatelé tam, kam zbytek českých vesnic o 16 let dříve. Krajané z Eibentálu neztratili s uzavřením dolů pouze práci, ale přišli i o prestiž nejen osobní, ale i prestiž celé obce. Budilová (2019) poukazuje na antropologa Davida Kideckela (2008), který se zabýval ztrátou prominentního postavení a sociální prestiže dělníků, kdy ve své monografii sledoval osudy horníků z jihovýchodního Rumunska a zaměstnance chemické továrny ve Fagaraších.

Tato podkapitola se dále zabývá konkrétními příklady a analýzou ekonomických procesů, které se odehrály v průběhu tranzice a postupně ovlivňují eibentálské krajany dodnes. Zohledňuje i myšlenky postsocialismu a jejich dopad na vnímání ekonomiky a podnikání v tomto specifickém společenství. Vymezení ekonomických vlivů tranzice na eibentálské krajanstvo a propojení s rumunským státem je klíčovým krokem k pochopení proměn, které se odehrály v tomto regionu. Tato kapitola se zaměřuje na zkoumání, jak tranzice ovlivnila ekonomickou situaci krajanů a jakým způsobem se promítá do jejich podnikání, životního prostředí a celkového života.

„Jak já to vidím z toho, co jsem já nezažil, ale co jsem vyčetl a vypožoroval, tak vesnice (Eibentál) prošla první vážnou proměnou v roce 2006-2007, kdy se zavřely černouhelné doły. Do té doby vesnice neprocházela žádnými otřesy jako Svatá Helena či Gerník. Ani po druhé světové válce, kdy se repatriovali Češi poodsunu Němců, ani po pádu železné opony, kdy hromada místních odešla do ČR. Tady to nastalo hlavně až v roce 2006, kdy všichni lidé v produktivním věku přišli o práci. Od té doby začal hlavní odliv obyvatel, který byl pozorovatelný ještě donedávna.“

Citace učitele českého jazyka, který v Eibentálu žije již třetím rokem, odkazuje na již několikrát zmiňované uzavření černouhelných dolů. Zmínka o tom, že vesnice neprocházela žádnými významnými otřesy jako jiné vesnice, naznačuje, že uzavření dolů mělo silný dopad právě na Eibentál, potažmo na Ujbányji. Po uzavření dolů lidé v produktivním věku přišli o práci, což vedlo k hlavnímu odlivu obyvatel. Tento odliv byl pozorovatelný ještě donedávna, což naznačuje, že vesnice trpěla významnou migrací obyvatelstva. Transnacionální migrace se týká přeshraničního pohybu obyvatel a přesídlování za prací nebo jinými příležitostmi. Část obyvatel Eibentálu se rozhodla hledat lepší ekonomické podmínky mimo tuto vesnici a odešla buď do větších rumunských měst, či přímo do České republiky. Obyvatelé, kteří ztratili práci, se ocitli v nejisté ekonomické situaci a představovali výzvu pro udržení ekonomického rozvoje v této oblasti. Odliv obyvatelstva měl negativní vliv na místní ekonomiku, včetně snížení zaměstnanosti a příjmů, a ovlivnil i infrastrukturu a poskytované služby ve vesnici. Nezaměstnanost se ze dne na den z nuly dostala do obrovských čísel, o příjmy přišla většina obyvatel. Jediné příjmy, které místním zbyly, byly hornické důchody. Většina služeb, které v obci fungovaly a byly spojené s doly, tak zanikly s jejich uzavřením. Tranzice a transnacionální migrace ve vesnici Eibentál měly výrazný ekonomický dopad. Ztráta pracovních míst v důsledku uzavření dolů vedla k odlivu obyvatel a vytvořila ekonomickou nestabilitu ve vesnici. Tyto faktory jsou klíčové pro porozumění situaci ve vsi Eibentál v kontextu tranzice a ekonomických procesů.

Ekonomické změny v období tranzice měly na krajany různé dopady. S postupem tranzice se však otevřely také nové ekonomické možnosti. Krajané měli přístup ke globálním trhům a obchodním vztahům, které přinášely nové podnikatelské příležitosti. Někteří z nich se rozhodli využít své kulturní a historické vazby a známosti k rozvoji turismu a cestovního ruchu v regionu. Kolem českých vesnic začaly vznikat nové restaurace, penziony a další služby, které začaly přitahovat stále více turistů. Na počátku 90. let také začala jezdit do českého Banátu cestovní kancelář CK Kudrna, která tam jezdí dodnes. Rumunský stát hrál také důležitou roli v ekonomickém vývoji krajanů. Poskytoval dotace na rozvoj infrastruktury, podnikání a regionálního vývoje. Do oblasti také začaly jezdit neziskové organizace, které rychle nabíraly na vlivu. Steven Sampson (2002a) považuje „vývoz“ západní demokracie a neziskových organizací za druh „benevolentního kolonialismu“ ze strany Západu a civilizační mise. Nabádá k porozumění kulturním specifickým balkánských společností s jejich tradičními sítěmi neformálních sociálních vztahů - například na úrovni vesnice (Sampson 2002a). Situace

v Eibentálu byla spojená v první fázi s humanitární pomocí. Každý, kdo přijel do obce, přivezl s sebou jídlo, léky či oblečení. Podobně se do obce dostal i František:

„Využil jsem toho, že jsem mohl lidem ve vesnici pomoci se zemědělstvím, protože jsem viděl, jak jim to tu jde těžko. Měl jsem v Německu kontakty, takže jsem koupil traktor a kombajn za hubičku a dovezli jsme ho sem na 1. máje (smích). Od roku 2002 sem jezdím a pomáhám jim. Chtěli se mi odvděčit i tím, že mi koupí barák, ale já chtěl jen tu skálu dole, že si ho postavím sám.“

František z Hradu, 24. května 2022

Ekonomický kontext obce Eibentál se v průběhu posledních desetiletí podrobil významným transformacím. Od dob socialismu, kdy se obec těšila výhodám spojeným s těžbou černého uhlí, přes tranzici a uzavření dolů, což způsobilo významný odliv obyvatel a ekonomickou nestabilitu, až po současné období, kdy se obec snaží o oživení svého hospodářství prostřednictvím turistického ruchu. Eibentál však i přes tyto výzvy představuje zajímavý příklad adaptace na ekonomické změny v prostředí post-socialismu. Obec byla do značné míry chráněna před nástrahami tranzice, což bylo umožněno díky její ekonomické specializaci na těžbu uhlí. Nicméně, uzavření dolů mělo devastující dopad, neboť obec nebyla připravena na rychlou transformaci své ekonomiky a na ztrátu pracovních míst. Ačkoliv odliv obyvatelstva a ekonomické obtíže představovaly významné výzvy, obyvatelé Eibentálu využili své kulturní a historické vazby k postupnému rozvíjení turistického ruchu. Ekonomické příležitosti v turistickém ruchu jsou výhodou, kterou velká část obyvatel využívá. Zároveň zde vznikl projekt Kluků z Banátu, kteří původně ani nemysleli, co všechno se může z jejich nápadu – vystavění hospody ve vesnici, odkud většina lidí v produktivním věku odešla a zbytek „žije z důchodů“ – stát. Ekonomická motivace Kluků z Banátu, která vyrostla spolu s příležitostí, rozjela v obci takový ekonomický projekt, díky němuž v dnešní době přijedou stovky lidí jen na festival. Díky jeho propagaci, ale i propagaci dalších akcí, však nyní přijede do Eibentálu i několik tisíc lidí (především Čechů) během letní sezóny. Eibentál je příkladem obce, která se musí vyrovnávat s komplexními ekonomickými výzvami v prostředí post-socialismu. Eibentál je důležitým příkladem pro pochopení dynamiky ekonomické transformace a jejího dopadu na lokální společenství.

4.2 „Projekt Eibentál“

Eibentál je vesnice, která pulzuje vlastním životem. Skrývá v sobě rozmanité sociální, ekonomické a kulturní procesy, které se neustále vyvíjejí a proměňují. Mezi jejími obyvateli a těmi, kteří s ní udržují vztah, jsou jedinci a skupiny, kteří tuto vesnici vnímají jako něco více. Pro ně je Eibentál projektem. Projektem, který má svoji vizi a strategii, který je sledovaný, plánovaný a realizovaný. V centru tohoto projektu stojí skupina nazývající se Kluci z Banátu. Jde o skupinu lidí, kteří přistupují k Eibentálu jako ke geografickému, kulturnímu a ekonomickému prostoru, který mohou proměnit v souladu s jejich vlastní, normativní vizí. Mají jasnou představu o tom, jak by vesnice měla vypadat a fungovat, jaké kulturní a ekonomické aktivity by se v ní měly rozvíjet a jak by se měli její obyvatelé chovat. Tato skupina, složená částečně z lidí zvenčí (z ČR), přichází do Eibentálu s ambiciózním plánem, který zahrnuje certifikaci místních výrobků, shánění finančních prostředků, zvaní politiků, hudebníků a dalších osobností. V rámci tohoto projektu chce skupina přesvědčit místní obyvatele, aby se stali součástí jejich vize, protože jsou přesvědčeni, že to bude pro obec prospěšné. Přesně těmto rozvojovým aktivitám, které Kluci z Banátu přináší a realizují, se bude věnovat tato kapitola. Jak tyto vlivy ovlivňují a proměňují celou obec Eibentál?

Hlavními hybateli „projektu Eibentál“ jsou Štěpán Slaný, Jan Duben a Tibi Pospíšil⁴, který jako jediný ze skupiny pochází z Eibentálu. Štěpán a Honza pocházejí z České Lípy v ČR. Samotný příchod dvou ze tří Kluků z Banátu do Eibentálu a jejich následné zapojení do místní ekonomiky a kultury mění dynamiku obce a vytváří, alespoň po byznysové stránce, nové příležitosti pro ekonomickou výměnu. Tato skupina si postupně vybudovala pevnou pozici v Eibentálu a ze tří kluků, kteří přestavěli v roce 2009 stodolu na hospodu U Medvěda, se stali úspěšní soukromí podnikatelé, o jejichž činnosti ví i ostatní české vesnice a krajanské skupiny z okolí. Díky svému úspěchu a pozici začali přistupovat k obci Eibentál jako ke svému projektu.

Eibentálské krajany lze rozdělit do několika skupin, v kontextu aktivit Kluků z Banátu je nejdůležitější rozdělení místních na ty, kteří se aktivně zapojují do aktivit spojených zejména s letním hudebním festivalem, na krajany, kteří ve vsi podnikají, avšak nemusí se nutně zapojovat do činností spojených s festivalem a na ty ostatní, kteří ve vesnici žijí a festival a ostatní ekonomické faktory s ním spojené je mívají. Místní obyvatelé, se kterými jsem měl možnost mluvit, hodnotili většinou samotný hudební festival kladně, poukazovali na prvky

---

⁴ Dále v textu už jen jako Kluci z Banátu nebo organizátoři festivalu

spojené s přívalem lidí, kteří mají zájem o nakupování výrobků přímo od krajanů, což popisovali jako příjemný přivýdělek. Krajané, kteří se podílejí na ekonomických aktivitách spojených s prodejem svých produktů konstatují, že je to pro ně příjemné vzhledem k tomu, že si každý z krajanů může dát před svá vrátka stůl s vlastními produkty a návštěvníci festivalu korzující vesnici se u nich občerstvují.

„Výdělky z prodeje nám hodně pomáhají, my už nechodíme nikam prodávat, lidé za námi přijdou sami. Máme sármy⁵, višňovku, někdy marmeládu nebo čaje. Přijdou za námi domů, zeptají se a koupí si, co chtějí. Většina lidí k nám chodí nakupovat v sobotu. Nevyděláme si z toho na celý rok, to ne, ale i tak nám to pomůže.“

Jágrovi, 9. května 2022

Skutečnost, že někteří z krajanů jsou už zvyklí, že k nim lidé chodí sami a nemusí se sami nikde veřejně prezentovat vypovídá o zažitě zkušenosti a do jisté míry očekávaném každoročním výdělku. Krajané, kteří prodávají své výrobky, pracují se základní teorií mikroekonomie založené na nabídce a poptávce, kdy každoročně odhadují, kolik litrů višňovky a jiných alkoholických nápojů mohou vypálit, kolik buchet upéct, aniž by měli přesná čísla počtů návštěvníků. Ti, kterým se nepovede prodat produkty, si je nechávají pro další turisty cestující Banátem ve zbytku sezony, nebo sami produkty spotřebují.

Skupina Kluků z Banátu má kolem sebe celý tým, který jí pomáhá plnit plánované cíle. Jejich projekt je rozdělen na několik částí, jež jsou představeny v následujících podkapitolách. Je důležité podívat se blíže na to, jak je tento projekt konstruován. Klíčovým prvkem je tvorba silných politických a mezinárodních vazeb, na něž je kladen velký důraz v rámci projektu. Kluci z Banátu vytvářejí politické vazby skrze svůj spolek Český Banát, přes který žádají o peníze z dotací na rozvoj svých dílčích projektů. Na úrovni spolku jednají s neziskovými organizacemi, ale také s různými ministerstvy v České republice a žádají o podporu jakožto reprezentanti svých nápadů a aktivit v obci Eibentál. Sílu svých vazeb ukazují na podpoře ze strany několika politiků z České republiky a lokálních politiků z Rumunska. Tito politici jsou zvaní na hudební festival Banát (minulý rok byl na festivalu ex-ministr zahraničí Tomáš Petříček) anebo na další události pořádané Kluky z Banátu, kde posilují tyto transnacionální sítě.

V rámci transnacionalismu lze chápat tvorbu dojmu silných politických a mezinárodních vazeb jako utváření a posilování transnacionálních sítí, jež přesahují rámeček

---

⁵ Sárma je pokrm balkánské kuchyně skládající se z listů vinné révy nebo kysaného zelí plněných mletým masem.

národních států. Steven Vertovec (2011) tvrdí, že tyto sítě nepřinášejí nové sociální vzorce, ale posilují ty existující. Tyto sítě transformují mnoho sociálních druhů, kulturních, ekonomických a politických vztahů, které se v daném prostoru nacházejí. Tyto vazby propojují jednotlivce, skupiny nebo organizace v různých zemích a regionech a mohou sehrávat klíčovou roli v mezinárodních politických a ekonomických dynamikách (Vertovec 2011). V kontextu projektu, jsou tyto silné mezinárodní vazby realizovány jako transnacionální sítě, které jsou utvářeny a udržovány prostřednictvím jejich ekonomických, kulturních a sociálních aktivit. Tento důraz na mezinárodní vazby je součástí jejich strategie, která usiluje o navázání a udržení silných vazeb se zahraničními partnery, investory nebo návštěvníky, zatímco jejich projekt se soustředí na rozvoj místní ekonomiky a posiluje ekonomické vlivy. Důraz na mezinárodní vazby také reflektuje transnacionální charakter projektu a jeho začlenění do širších globálních sítí a dynamik. Transnacionální projekty, jako je ten, který provozují Kluci z Banátu, tak mohou sehrávat klíčovou roli v rámci širších procesů globalizace a transnacionalizace.

Samotní Kluci z Banátu chtějí rozšířit své služby, kladou důraz na rozvoj obce, certifikaci v rámci krajských služeb, a to jak v ubytování, tak v prodeji výrobků. Pomocí destinačního managementu chtějí přistupovat k Eibentálu a jeho službám po vzoru České republiky. Tento přístup s sebou nese mnohé vlivy, které však nutně nemusí být pouze pozitivní či negativní. Pomocí destinačního managementu přistupují k první fázi, ve které rozjízďejí představování krajských služeb v nově vzniklém info stánku.

„Není to tak, že bychom po krajanech chtěli nějaké výpalné nebo že bychom z toho chtěli nějaký zisk, ale chceme tam aplikovat nějaká pravidla, která jsou férová a chceme, aby se v Eibentálu na tom podíleli všichni, nejen my. Nemůže to stát na třech lidech, musí nás být aktivních mnohem víc.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. února 2023

V následujících podkapitolách se zaměřuji na zkoumání hlavních ekonomických prvků spojených s „projektem Eibentál“ a na jejich dopad na místní obyvatele a samotnou obec. Hlavními ekonomickými součástmi projektu je letní hudební festival Banát, celoročně otevřená Restaurace s manufakturou, zatím nefunkčním pivovarem, penziony a dalšími ubytovacími prostory. S Restaurací jsou spojeny také služby, které jsou celoročního rázu: například školní expedice, které s sebou přinášejí významné množství finančních prostředků. Tímto poukazují na to, jak skupina Kluků z Banátu přináší do obce Eibentál svoji strategii rozvoje pomocí ekonomických vlivů. Podle kritické teze Artura Escobara (1995) jsou klíčovými atributy

v problematice rozvoje hlavně industrializace a urbanizace, ty by měly být předpokladem k nastoupení cesty směrem k modernizaci, přičemž ekonomický růst považuje za předpoklad dosažení sociálního, kulturního a ekonomického pokroku (Escobar 1995: 39-40). Citace od Escobara, která se zaměřuje na atributy rozvoje, může být spojena se strategií rozvoje a modernizace užitou Kluky z Banátu v kontextu jejich snahy o ekonomický růst a zlepšení životních podmínek v obci Eibentál. V rámci projektu představuje Banát klíčový aspekt jejich strategie pro ekonomický růst. Nicméně, kritický pohled, který zastává Arturo Escobar (1995), naznačuje, že je důležité brát v úvahu i další dimenze sociálního, kulturního, ekonomického a politického rozvoje, a ne se soustředit pouze na samotný ekonomický růst.

4.2.1 Hudební festival Banát

Tato podkapitola se konkrétně zaměří na hudební festival Banát, který je klíčovým ekonomickým faktorem celého „projektu Eibentál“. Festival přináší nejvíce finančních prostředků najednou - během jednoho týdne do obce za festivalem přijede několik set návštěvníků. Za základě tohoto se opírá o koncepty ekonomické antropologie zaměřující se například na neformální ekonomiku.

KONTEXT HUDEBNÍHO FESTIVALU BANÁT:

Od svého vzniku v roce 2009 a následného přetvoření a převzetí Kluky z Banátu v roce 2012 se hudební festival Banát stal významným zdrojem finančních prostředků akumulovaných v Eibentálu. Termín hudebního festivalu se pohybuje vždy kolem data 15.–20. srpna. Návštěvníci mohou spát u místních, avšak tyto prostory většinou obsadí už vystupující a návštěvníci spí ve stanovém městečku mezi Eibentálem a Ujbányjí. Specifikací tohoto festivalu je zejména jeho propojení s obcí Eibentál a jejími obyvateli. Návštěvníci jsou s místními v denním kontaktu, skutečnost, že všichni místní mluví česky, dodává hostům pocit, jako by nikdy neodjeli z České republiky. Hudební kapely, které vystupují na festivalu, hrají sice zdarma, ale zároveň mají zdarma zajištěné ubytování u místních obyvatel. Organizátoři to popisují tak, že na jejich festival si jezdí kapely odpočinout, jako by měly dovolenou. V dokumentu na youtube.com o ročníku hudebního festivalu Banát – 2014 Štěpán Slaný říká, že to je také zásadní rozdíl mezi jejich festivalem a ostatními „fastfood“ festivaly, kde někdo vystoupí a jede pryč. V Eibentálu žijí kapely po celou dobu v obci jak s návštěvníky festivalu, tak s krajaný. Protože jsou krajané často aktivní, můžou je návštěvníci festivalu potkat nejen u svých stánků, kde místní nabízejí své produkty, ale také všude kolem sebe, protože sami často

zkoumají, co nového se na festivalu děje. Festival se každým rokem zvětšoval, až do bodu, kdy organizátoři byli nuceni podle svých slov uměle zastřešit maximální počet účastníků na 1500 lidí. Toto zastřešení argumentují tím, že je to maximální počet návštěvníků, který ještě nijak negativně neovlivňuje místní obyvatele. Názor místních se v tomto ohledu rozděluje, na ty, kterým nevadí až pětinasobné nárazové zvýšení populace v obci a na ty, pro které to není příjemné zejména z důvodů ztráty soukromí a ze zvýšení hluku ve večerních hodinách.

Dopad hudebního festivalu na místní ekonomiku a společnost vesnice je podle jeho organizátorů komplexní. Ekonomické procesy, které hudební festival Banát přináší, z pohledu Kluků z Banátu otevírají nové příležitosti pro místní podnikání, podporují cestovní ruch a přispívají k rozvoji obce. U festivalových stánků se prodává nejčastěji pivo nebo jídlo, sami návštěvníci si vybírají, za co a u koho utratí své peníze. Krajané nejčastěji přijímají rumunskou měnu lei, avšak u některých je možné platit za produkty českými korunami. České koruny v některých případech krajané posílají zpět do ČR svým rodinám. Krajané tímto způsobem posilují transnacionální vazby se svými dětmi a jejich rodinami. Zdeněk Kresl a Tereza Freidingerová (2016) mluví o zasílání remitencí, jako o důležité transnacionální praktice. V rumunském Banátu to funguje oběma způsoby, jak zasíláním peněz svým dětem a rodinám do ČR, tak ve formě remitencí, které posílají nejčastěji děti starousedlíků do Banátu (Kresl, Freidingerová 2016).

Hudební festival Banát je významným ekonomickým faktorem pro Eibentál, a to jak z hlediska přímých nákladů a zisků spojených s jeho pořádáním, tak i z hlediska širších ekonomických dopadů na místní ekonomiku. Festival byl založen v roce 2009 Ivem Dokoupilem, koordinátorem neziskové organizace Člověk v tísní, a od roku 2012 je pořádán skupinou Kluci z Banátu. Celkový rozpočet festivalu je odhadován jeho organizátory na 8 až 9 milionů Kč, přičemž náklady na pořádání festivalu tvoří asi 75 % a zbytek představuje zisk. Zisk je přitom přímo úměrný počtu návštěvníků festivalu. Je však třeba brát v úvahu, že množství návštěvníků, a tedy i zisk může být ovlivněn různými externími faktory. Ačkoli hudební festival generuje různé ekonomické příležitosti, přináší s sebou také určitá rizika a změny, které doléhají na krajané. Rizikovost nastává v momentě, kdy by se místní stali na přivýdělcích závislí - podobně jako v případě Szalo (2007), který podobnou rizikovost nalézá mezi rodinami imigrantů v USA, které se staly závislé na „remittences“, o něž ale náhle přišly a dostalo je to do bezvýhodné situace a ekonomické krize. Konkrétně v roce 2022 došlo k poklesu počtu návštěvníků, což vedlo ke ztrátě zhruba 1 milionu Kč. Tento pokles byl způsoben řadou faktorů, včetně dopadů pandemie COVID-19, investicí do stavby Restaurace a také

globálními událostmi, jako je válka na Ukrajině a s ní spojená energetická krize. Tyto události měly dopad na rozhodování lidí, jejich ochotu utrácet a tím i na účast na festivalu. Krajané naopak byli poprvé po dlouhé době vystaveni úbytku částky z přívýdělků, se kterými každoročně počítají. Krajané se k menší účasti návštěvníků vyjadřovali různě, všichni souhlasili s tím, že bylo o pár set lidí méně, ale i tak říkali, že věří, že všechny své vyrobené produkty prodají. Ekonomický vliv z České republiky spojený s návštěvníky festivalu či turisty a jejich následným úbytkem se podepisuje na Eibentálské lokální ekonomice, krajané zvyklí na určité částky z prodeje se museli tento rok uskromnit. Tato situace ukazuje na ekonomickou zranitelnost festivalu vůči širším společenským a ekonomickým událostem, které neovlivnily pouze samotný festival, ale také ty, kteří na něm pracují a kteří počítají s přívýdělkem.

PROČ A JAK S FESTIVALEM ZAČALI:

„V roce 2009 byl první rockový festival českých kapel v Banátu na Heleně, pak byly dva festivaly na Gerníku, které dělal Člověk v tísní. To znamená 2010 a 2011. V roce 2012 byl jejich (Kluků) první festival v Eibentálu, toho jsem se ještě účastnil, ale pak jsme (ČvT) to už úplně předali na ně. Ale ta myšlenka původní je moje, oni to potom převzali, protože jsme nechtěli dělat komerční... Myslím si, že není správné dělat komerční věci a současně neziskovku. Festival se pak překlopil jenom do komerce a dnes je čistě komerční, a to míchání je velice problematické. Došlo k tomu převzetí domluvou. Oni za mnou přišli, jestli by to nemohli převzít a já jsem byl ve stavu, kdy jsem toho měl ještě spoustu okolo, a tak jsem si říkal, jo super, jste mladí, budete to dělat vy. Akorát já jsem chtěl, aby to putovalo po vesnicích a aby každá vesnice z toho něco měla. Bohužel jsme se neshodli, takže to dnes je na Eibentálu, já jsem chtěl dělat ještě něco jako Helénská noc a Gernické noci v neděli, kdy by se přeneslo to dějiště zase někam jinam, a to se taky nepovedlo. Rozhodli se, že nic takového nebude a že to bude jen tady na Eibentálu. Takhle to ale neslouží ostatním vesnicím, což je velká škoda, to jsem měl jinou představu, ale je to na nich.“

Ivo Dokoupil, koordinátor Člověka v tísní, 7. května 2022

Prvotní konflikt ukazuje na složitou rovnováhu mezi komerčními a neziskovými přístupy k organizaci této kulturní akce. Hudební festival původně vznikl jako nekomerční akce, která měla kulturně podpůrný záměr, ale postupně se přeměnila na festival komerčního charakteru. V této přeměně došlo k jeho přechodu z banátského putovního festivalu na eibentálský stálý festival. Restaurace jako centrální bod festivalu umožňuje vybudování

konzistentní infrastruktury a hygienických podmínek, co by bylo v jiných lokalitách těžko dosažitelné. Tato pevná lokalita, a vše co s ní souvisí, je součástí festivalového zázemí a shlukuje ekonomické aktivity „projektu Eibentál“ k sobě.

„Já myslím, že si festival už ten cíl našel a že už na něm nemáme co vymýšlet, spíš ho už budeme jen vylepšovat v tom, jak už funguje. Chceme nějak líp vyřešit ty pozemky a mít lepší hygienu. Chceme být lepší v tom, co děláme a naučit vesnici, aby festivalem žila, a ne aby jej jen využívala.“

Tibi Pospíšil, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. května 2022

Organizátoři festivalu ukazují svůj cíl, který mají s vesnicí Eibentál. Nechtějí pouze, aby festival sloužil krajanům čistě k jejich profitu, ale chtějí změnit vnímání místních. Zasáhnout do jejich dosavadní perspektivy a přeměnit ji k takové, ve které místní přijmou festival za vlastní a stanou se jeho součástí. Zasahování do dosavadních praktik místních prodejců, kteří jsou na své ekonomické procesy zvyklí, je součástí snahy organizátorů o změnu těchto praktik. Ačkoli krajané poslední roky platí za možnost prodávat své výrobky na festivalu, tato změna je považována za cílenou regulaci ze strany organizátorů. Toto včlenění je klíčové pro vytváření pocitu sounáležitosti a spoluúčasti na festivalu mezi krajany, což je jeden z hlavních cílů organizátorů. Chápu, že když se krajané budou cítit jako součást festivalu, budou mít větší motivaci se na jeho úspěchu podílet.

„Hlavní cíl festivalu je, že děláme reklamu v první řadě Eibentálu, ale i celému Banátu, protože my každý rok na festival zveme všechny vesnice, aby tu měly svůj stánek, aby se představily. Tuto možnost sem tam odmítnou a pak na nás ukazují, že neděláme festival v jiné vesnici. Spíš by krajané z ostatních vesnic mohli přijít do Eibentálu a představit se, co je možné dělat na těch vesnicích. My bychom tam vyjeli s autobusem a udělali bychom zájezd a ty aktivity bychom takhle rozdělili. Cílem je dělat reklamu celému Banátu.“

Tibi Pospíšil, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. května 2022

Kapitola o zrodu a ekonomické strategii hudebního festivalu Banát se zaměřuje na různé přístupy, které aktéři zvolili při jeho uspořádání. Původní vize Iva Dokoupila spočívala v tom, že festival bude mít mobilní charakter, přičemž se bude konat střídavě v různých vesnicích, a tak pomáhat lokální ekonomice. Naproti tomu Tibi Pospíšil, současný organizátor, zdůrazňuje potřebu udržet festival v Eibentálu kvůli jeho udržitelnosti a ziskovosti. Festival se snaží zapojit do svého programu i další české vesnice z rumunského Banátu, ačkoli jeho dosah je zatím

omezený. Organizátoři využívají takzvaný krajaňský den během festivalu, kde místní mohou prezentovat svou kulturu a služby. Cílem je přilákat více návštěvníků do oblasti, ale zároveň podporovat místní ekonomiku. Nicméně, reakce ostatních krajanů na tento program je smíšená. Ačkoli krajané z Eibentálu jsou proaktivní, účast jiných vesnic je nízká. Zároveň v roce 2022 chyběla většina krajanů na festivalu, protože se účastnila jiné akce pořádané krajaňským svazem ve Svaté Heleně. Přestože organizátoři vítají a zvou ostatní krajané na festival, kde mohou mít svůj stánek a nabízet své produkty, nabídku využili v roce 2022 pouze jednotlivci. Přes různé přístupy a výzvy je hlavním cílem festivalu podpora místní ekonomiky a rozšíření dosahu do dalších obcí v Banátu. I přes odlišné strategie všechny aktéry spojuje snaha o rozšíření „zbanátštění“ festivalu a zapojení krajanů do jeho struktury a propagace.

HLAVNÍ EKONOMICKÉ STRATEGIE:

Organizátoři se soustředí na naplňování své vize udržitelného růstu, inspiraci hledající v neoliberálních ekonomických modelech. Tyto koncepty se zakládají na udržitelnosti s představou kontinuálního pokroku. Eibentál, jako i ostatní české vesnice v rumunském Banátu, představuje prostředí, kde se tyto ekonomické koncepce uplatňují v praxi. Kluci z Banátu se aktivně snaží zlepšovat život ve vesnici tím, že legitimizují služby a podporují modernizaci, která podle nich přispívá ke zvýšení životní úrovně místních obyvatel. Hlavním cílem je soustředit se na destinační management a přizpůsobit tomu všechno ostatní.

„Bylo by dobré, kdyby tady do budoucna vznikl nějaký kvalitní lokální tým, který si vezme na starost destinační management celé oblasti – certifikaci, legalizaci služeb atd. a bude ty věci dělat s nějakým specifickým know how, třeba z České republiky nebo ze Západní Evropy a bude je dělat jinak než Rumuni. My potřebujeme, aby naši českou agendu dělal lokální tým, protože ta zatím od nás Čechů není dobře přijímaná. Tým utvořený z krajanů z Rumunska a ze Srbska by si lépe porozuměl s místní rumunskou samosprávou.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. února 2023

Legalizace služeb se týká zejména ubytovacích služeb a prodeje výrobků, což jsou dvě hlavní zaměstnání, kterými si místní přivydělávají. Výroba a prodej výrobků probíhá na dvou úrovních, soukromé krajaňské a oficiální v rámci manufaktury. Za výrobu produktů jsou krajané finančně odměňováni, protože se jedná o jejich oficiální pracovní činnost. Inovační procesy Kluků z Banátu navazují na mnohaletou propagaci krajaňského způsobu života, který

je pro tuto oblast charakteristický a přitahuje většinu turistů. Propagaci přeměňují skrze destinační management ve zboží, kterým lákají návštěvníky na podporu místních obyvatel a navštívení jedinečného festivalu.

„Děkujeme, že přemýšlíte, jak strávit váš čas na festivalu v Banátu. Věříme, že na těch pár dní prožitých v tomto krásném koutu Rumunska nezapomenete. A to i proto, že tím, že tu jste, pomáháte žít komunitě našich krajanů, jejichž rodiny v posledních desetiletích houfně odcházejí za lepším životem. Náš festival, který letos proběhne už podvanácté, má mimo jiné ambice zastavit tento exodus, a právě vy, naši návštěvníci, jste způsobili, že se to alespoň zčásti daří. Prosíme vás, vraťte se sem někdy později i se svými přáteli, zaklepejte na dveře ve kterékoliv ze šesti českých vesnic a zažijte příjemné chvíle s pohostinnými lidmi s archaickou češtinou, starobylými zvyky a silným náboženským přesvědčením, které jim umožnilo přežít těžká léta. Turistické přechody mezi českými vesnicemi rumunského a srbského Banátu se vám vryjí do srdce. Přijed'te si užít festival, který se od ostatních velkých akcí přeci jen významně liší. Minimálně skvělou atmosférou, ve které není poznat, kdo je muzikant, kdo návštěvník a kdo místní. Banát se nedá popsat, Banát se musí zažít! Štěpán, Honza, Tibi & Lukáš“

Citace z úvodu festivalu na internetové stránce: www.festivalbanat.cz

Tato reklama z webové stránky festivalu láká návštěvníky hlavně za krajany a slibuje také jejich přímou podporu prostřednictvím festivalu. Citace od organizátorů festivalu v Banátu ukazuje několik klíčových ekonomických strategií, které se Kluci z Banátu snaží uplatnit. Za prvé, cílí na podporu a obnovu místní komunity tím, že stimulují místní ekonomiku a zabraňují odlivu obyvatel. Bruner (1994) a Cohen (1988) se ve svých teoriích snaží překonat binární perspektivu modernity a připisují turistům větší agenci, která jim umožňuje autentické zážitky, na které se soustředí turistický průmysl. V rámci festivalu v Eibentalu je kladen důraz na vytváření dlouhodobých vazeb s návštěvníky, aby se pravidelně vraceli, a tím podporovali místní ekonomiku a kulturu. Unikátní atmosféra festivalu, stejně jako důraz na kulturní soudržnost a identitu krajanů, jsou klíčové prvky strategie, která posiluje vazbu mezi místními obyvateli a návštěvníky festivalu. Autenticita je zde chápána jako součást kulturního dědictví a tradic, které se návštěvníci snaží zkoumat a pochopit, čímž se stávají součástí místní komunity a přispívají k její udržitelnosti.

Okrajovým produktem ekonomické strategie organizátorů festivalu je také jejich festivalová směnárna, kde si návštěvníci mohou směnit české koruny za rumunské lei. Tato směnárna také přispívá sice nenápadným, ale za to významným podílem do ekonomických

procesů festivalu. To, jak funguje, jsem odpozoroval během Gumbalkánu, české offroadové akce, která následovala několik dní po skončení hudebního festivalu:

„Na akci se pomalu trousili jak návštěvníci, tak místní. U Tibiho, který vedl směnárnu, postávalo asi 10 chlapíků (policistů) v civilu,. Směnárna měla stejný kurz jako na festivalu, takže měnila 1 lei za 5,7 Kč, což je skoro o 2 Kč nevýhodnější oproti směnárnám v ČR, respektive v Praze. Tam jsme našli směnárnu s kurzem 1 lei za 4 Kč, takže s rozdílem o 1,7 Kč, což je celkem znát. Usadil jsem se vedle jednoho z krajanů na výhodnou pozici, odkud jsem měl výhled jak na přijíždějící auta a postávající lidi bavící se policisty, tak na směnárnu. Mým cílem nebylo sledovat kolik si kdo mění peněz, ale musím uznat, že za tu hodinku, co jsem u směnárny posedával, si účastníci závodu vyměnili odhadem nejméně 200-250 tisíc Kč, což při kurzu + 1,7 Kč je výrazný výdělek.“

Terénní deník, 26. srpna 2022

Prodej a směňování peněz za vyšší částku, než v běžných směnárnách je stejné jako v jiných turistických střediscích. Festivalová směnárna spadá do neformální ekonomiky a její fungování je součástí ziskového modelu ostatních aktivit Kluků z Banátu. Chris Hann (2002) popisuje, že informální ekonomika je důsledkem selhání státu ve svých ekonomických povinnostech a lidé v tom momentě nabývají morální právo se postarat o své potřeby, ať už ekonomické, sociální či politické. Přestože v Eibentálu ve vztahu se směnárnou nejde o „způsob přežití“ lze tyto praktiky přirovnat k reakci na selhání státu nebo k vyrovnávání se s novými ekonomickými a sociálními realitami, které vznikají v důsledku takových selhání (Hann 2002).

Hlavní ekonomické činnosti spojené s hudebním festivalem Banát:

1. Turistika a cestovní ruch:

Hudební festival, cílený na českou populaci, představuje jednu z hlavních turistických činností. Organizátoři se záměrně soustředí na české návštěvníky, omezují účast Rumunů, aby podle svých slov udrželi klidnou atmosféru a podporovali porozumění mezi návštěvníky a místními krajaný. Toto zaměření je také reflexí snahy o zachování kulturní soudružnosti akce, tedy aby český festival zůstal pro Čechy. Ekonomický přínos z prodeje je rozdělen mezi krajaný a festival. na Peníze ze vstupného jdou pouze organizátorům. Protože v Eibentálu krajanské praxe spojené s ubytováním někteří místní realizují již skoro 20 let, spousta z nich už

má své kontakty, tzv. známé, kteří za krajany pravidelně každý rok jezdí a ubytovávají se u nich, čímž je finančně podporují.

Etnografické případové studie z hostitelských destinací po celém světě ukázaly, že placená práce zavedená turismem zvyšuje příležitostné náklady na soběstačné aktivity. Oliver-Smith (1989) popsal případ ve Španělsku, kde místní obyvatelé nahradili svou práci v zemědělství prací v turistickém průmyslu. Tyto procesy jsou relevantní pro Eibentál, který upustil od agroturistiky a zaměřil se zejména na turismus už před lety. Krajané, kteří se zapojují do ekonomických aktivit toto své rozhodnutí komentují tím, že právě turismus je pro ně ideálním způsobem, jak si přivydělat, jelikož je většina populace staršího věku a na práci na poli či na agroturistiku už nemají sílu. Vickers (1997) popsal podobný příběh Siona a Secoya z Ekvádoru, kde někteří jedinci pracovali jako domorodí podnikatelé, průvodci turistů s loděmi s vnějšími motory, a dokonce stavěli své vlastní lodě. Problémy nastaly, když ti, kteří projevili největšího podnikatelského ducha, byli vnímáni jako jedinci, kteří hledají osobní obohacení bez ohledu na blaho skupiny. Vzhledem k tomu je důležité zvážit možné dopady hudebního festivalu v Eibentálu na místní ekonomiku a sociální strukturu. Zatímco festival může přinést ekonomické příležitosti a nové zdroje příjmů, může také způsobit narušení tradičních subsistenčních aktivit a zvýšit sociální stratifikaci a konflikty v komunitě. To zdůrazňuje potřebu hlubšího pochopení a zohlednění místních perspektiv a kontextu při plánování a provádění takových událostí.

Dalším klíčovým faktorem přitahujícím turisty je rozvoj turistických tras v okolí. Kluci z Banátu ve spolupráci s Klubem českých turistů vyznačili mnoho kilometrů pěších tras v okolí Eibentálu (Kluci vymysleli trasy a KČT je vyznačil). Cílem Kluků z Banátu je zvýšit dobu setrvávání turistů v obci, a tím více podporovat místní ekonomiku. Tento záměr je také odezvou na proměny v chování turistů, které místní připisují dopadu pandemie Covidu. Tato změna označuje novou éru v cestovním ruchu a vyvolává potřebu přizpůsobit se novým podmínkám a potřebám návštěvníků. Turisté, kteří v tzv. pocovidové době přicházejí do Eibentálu, jsou podle místních uspěchaní, mají málo času a chtějí projít co nejvíce českých vesnic za co nejkratší čas.

„Přijde mi, že dříve tady bylo více lidí. Ubytováváme od roku 2004 a vždy tu bylo více lidí na několik dní. Teď už chodí jen na jenu noc a pak jdou dál. Už moc lidí nechodí na týden nebo na víc. Už to jsou holt takoví turisté, kteří chtějí vidět za týden všechny vesnice – ale jednoho turistu na měsíc tu teď máme! (smích)“

Jágrovi, 9. května 2022

Turismus a cestovní ruch je hlavní ekonomickou strategií, díky které jezdí každoročně turisté do rumunského Banátu. Místní nahlízejí pozitivně na turisty, dobře si uvědomují, že jsou na nich do jisté míry závislí. O prodeji produktů a ubytování turistů se sice ti, kteří alespoň jednu tuto službu sami realizují, vyjadřují jako o dobrém přivýdělku, avšak kdyby se jednotlivé částky sečetly, přinesly by zásadní díl finančních prostředků, pro každou krajanskou rodinu, která se zapojuje. Ekonomická strategie turistiky a cestovního ruchu, kterou do oblasti českých vesnic přinesl Člověk v tísni na počátku svého působení v Eibentálu, a kterou převzali Kluci z Banátu, je multifunkční a zaměřená na udržitelný rozvoj. Zároveň však v Eibentálu je spousta dalších věcí, které nemají žádnou strategii a dochází k nim nahodile. Základními prvky strategie jsou: hudební festival, prodej a výroba místních produktů, poskytování ubytování a vytváření dalších služeb. Všechny tyto prvky se navzájem doplňují a vytvářejí komplexní ekonomický systém v rámci obce zvaný „projekt Eibentál“.

Hudební festival se zaměřuje speciálně na českou klientelu a je zaměřen na vytváření autentického kulturního zážitku z prožití několika dnů mezi krajany s archaickou češtinou, kteří udržují starobylé zvyky.⁶ Organizátoři si v mnoha věcech rozporují. Na jednu stranu jsou odpůrci turistů, kteří chtějí jezdit do Eibentálu jako do skanzenu, ale na druhou stranu propagují festival tak, aby nalákali některé turisty i právě na to, aby poznali, jak se v Eibentálu žilo dříve. Kromě ekonomických přínosů festival pomáhá propagovat Eibentál jako turistickou destinaci, což má dopad jak pozitivní, tak negativní pro místní. Jedním z problémů, který přináší zvýšený turistický ruch, je zvýšení znečištění a degradace životního prostředí v okolí, což je přímým opakem toho, co chce místní akční skupina krajanů. Dalším problémem je narušení klidu, ke kterému dochází zvýšeným turistickým ruchem spojeným s hudebním festivalem. Pro některé starší obyvatele, kteří bydlí mezi hospodou U Medvěda až po stanové městečko, je to zatěžující, jelikož právě v tomto prostoru se návštěvníci festivalu pohybují nejčastěji. Hluk a narušování klidu zmiňovalo několik krajanů jako hlavní negativa festivalu v obci. Další z krajanů se kriticky vyjádřil ke kažení místní mládeže fanoušky, kdy přímo popsal, jak sem „najejou ve velkým mladí Češi z Čech, kteří pijí alkohol a kouří před místními dětmi, které tak mají špatný příklad.“

„Projekt Eibentál“ představuje komplexní a mnohostrannou iniciativu, která zahrnuje nejen turistické aktivity a kulturní události, ale také ekonomické procesy s významným dopadem na region Banát. Využívá různých prvků a aktivit k maximalizaci ekonomických

---

⁶ Viz. předchozí citace z webové stránky www.festivalbanat.cz

přínosů turismu pro vlastní projekt. Jednou z klíčových složek této činnosti jsou studentské expedice, které nejen podporují rozvoj Eibentálu, ale také přinášejí významné ekonomické přínosy i okolním českým vesnicím. Studentské expedice jsou organizovány s cílem posílit propojení mezi českou a krajanskou kulturou a zároveň podpořit krajany. Ačkoli by se mohlo zdát, že školní expedice nemají velký vliv na místní ekonomiku, opak je pravdou. Školní expedice do této oblasti jezdí od roku 2010, kdy do Eibentálu přijely první dvě školy. Postupem času se tento trend značně rozrostl a nyní se během jedné sezony uskuteční mezi 15 až 20 expedicemi. Začátky tohoto trendu jsou spojeny s Eibentálem, avšak postupně se trasy rozšířily přes ostatní české vesnice v okolí. Jedinou výjimkou je Šumice, která leží na druhé straně hor a není tak přímo napojena na ostatní krajanské vesnice v regionu. Studenti přinášejí do regionu Banát značné finanční prostředky, přispívají tak ekonomice obcí prostřednictvím ubytování, stravování, nakupování u krajanů a dalších aktivit. Tento příliv financí oživuje místní podnikání a přispívá ekonomickému růstu vesnic.

„Podle mého názoru je ten ekonomický efekt zhruba stejný jako festival. Jenom popíšu, co se děje: jenom z gymnázia z Teplic vyjíždí 2 autobusy ročně, to je 100 lidí, kteří zaplatí 6-7 tisíc, to je celkem 700 tisíc, za autobus dáme 200 tisíc a půl mega (500 tisíc) se tam utrací (jeden autobus). Samozřejmě to není rozprostřeno úplně jednoznačně, ale i děti tam navíc utrácejí za produkty. Autobusů tam přijede ročně 15-20 a to je tedy rozpočet festivalu, když se to sečte dohromady. Velká část studentů v 16-17 letech jde potom na vysoké školy a rozhoduje se pak sama a vrací se, fakt se vrací. Já to nemám spočítané přesně, ale rozhodně to nejsou jenom studenti z gymnázia z Teplic, jsou to desítky lidí každý rok, kteří tam potom odjedou a zase tvoří další ekonomický přínos. To jsou ti batůžkáři, který chodí vesnicemi. Studentské expedice jsou z ekonomického hlediska velmi významné, nejen pro Eibentál, ale i pro ostatní vesnice. My peníze utracíme rovnoměrně, což festival zatím neumí, takže z tohoto hlediska je ekonomický efekt expedic nedoceněný. Festival je naráz čtyřdenní a expedice jsou od května do konce září, takže se to rozprostře ještě trochu víc do sezony.“

Jiří Řehák, šéf nehudebního programu na festivalu, 27. října 2022

Studentské expedice představují důležitý ekonomický prvek pro české vesnice v Banátu, nejen samotný Eibentál. Studenti a jejich doprovod se ubytovávají u místních rodin, čímž přímo podporují místní ekonomiku nejen prostřednictvím platby za jídlo a ubytování, ale skrze nákupy suvenýrů. Flexibilita expedic umožňuje vyplnit Klukům z Banátu období menší turistické aktivity a zároveň se peníze účastníků expedic rovnoměrně rozprostírají mezi vesnicemi. Při

maximální účasti mohou expedice přinést až 10 milionů Kč do místní ekonomiky. V běžném modelu je tato částka nižší, ale ne o moc. Expedice také přitahují a vytvářejí možnou novou klientelu, která se do oblasti může vracet. Model expedic je možné vnímat jako nástroj na „vytváření“ budoucích turistů. „Projekt Eibentál“ se tedy opírá o řadu ekonomických strategií, jež jsou všeobecně orientovány na širokou škálu potenciálních návštěvníků.

2. Zaměstnanost a příležitost pro místní:

Každoroční pořádání festivalu v Eibentálu přináší řadu pracovních příležitostí pro místní obyvatelstvo. Jedná se o opakující se pracovní příležitosti, které vznikají díky systematickému zaměstnávání brigádníků organizátory festivalu. Fáze příprav festivalu, zahrnující například úklid a upravování cesty k festivalovému areálu či stanových městeček, začíná fyzickou prací zhruba měsíc před zahájením festivalu. Během festivalu se místní mládež a další pracovníci zapojují do provozu stánků s jídlem nebo do čepování nápojů. Většina z místních brigádníků měla radost, že se u nich zase něco bude dít a že si budou moci i přivydělat. Součástí festivalového týmu jsou také externí dobrovolníci, jejichž úkolem je koordinace návštěvníků a dalších organizačních aspektů festivalu. Krajané, kteří jsou trvale zaměstnáni v Restauraci, jsou během festivalu využiti naplno a jejich činnost se během celého festivalu mění podle potřeb a průběhu akce. Další detaily o jejich činnosti v rámci festivalu budou popsány v následující podkapitole nazvané Související činnosti. Organizátoři poskytují zaměstnancům a dobrovolníkům stravu zdarma a nabízejí bezplatné ubytování v přilehlém stanovém městečku. Další pomocné síly jsou pak přizvány i z okolních českých vesnic. Jedinými osobami, které si hradí veškeré služby a produkty, jsou návštěvníci festivalu. Ti často utrácejí peníze za ubytování (pokud se nerozhodnou pro stanové městečko), stravování, dopravu a další místní služby. Tím přispívají k výdělku festivalu a také místním rodinám, které se na festivalu podílí, přestože ty často zůstávají na periferii celkového zisku. Pracovní doba během festivalu je náročná. Místní brigádníci z řad mládeže pracují například v intervalu od 18:00 do 02:00 a zaměstnanci Restaurace až 12 hodin denně. Kuchaři jsou placeni od hodiny a číšníci jsou placeni na den plus dýška. Restaurace během festivalu funguje v režimu „festivalový provoz“, což znamená, že se otevírá pouze terasa, která je přestavěna na bufetové stoly. Ceny v Restauraci během festivalu jsou nižší, jak u hlavních jídel, tak u piva Eibenthal. Ceny jsou fluktuální podle klientely, na kterou se zaměřují.

Během festivalu se na okrajích silnice objevují stánky místních obyvatel, kde prodávají své produkty. Tato možnost prodeje je mířená i na okolní vesnice. Přesto v minulém roce byla přítomnost stánků z jiných vesnic na festivalu spíše ojedinělá.

Obr. 12 a 13 - Zdroj: vlastní, příklady krajských stánků podél silnice v Eibentálu srpen 2022

Většinu prodejních míst tak zastávali místní obyvatelé Eibentálu. Někteří prodejci se pyšnili oficiální plakétou festivalu, která pro návštěvníky představovala určité záruky kvality prodávaného zboží. Prodejci bez této plakety se pak setkávali s menším zájmem ze strany návštěvníků, jelikož organizátoři festivalu se nemohli, a především nechtěli za jejich produkty zaručit. Krajských stánků a míst bylo v roce 2022 kolem deseti, ne všechny měly zmiňovanou plaketu, ale nelze říct, že by je návštěvníci zcela ignorovali. Jen neměly takový nával jako oficiální prodejci. Skupina Kluků z Banátu systematicky zaměstnává místní obyvatele, čímž přispívá k omezení dočasné nezaměstnanosti. Tímto způsobem skupina krátkodobě významně obohacuje ekonomickou aktivitu obce na úrovni zaměstnanosti. Kluci z Banátu mají v rámci své restaurace také manufakturu, která je spíše vedlejší činností. Tam zaměstnávají krajané, kteří vyrábí produkty jako jsou marmelády, čaje, med nebo alkoholické nápoje. Více informací k manufaktuře bude v podkapitole Související činnosti.

3. Podpora místních podniků:

Během hudebního festivalu Banát dochází k celkovému nárůstu návštěvníků v celé obci. Zvýšený počet lidí souvisí se zvýšenou poptávkou po službách. Z tohoto ekonomického nárůstu poptávky těží také další podniky, které se v Eibentálu nachází. Mimo podniků

spojených s Kluky z Banátu se nachází v první části obce obchod a hospoda Krajánek a ve středu obce, téměř naproti Restauraci se nachází obchod a hospoda U Edgara. Oběma těmito podnikům vzrostla tržba v období festivalu, což se ukazovalo zejména zvýšeným počtem lidí v jejich prostorech. Hudební festival spolupracuje s krajany, u kterých přes festival ubytovává kapely. Spolupráce probíhá například při poskytování stravování, pití, suvenýrů nebo ubytování zbylých hostů. Tímto způsobem se místní ekonomika posiluje a podnikatelé mohou profitovat ze zvýšeného toku lidí během festivalového období.

Podle odhadu Kluků z Banátu pomáhají výtěžky utržené z prodeje krajanského zboží za festival asi 60-70 % eibentálským rodinám, zbylé nijak z festivalu neprofitují. Krajané, kteří prodávají své výrobky, se dělí na ty, kteří jsou oficiálními partnery a na ty druhé. Certifikace je nástroj, kterým se snaží Kluci z Banátu kontrolovat kvalitu spotřebních předmětů, jídla a pití. Z kontrolovaného jídla se jedná nejčastěji o marmelády, kdy se kontroluje sladkost či množství cukru ve výrobku. U pití se jedná zejména o alkoholické nápoje, a to hlavně o višňovku, kde je kontrolována kvalita pálenky a ovocné šťávy, zda se jedná o šťávu domácí, či kupovanou. Pokud výrobek splní kritéria, dostanou prodávající certifikát oficiálního prodejce festivalu.

„Musíme naučit vesnici, aby byla správná, aby dobře vnímala návštěvníky festivalu jako své zákazníky, když už jsou ti lidé zaplatit 100 lei za litr pálenky, tak my bychom měli být správní a tu pálenku mít kvalitní, a ne s nějakým kupovaným sirupem. Když děláme višňovku, tak by měla být z višni, a ne ze sirupu. Když uděláme 50 litrů a všechny je prodáme správně, tak Češi to poznají, jestli je višňovka dobrá nebo ne. My jim dáme tabulku - partner festivalu - a budeme výrobky kontrolovat.“

Tibi Pospíšil, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. května 2022

Kluci z Banátu nastavují normy kvality a určují, co je „správné“ a „nesprávné“ ve vztahu k výrobkům a službám poskytovaným návštěvníkům festivalu a dalším turistům. Paradoxem je, že přes úmysl zvýšit ekonomickou efektivitu domácí výroby jsou normy kvality nastavovány subjektivně a v podstatě intuitivně. Kluci z Banátu nemají k dispozici žádné normy ani oficiální dokumenty, které by je ke kontrolám a hodnocení potravinářské kvality opravňovaly.⁷

---

⁷ V České republice se například kontrole a certifikaci kvality potravin věnuje Ministerstvo zemědělství ČR, které uděluje např. logo Klasa zaručující výjimečnou kvalitu potravin. Značka KLASA je udělována ministrem zemědělství České republiky. Poradní skupinou při rozhodování je Hodnotitelská komise, která je složena z odborníků v oblasti potravinářství a zasedají v ní i pracovníci SZPI. Jde tedy o profesionální a vysoce odbornou záležitost.

Normativita pramení pouze z ekonomického modelu, který organizátoři festivalu uplatňují. Ukazuje se, že jsou poháněni neoliberalní růstovou strategií, která klade hlavní důraz na zvyšování kvality, konkurenceschopnosti a ziskovosti. Tyto dva modely – normativní, řízený organizátory festivalu, a krajanský, zakořeněný v místní kultuře a praktikách – se v Eibentálu potkávají. Přestože normativní přístup vede k výraznému zlepšení kvality výrobků a služeb poskytovaných na festivalu, současně znamená marginalizaci těch místních obyvatel, kteří s certifikací nesouhlasí.

Vybírání poplatků za možnost prodeje během festivalu je jedním z procesů, který je pro místní novinkou, celkový poplatek by se měl pohybovat kolem 10 % z výtěžku. Certifikace, o kterou se Kluci z Banátu snaží, je podle nich stále na amatérské úrovni, tak jako i další procesy, které chtějí profesionalizovat. Přestože je Rumunsko součástí Evropské unie, stále je v něm rozšířená neformální ekonomika, v eibentálském případě spojená s prodejem krajanských výrobků, protože se za výrobky platí v hotovosti a nic se z toho neodvádí státu na DPH. Keith Hart (1992) se soustředí na vlastnosti společenství a říká, že například vznik domácnostmi provozovaného obchodu na okraji rostoucích trhů je případný pro vzestup neformální ekonomiky a může být dialektickou odpovědí na centralizaci ekonomické moci, růst monopolistických praktik a státní kontrolu (Hart 1992). Hartův příklad ukazuje, že když velké korporace nebo státní regulace omezují přístup k trhu pro malé výrobce, nebo když neumožňují dostatečnou rozmanitost produktů, krajanské komunity mohou reagovat tím, že vytvářejí vlastní, neformální kanály pro prodej a distribuci svých produktů. Tyto praktiky nejenže umožňují krajanům udržovat ekonomickou nezávislost a flexibilitu, ale také pomáhají udržovat a posilovat sociální vazby v rámci obce. Prodej krajanských produktů se tak stává nejen způsobem obchodování, ale také prostředkem sociální interakce a udržování kulturních tradic.

Na to navazuje záměr Kluků z Banátu implementovat certifikaci pro výrobky pocházející z regionu Banát a unifikovat je – prezentují ji jako krok ke zlepšení ekonomické a kulturní identity regionu, zejména vesnice Eibentál. Certifikace má však také své stinné stránky a může mít dalekosáhlé důsledky pro místní obyvatelstvo. Unifikace krajanských výrobků v roce 2022 nebyla kompletní, vzhled a branding krajanských produktů byl různorodý. Výrobky z manufaktury mají svůj design, jiné krajanské výrobky mají etikety od Iva Dokoupila a některé nemají etiketu žádnou. Lze říct, že tento záměr je novinkou, se kterou přicházejí postupně. Cílem Kluků z Banátu je zlepšení kvality a důvěryhodnosti výrobků, a tím zvýšení atraktivity produktů pro kupující.

4. Marketing a propagace regionu:

V této kapitole se zaměřím na analýzu a zkoumání „projektu Eibentál“ a jeho vztahu k reklamě a medializaci v kontextu ekonomických procesů. V dnešním globalizovaném světě se reklama a medializace staly nedílnou součástí ekonomických procesů. Jejich vzájemné propojení a vliv na hospodářství jsou stále důležitější a mohou mít značný dopad na různé podniky. „Projekt Eibentál“ je ambiciózní podnikatelský projekt, který si klade za cíl vytvořit inovativní a atraktivní reklamní strategii. Cílem reklamy a medializace je proniknout s co nejefektivnější reklamní kampaní do rozmanitých skupin českých návštěvníků a získat si pozornost širokého publika. Krajané, kteří se soustřeďují ve facebookové skupině Český Banát sdílejí ve skupině všechno, co je napadne, anebo co souvisí s něčím novým, co se bude v jejich regionu dít. Spolu se sdílenými příspěvky o Krajském festivalu se ve skupině ukazují také příspěvky o hudebním festivalu, takže nelze říct, že by takto skupina prioritizovala buď krajský svaz nebo organizátory hudebního festivalu. Reklama a medializace hudebního festivalu Banát je stěžejní nejen pro samotný festival, ale také pro ostatní projekty spojené s Kluky z Banátu. Jedním z cílů je nalákat do Eibentálu turisty celoročně, aby tok peněz do obce proudil i mimo letní sezonu.

Příkladem propagace je tato citace z internetových stránek Kluků z Banátu zaměřených na propagaci regionu a Eibentálu:

„Jsme pyšní, že z původní myšlenky vytvořit pro Banát akci, která mu pomůže nejen v ekonomické příležitosti, ale také v propagaci českých vesnic, jsme neuhnuli po letech ani o kousek. Festival se již dávno stal středobodem turistické sezony v Banátu, a především díky němu stále více zájemců o hudební zážitek poznává i Banát samotný. Festival má uměle stanovený limit 1500 návštěvníků tak, aby vesnici neuškodil a zároveň pomohl. Festival v Banátu se v České republice vymyká všem ostatním akcím. Již jen vzdálenost jednoho tisíce kilometrů z Prahy vytváří rodinou a přátelskou atmosféru, kterou nelze na žádné jiné akci potkat. Velkým lákadlem je společná cesta kapel a návštěvníků. Každý fanoušek má možnost si objednat místo u své oblíbené kapely a prožije tak první koncert přímo na palubě!“

Zdroj: www.visitbanat.com/festival-banat

Komplexní medializaci „projektu Eibentál“ lze zakomponovat do konceptu destinačního managementu, který organizátoři převzali a aktuálně jej implementují na svůj projekt. Za prvé, pomocí tohoto nahlížení skupinou Kluci z Banátu vystupuje region Banát jako unikátní a jedinečná destinace souvisí se záměrem vytvořit silnou značku a identitu, která je

zásadní pro úspěch v rámci turistického managementu. Za druhé, prezentování festivalu jako prospěšného pro krajanů poukazuje, jak s pomocí destinačního managementu lze podpořit místní komunitu.

Pokud jde o ekonomické a kulturní dopady z ČR, „projekt Eibenthal“ a festival Banát aktivně využívají různé marketingové a mediální nástroje k dosažení co největšího dosahu. Sociální média a webové stránky jsou klíčovými prostředky k propagaci festivalu a souvisejících služeb, přičemž se cílí na široké publikum jak českých, tak rumunských návštěvníků. Mimo facebookové skupiny [Festival Banát](#) s 18 tisíci sledujícími má festival i svůj Instagram „*festival_banat*“ s cca 2300 sledujícími. Z webových stránek je to zejména výše citovaný web www.visitbanat.com/festival-banat, kde jsou přehledné informace ke všemu, co se týká nejen festivalu, ale i dalších služeb, které Kluci z Banátu zaštiťují. Dále samotná webová stránka k festivalu <https://www.festivalbanat.cz/>. K online propagaci se dá zmínit dvojjazyčná facebooková stránka [Eibenthal - Czech Village in Romania - Restaurant / Beerhouse / Penzion](#), kterou sleduje deset tisíc lidí, jak Čechů, tak spíše Rumunů, kteří navštěvují místní restauraci. Pod každým příspěvkem, který je napsaný jak rumunsky, tak česky, převládají pozitivní komentáře ze strany Rumunů. Všechny tyto webové stránky a skupiny na sociálních sítích spadají pod správu Kluků z Banátu.

Je však důležité přistupovat kriticky k využití těchto nástrojů a hodnotit jejich dopad na místní ekonomiku a kulturu. Cílem destinačního managementu je vytvořit udržitelný a konkurenceschopný turistický sektor, který přináší dlouhodobé přínosy pro destinaci a její obyvatele.

Organizátoři festivalu – Kluci z Banátu – používají koncept krajanství jako marketingový nástroj pro přilákání návštěvníků na festival a další aktivity v regionu. Prezentují festival jako platformu pro podporu a udržování české kultury a jazyka v Banátu, což vede k většímu zájmu o návštěvu regionu ze strany českých turistů. Zapojení krajanů do festivalových aktivit vede k tvorbě konkrétních očekávání a představ, které nemusí vždy odpovídat skutečnosti.

4.2.2 Související činnosti

Tato podkapitola se zaměřuje na související činnosti „projektu Eibentál“, který vytvořil komplexní infrastrukturu, jež nabízí návštěvníkům nejen kulturní a zábavní akce, ale také možnost stravování v Restauraci, ubytování v různě odstupňovaných prostorech na základě kvality a nákupu místních produktů od krajanů. Restaurace, manufaktura, hospoda U Medvěda a penziony se staly klíčovými prvky projektu, které přinášejí ekonomické příležitosti pro krajany. Krajané z Eibentálu nahlízejí změny spojené s projekty Kluků z Banátu vesměs pozitivně, avšak tento názor se dále dělí a není jednotný. Velká část krajanů reaguje pozitivně na to, že se v jejich obci něco děje, staví, nebo že se v ní podniká. Pohled a názor místních na jednotlivé součásti projektu Eibentál níže přiblížím.

RESTAURACE:

Eibentálská Restaurace je jedním z hlavních byznysových modelů (vedle hudebního festivalu) navázaných na turismus. Oproti festivalu, který se koná jednou ročně, je Restaurace celoročním ekonomickým zázemím projektu Kluků z Banátu, pod který spadají všechny ostatní služby a aktivity. Restaurace slouží nejen turistům, ale také místním obyvatelům, čímž vytváří ekonomickou aktivitu a přispívá k podpoře místního společenství. V restauraci je zaměstnaných 16 krajanů na hlavní pracovní poměr a dalších několik brigádníků. Tito zaměstnanci nejsou jen z řad kuchařů/kuchařek a číšníků/servírek, ale mnozí z nich se podílejí také na práci v manufaktuře, ke které více napíšu níže. Krajané často zmiňovali fakt, že restaurace zaměstnává tolik krajanů i proto, že Tibi přes zimu nabízí krajanům prostory restaurace ke scházení a nacvičování zpěvu či tance. Protože je Restaurace vytápěná, slouží i jako alternativa ke zdejšímu kulturnímu domu, který na rozdíl od ní vytápění nemá a během zimy se tu místní nemohou scházet. Kluci z Banátu pořádají v restauraci různé akce přímo pro místní obyvatele. Jedním z příkladů je také veselka, kterou jsem zažil společně s kamarády, když jsme přijeli do Eibentálu asi týden před festivalem. Tato oslava byla zejména pro krajany a jejich známé, avšak Jágrovi, u kterých jsem předtím pobýval, nás přizvali ke stolu, a tak jsme ji mohli autenticky zažít. Restaurace je tedy zaměřená jak na turisty z Rumunska, kteří se do ní jezdí občerstvovat, na turisty z Česka, kteří jí navštíví spíše cestou a také slouží jako kulturní centrum pro krajany. Vznikl tak jedinečný prostor v Eibentálu, kde se setkávají všechny tři strany.

Restaurace v Eibentálu funguje ve dvou režimech. V letní sezoně, od května do září, je otevřená pravidelně, zatímco mimo sezónu má otevřeno pouze o víkendech. Spolu se službami

a ubytovacími objekty, které jsou s ní spojené, tvoří zdroj, jenž musí během čtyř měsíců letní sezony vydělat dostatek peněz na pokrytí nákladů pro celý zbytek roku. Úroveň cen v eibentálské Restauraci je srovnatelná s pražskými cenami, což ji činí pro české baťůžkáře i pro místní krajany nákladným místem. Kluci z Banátu, kteří restauraci provozují, argumentují vyššími cenami kvůli své snaze o kvalitní a poctivé produkty. Současně uznávají, že Eibentál nemůže uspokojit méně náročnou klientelu, kterou tvoří Češi – baťůžkáři nebo ti, co přijedou na motorkách, čtyřkolkách či autem. Tuto situaci chtějí změnit a plánují postavit kiosek, určený primárně pro méně solventní turisty. Pro místní obyvatele jsou ceny v restauraci příliš vysoké na to, aby zde mohli pravidelně jíst. Pokud sem někdo z nich přijde na jídlo, je to buď při zvláštní příležitosti, jako je oslav rodinná oslava. Na pivo sem místní chodí častěji, ale střídají návštěvu této restaurace s dalšími dvěma hospodami v Eibentálu – U Edgara a s Českým Krajánkem, které nabízejí výrazně nižší ceny. Pivo je v Eibentálu také oblíbenou komoditou, tak jako v České republice. Restaurace nabízí dvě cenové varianty piva – drahé české Eibental dovážené ze Cvikova (8 lei) a levnější rumunské Bucur (4 lei). Pro místní je tato restaurace především důležitým místem setkávání, kde se schází jak větší skupiny, tak menší skupinky. Od konce pandemie Covidu se stala vyhledávanou lokalitou pro rumunskou klientelu střední a vyšší třídy. Rumuni, kteří během pandemie objevili své okolí, objevili i tuto Restauraci a rychle si zvykli na její služby. Rumunští návštěvníci se od Čechů liší tím, že zde stráví několik hodin a nechají podle slov provozovatelů hromadu peněz. Místní obyvatelé mají smíšené reakce na zvýšenou návštěvnost Rumunů, kteří dříve Eibentál neznali a nyní sem přijíždí jedno auto za druhým. Nejvíce jim vadí zvýšený provoz, na který infrastruktura Eibentálu není připravená, a obávají se, že se Eibentál může Rumunům zalíbit až příliš.

*„Já myslím, že to zase s turisty půjde nahoru, navíc Eibentál má velký potenciál pro Rumuny, řekl bych že za pár let tady bude strašně moc Rumunů a už to tu Čechy nebude bavit. To je popandemiová novinka, kdyby tu nebyla Restaurace, tak by sem Rumuni nepřijeli. Nás se tak ten úbytek Čechů nedotýká, protože klientela se změnila na Rumuny. Ted' zase musíme doufat, že se to otočí a nebude tu tolik Rumunů, že si **budeme vybírat**, kdo tu bude a kdo ne.“*

Tomeš Pospíšil, ředitel a správce Restaurace v Eibentálu, 20. srpna 2022

Přibývání rumunských zákazníků v Eibentálu má dvě roviny, první rovinou je skutečnost nejspíš jediného pozitivního vlivu pandemie, kdy lidé nemohli cestovat, a tak začali hledat, co zajímavého mohou navštívit ve svém okolí. Druhou rovinou je možné přebíjení české klientely, která by mohla být v budoucnu vytlačena tou rumunskou, ať už dobrovolně či

nedobrovolně. Tomeš Pospíšil naznačuje možné nebezpečí tohoto nového trendu, který zatím pomáhá Klukům z Banátu po ekonomické stránce, avšak možná změna klientely by jim mohla ohrozit zbývající byznys zaměřený na české turisty. Tomeš říká, že si budou (pravděpodobně Kluci z Banátu) vybírat, kdo bude moci chodit do restaurace a kdo ne. Tento postoj odpovídá podobnému názoru na hudební festival Banát, který chtějí čistě pro Čechy. Restauraci čistě pro Rumuny a kiosky opět čistě pro Čechy. Toto rozdělování klientely poukazuje na celkový přístup Kluků z Banátu ke svému „projektu Eibentál.“ Tento postoj lze nazvat opakem inkuzivity. Na jedné straně se snaží vytvořit prostředí, které přitahuje české turisty a podporuje českou komunitu. Na druhé straně ale tím, že omezují přístup pro jiné skupiny (jako jsou Rumuni), mohou vytvářet prostředí, které je vylučující a může potenciálně vytvářet konflikty nebo napětí mezi různými skupinami. Také je to ukázkou toho, jak se Kluci z Banátu snaží kontrolovat a řídit sociální a ekonomické procesy ve svém okolí. Tento přístup může být na jedné straně výhodný z ekonomického hlediska (pomáhá jim udržet si svůj byznys), ale na druhé straně může představovat rizika, pokud dojde k narušení této rovnováhy nebo pokud se změní okolnosti (například změna klientely).

Kluci z Banátu ve snaze vyjít byznysově vstříc všem, kdo Eibentál navštíví, mají problém s určením své cílové skupiny.

„Trochu jsme se rozvášnil, že tam postavíme ještě pivovar, na to jsme si vzali nějaké úvěry a aktuálně nás ten barák (Restaurace) stál asi 9,5 milionu. Restaurace si stojí tak, že jsme rádi, že se dostaneme na nulu se zaměstnanci. Takže my z ní nemáme vůbec nic, máme s ní trápení a staráme se o zaměstnance a o celý provoz a jsme rádi, když to utáhneme na nulu a zaplatíme zaměstnance, elektřinu a náklady. Splácíme to z toho festivalu atd. nebo z nějakých našich podnikatelských činností. Lidi si myslí, že když to jede tři roky, tři měsíce v sezoně a je tam drahé pivo i jídlo, tak to je brutální byznys. Vůbec. Je to spíš charita, jde hlavně o to, že jsme vytvořili pracovní místa a jsme schopni je uživit.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 14. února 2023

„Projekt Eibentál“, vedený skupinou Kluci z Banátu, vystupuje na bázi komunitního ekonomického modelu, který se snaží aktivně zapojit místní obyvatelstvo do procesu. Kluci z Banátu zdůrazňují, že jejich podnikání – provozování místní restaurace – je téměř neziskové a je primárně zaměřené na tvorbu pracovních míst pro místní obyvatele. To vedlo k tomu, že místní obyvatelé přijali restauraci vesměs pozitivně, díky jejímu přínosu pro zaměstnanost v

obci. V roce 2022 dosáhl počet zaměstnanců na plný úvazek šestnácti a k tomu pracovalo pět počet brigádníků na dohodu. To představuje přibližně 10% obyvatel obce, kterou Kluci z Banátu zaměstnávají. Místní obyvatelé, kteří jsou s restaurací spojeni pracovním poměrem, se v žádném případě nevyjádřili negativně. Ani mezi ostatními obyvateli jsem nezaznamenal negativní postoj k Restauraci.

MANUFAKTURA:

Manufaktura v Eibentálu funguje dvojím způsobem: Za prvé slouží jako další možnost práce pro zaměstnance Restaurace mimo letní sezonu, kdy například zpracovávají maso anebo jiné suroviny, které si připravují zase na letní sezonu. Za druhé v létě se soustředí na sezonní suroviny, ze kterých zaměstnanci kuchyně a brigádníci vyrábí produkty, které slouží k celoročnímu prodeji v e-shopu, v Restauraci či v nově vzniklém infocentru.

Manufaktura podporuje místní výrobce a pěstitele, kteří zde nacházejí prostor pro prezentaci, výrobu a prodej svých výrobků. Tyto činnosti v manufaktuře zahrnují výrobu, skladování, marketing a konečně prodej těchto výrobků, které jsou populární jako suvenýry z české vesnice v rumunském Banátu. Osamostatnění krajanů v rámci podnikavosti je další směr, kterým se Kluci vydávají. Kluci z Banátu si myslí, že by předáním know how (informací, jak lépe využít k podnikání zkušenosti spojené s dosavadní činností krajanů) došlo ke zvýšení samostatné ekonomické aktivity. Místní obyvatelé by začali více podnikat sami na sebe, i když pod záštitou Kluků z Banátu. Díky cílenému zaměření by byli schopni vyrobit více produktů a zvýšit tak svůj zisk a podpořit ekonomickou udržitelnost svého podnikání. Marcel Mauss (1925) v klasické knize Esej o daru hovoří o systému výměny a reciprocit, který je založen na principech reciprocit a vzájemnosti. Individualizace podnikání v tomto kontextu by měla být v souladu s Maussovým názorem, že darování (v tomto případě know-how) může vést k větší autonomii, zároveň však toto darování vytváří dluh, který musí být v rámci reciprocit splacen. Tím by vznikla reciprocita spojená se závazkem místních, kteří by se stali potažmo dalšími zaměstnanci či partnery Kluků z Banátu a jejich dosavadní síť by se zpevnila.

„My máme kolem projektu 16 stálých zaměstnanců a plus nějaké brigádníky, takže v průběhu sezony se jedná o cca 20 lidí, což není úplně málo. Myslím si, že jsme největší zaměstnavatel v oblasti. Nemáme však už úplně zájem rozšiřovat tento počet a zaměstnávat více lidí, ale spíš bychom chtěli, aby si pod naší záštitou utvářeli takové mini projekty. My chceme rozjet

manufakturu, ale nepotřebujeme, aby tam dělali všichni všechno pro nás, vezměme si například Bradáčovi. Dělají věci z medu, mají úly atd., tak ať jedou samostatně a tím ať si vytváří vlastní byznys. Nám to nepřekáží, protože je to výhodné, když je to společně v nabídce. Nabídka se rozšíří o spoustu věcí - Bradáčovi takto fungují a jsou schopni si vydělat zajímavé peníze.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“ , 14. února 2023

Citace odráží strategii, která kombinuje zaměstnání a podporu samostatného podnikání mezi zaměstnanci. Jelikož se týká zejména místních kuchařek, které se podílejí na přípravě produktů do prodeje přes e-shop, bylo by nutné pro širší analýzu mluvit přímo s někým z krajanů, kteří se na tomto podílí. V rámci terénního výzkumu jsem se však nedostal k žádnému takovému rozhovoru, buď proto, že se oslovený krajan styděl za svoji češtinu, nebo jsme nebyli schopni se spolu sejít z časových důvodů. Zároveň jsem nechtěl tyto krajany zdržovat po práci, kdy se těšili domů za rodinami. Kluci z Banátu se snaží diversifikovat ekonomické aktivity v rámci projektu a přinést další příležitosti pro růst a udržitelnost. Účtují si cca třetinu jako marži z každého prodaného výrobku od krajanů. Díky jejich e-shopu se o krajanských produktech dozví více lidí, kteří nemusí ani být v Rumunsku, aby se k výrobku dostali. Nákup z e-shopu se do Česka posílá buď přes někoho známého, kdo jede do ČR nebo přes jiného krajana. V rámci Restaurace funguje manufaktura, která zaměstnává krajany zejména mimo sezonu. V manufaktuře se vyrábí marmelády, čaje, med a dalších spotřební produkty, které lze zakoupit buď přes e-shop⁸ nebo nově od roku 2023 také v místním obchodě. Tento obchod je zároveň info centrem, nesoustředí se pouze na spotřební produkty, ale nabízí i turistické potřeby, suvenýry a mapy. Obchod zaměstnává také dvě krajanky - Denisu a Romínu.

„Nemáme žádný standard, že musíme prodat 1000 lahví nebo 1000 marmelád, zpracováváme to, co máme. Zkoušíme to nějak zpeněžit, a tak dát lidem práci, klientům nabídnout servis a mít radost, že máme to, co chtějí. Všechny suroviny nejsou jen z Eibentálu nebo z českých vesnic, ale to není podle mě problém, protože je zbytečné, aby se měl tady Eibentál hrozně dobře, když ostatní vesnice okolo budou chcípát. Nemáme problém občas pomoci i nějaké rumunské vesnici, třeba zpod Gerníku, Rovenska nebo přímo Svinici.“

Tibi Pospíšil, spoluzakladatel „projektu Eibentál“ , 29. května 2022

---

⁸ Viz. www.eshop.visitbanat.com

Tibi popisuje, jak funguje manufaktura, odkud suroviny pochází a koho tím podporují. Skutečnost, že mluví o tom, že je pro ně důležité přinést peníze krajanům, a přitom se pokusit tuto činnost zpeněžit, vypovídá o smýšlení o projektu jako o sociálním podniku. Sociální ekonomika⁹ a její praxe odpovídají praxím a přístupům, které Kluci z Banátu prosazují.

Zpracovávané suroviny pocházejí od jednotlivých rodin z Banátu. Fakt, že se nejedná pouze o suroviny z Eibentálu, rozšiřuje nabídku produktů, které Eibentálská manufaktura může nabídnout. Zároveň tím dochází k podporování jiných malých podnikatelů a k rozšiřování své sítě dodavatelů.

„Projekt Eibentál“ má několik součástí, které spolu skládají ekonomický celek. Postupnou modernizací jednotlivých částí, zvyšováním kvality a počtu služeb dochází k ekonomickému růstu celého projektu. Celkový počet služeb, které Kluci z Banátu poskytují, je osmnáct, a to v rozmezí od ubytování, přes lovectví a myslivost až po catering. „Projekt Eibentál“ má rozdělené služby a mezi ně i své zaměstnance. Část krajanů má na starosti myslivectví a jezdí s turisty po okolí a loví divokou zvěř. Jiní krajané jsou průvodci pro studentské expedice, další pracují v manufaktuře a v kuchyni restaurace apod. Celoroční činnost „projektu Eibentál“ zahrnuje různé ekonomické procesy, které mají významný dopad na samostatnou vesnici a její obyvatele.

„Projekt Eibentál“, do kterého spadají uvedené služby, má významný vliv na lokální ekonomiku a ovládá výraznou část finančních zdrojů. Finanční toky, které nesměřují do tohoto projektu, představují přímé ubytování u místních obyvatel, nákup jejich produktů, nebo utrácení v jedné z místních hospod. Monopol v ekonomické činnosti, který tento projekt drží, je zřetelný a ovlivňuje celou obci Eibentál. Jde o podnikání, které mění podobu místní ekonomiky, zejména pokud jde o snahu o modernizaci a následné vytlačení a zlegalizování informální ekonomiky. Tento zásah do tradičních ekonomických praktik není proveden státem, ale Kluky z Banátu, kteří tento projekt vedou. Vytvořením monopolního podniku a zavedením certifikace zahrnou postupně samotný krajanský prodej do svého projektu. Takový druh certifikace ještě není v Eibentálu zaveden, je to jen jeho přibližná finální podoba, podle informací z rozhovorů se spoluzakladatelem „projektu Eibentál“ Štěpánem Slaným.

---

⁹ Definice: Jedná se o souhrn aktivit uskutečňovaných subjekty sociální ekonomiky, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v oblasti ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje.

Kluci z Banátu se rozhodli rozšířit svou činnost i mimo letní sezonu a přinesli nové zájezdy, jako například Silvestr v Eibentálu.

Další významnou ekonomickou událostí je český offroadový závod Gumbalkán, který přiláká do obce stovky automobilů a přináší s sebou ekonomický vliv. Po příjezdu do obce, kde má událost svůj závěr, si účastníci závodu směňují české koruny na rumunské lei, kterými platí v Restauraci a stráví čas pitím a zábavou.

Kluci z Banátu v rámci „projektu Eibentál“ představili Banátský výrobek roku, soutěž v několika kategoriích, která má potenciál stanovit kritéria pro vyšší úroveň kvality výrobků. Tato soutěž by mohla přispět ke zvýšení atraktivity regionálních výrobků.

První ročník pivních slavností v Eibentálu se konal na začátku května 2023, přilákal české poslance, rumunského hejtmana župy Mehedinti a starosty okolních rumunských vesnic. Tato událost měla za cíl posílit česko-rumunské vztahy.

Tyto ekonomické procesy odrážejí snahu Kluků z Banátu o rozšiřování ekonomických aktivit v oblasti Eibentálu. Přinášejí finanční přínosy, podporují regionální rozvoj a posilují vazby mezi Čechy a Rumuny. Kromě toho tu jsou studentské expedice, které významně přispívají k podpoře nejen Eibentálu, ale i zbylých českých vesnic (mimo Šumici) a přinášejí s sebou významné množství finančních prostředků.

UBYTOVÁNÍ:

Skupina Kluci z Banátu vlastní několik různých ubytovacích prostor v obci Eibentál. „Projekt Eibentál“ nabízí různé stupně ubytování od možnosti postavení stanu na zahradě, po apartmán. Penzion v Eibentálu poskytuje ubytování pro návštěvníky, kteří stojí o vyšší úroveň ubytování a chtějí větší soukromí. Veškeré procesy spojené s rozvojem projektu iniciují sami Kluci z Banátu, kteří chtějí získat ještě pevnější pozici. Odstupňovaná kvalita ubytování nabízí pohodlí a soukromí pro ty klienty, kterým takový stupeň ubytování dosud chyběl. Faktory spojené s více možnostmi na ubytování přinášejí s sebou větší přínosy pro místní ekonomiku, růst zaměstnanosti, rozvoj infrastruktury a atraktivitu oblasti pro turisty.

Všechny procesy spojené s ubytováváním přinášejí místním krajanům-zaměstnancům finanční příjmy. Během minulého roku v Eibentálu byly vystavěny dvě budovy penzionu s apartmány, který má podle Kluků z Banátu nejvyšší stupeň kvality ubytování. Místní obyvatelé pozitivně přistupují k tomu, že se ve vesnici staví - je to podle nich známka zvyšování stupně životní úrovně. Přesný opak by nastal, kdyby se v obci budovy bouraly. Krajané se o ubytování vyjadřovali různě, avšak nikdo nehanil penziony, každý, kdo chce ubytovávat turisty, to dělá a

ostatní o to nejeví zájem. Ceny za pokoj se pohybují mezi 275–440 lei (cca 1310 Kč – 2100 Kč)¹⁰. V porovnání s ubytováním u krajanů v roce 2022 se platilo cca 550 Kč za pokoj s polopenzí. Ceny za ubytování v apartmánu se vztahují pouze na samotné ubytování bez polopenze, tak jako to mají nastavené krajanské rodiny. Rozdíl je jak v ceně, tak ve kvalitě ubytování. Služby, které Kluci z Banátu nabízejí, ovlivňují ekonomicky své zaměstnance, kteří mají díky nim více práce.

---

¹⁰ Viz. www.visitbanat.com/ubytovani

4.3 Propojování a proměny

V této kapitole se zaměřuji na dynamické ekonomické procesy, které se odehrávají v obci Eibentál, ovlivněné aktivitami Kluků z Banátu a dalšími aktéry. Mým cílem je analyzovat proměnu ekonomického života obce.

První podkapitola se zaměřuje na roli historické izolovanosti Eibentálu a její proměnu ve vztahu k České republice. Zkoumám zde ekonomické, sociální a kulturní procesy, které vychází obousměrně z a do České republiky, působí na obec a transformují její pozici. Tyto procesy jsou součástí širších dynamik, které zahrnují globalizaci, transnacionalismus a neoliberalismus. Ukazují, jak se lokální ekonomika a krajanská komunita vyvíjejí a mění v reakci na globální vlivy.

Druhá podkapitola je zaměřena na propojení obce Eibentál s okolním světem prostřednictvím „projektu Eibentál“ a jeho přesah přes více hranic. Zde se budu zabývat tím, jak Kluci z Banátu využívají své ekonomické a sociální aktivity k vytváření a udržování transnacionálních sítí a vazeb, které spojují Eibentál s různými zeměmi a regiony, včetně České republiky. Tato kapitola poskytuje komplexní pohled na ekonomické procesy a jejich působení v Eibentálu. Na základě těchto analýz přispěji k hlubšímu porozumění tomu, jak se obec a její obyvatelé vyrovnávají s proměnami a výzvami dnešního globalizovaného světa.

4.3.1 Proměňující se role izolovanosti Eibentálu ve vztahu k České republice

Eibentál se vyznačuje unikátním prostředím a zároveň historickým odloučením, jak bylo již popsáno v první kapitole Obec Eibentál. Tato izolovanost je důsledkem jak geografických faktorů, tak i specifických historických událostí, které ovlivnily tuto vesnici a její region. Během své existence se Eibentál stal místem, kde se uchovala česká kultura a český jazyk, což představuje významný aspekt, stejně jako u zbylých českých vesnic Svatá Helena, Gerník, Bígr, Rovensko a Šumice (Gesce 2013). Role izolovanosti Eibentálu je těžko uchopitelná, všechny české vesnice v rumunském Banátu se nacházejí v dříve těžko přístupných kopcích tyčících se nad Dunajem na jižní hranici Rumunska se Srbskem.¹¹ Eibentál se odlišoval od zbylých, spíše zemědělských vesnic, tím, že v jeho blízkém okolí se hodně těžilo - a to jak vysoce kvalitní černé uhlí a chrom, tak i azbest. V Eibentálu a na Ujbányji v té době žily stovky lidí a přesto,

---

¹¹ Viz. Obr 2

že v obcích bylo mnohem více lidí než dnes, vesnice byly od ostatního Rumunska izolované. Tato činnost vytvořila specifické ekonomické a sociální prostředí, které odlišovalo Eibentál od okolních vesnic, jak před revolucí v roce 1989, tak po ní. Od uzavření dolů v roce 2006 došlo v Eibentálu k mnoha proměnám. Tento zásadní přechod z hornické ekonomiky na nový, dlouho téměř neexistující ekonomický model, měl vliv na životní podmínky a sociální strukturu vesnice. Migrací vznikl nový prostor, který reflektoval nové ekonomické vlivy a jeho obyvatele.

„Jak jsem to sám viděl na vlastní oči, tak my jsme hodně izolovaní a díky tomu se tu udržela naše původní kultura. V roce 2006 se uzavřely doły a do té doby tady bylo i hodně Rumunů a Srbů, ale po uzavření dolů tu bylo cca 98 % Čechů. Ale ani za komunistů nám nikdo neomezoval naši kulturu a zvyky. Od revoluce zároveň máme výhodu, že dostáváme peníze jak z Rumunska, tak z Česka, díky zákonu o menšinách. Před šesti lety jsme prosadili zákon, aby se 28. září držel v Rumunsku den Českého jazyka.“

Emil Flasca, předseda eibentálské buňky krajanského svazu, 15. května 2022

Dlouhodobá izolace vesnice a smířlivý přístup Rumunska (dříve socialistického) přispěl k zachování české krajanské kultury uvnitř obce. Krajané to popisují tak, že díky uhelným dolům a dobrým výsledkům horníků je komunistický režim nechal na pokoji a nezakázal jim například mluvit česky. Po revoluci přinesla vstřícná politika Rumunska k menšinám další pozitivní změny. Jednou z nich byl rumunský zákon o menšinách, který umožnil finančně podporovat české menšiny v rámci rumunského státu. Dalším úspěchem bylo také prosazení Dne českého jazyka za rumunský oficiální svátek. Tento den spadá na 28. září – den české státnosti a svátek sv. Václava. Dne českého jazyka byl oficiálně zaveden a uzákoněn 4. října 2017.¹²

Podle posledních statistik Ministerstva zahraničních věcí ČR je odhadovaný počet osob českého původu žijících mimo území České republiky 2–2,5 milionu. V konkrétním kontextu rumunského Banátu je pak odhadovaný počet českých krajanů do 2 tisíc.¹³ Tito krajané, kteří se usadili jak v českých vesnicích, tak mimo ně, si již po dobu 200 let od svého příchodu udržují český jazyk svých předků, přičemž ho zachovávají především v mluvené podobě. V rámci rumunského Banátu je pozorovatelné pevné propojení krajanů s jejich mateřskou zemí. Zejména prostřednictvím reemigrantů - těch, kteří po roce 1989 či 2006/2007 odešli z Banátu

---

¹² Viz. www.bucharest.czechcentres.cz/program/den-ceskeho-jazyka-v-rumunsku.

¹³ [Počet českých krajanů v zahraničí | Ministerstvo zahraničních věcí České republiky \(mzv.cz\)](https://mzv.cz/počet-českých-krajanů-v-zahraníčí)

do ČR a pak se v posledních několika letech vrátili zpět do Eibentálu. Většina populace Eibentálu má děti s rodinami právě v České republice, kam odešli v jedné z migračních vln. Většina mladých lidí odešla do České republiky, někteří tam setrvali v různých časových intervalech od 2 do 16 let. Další mladí lidé odešli například do Temešváru na univerzitu a vrátili se do Eibentálu žít až po ukončení studia. Pavlásek (2011) popisuje, že Český stát (a jeho předchozí formy) zásadně neprosazoval reemigraci krajanů, zároveň však vyvíjel úsilí udržet si v krajanských komunitách v Rumunsku svůj kulturní vliv. České úřady už od prvních let do oblasti vysílaly pedagogy a duchovní, kteří realizovali veškeré aktivity v mateřtině. Od této praxe si úřady slibovaly hlavně zabránění asimilace (Pavlásek 2011).

Izolovanost Eibentálu a ostatních českých vesnic se snažili narušit i další aktéři, nejen samotné instituce, jakou je MZV ČR. Od roku 2000 do oblasti českých vesnic v Banátu přicházely také neziskové organizace, jejichž vliv byl velmi významný a zásadně proměnil ekonomický život obce.

Největší neziskovou organizací, která začala již před více než dvaceti lety působit v Eibentálu a dodnes v něm, i když okrajově, působí, je Člověk v tísni. Zejména mezi lety 2000-2007 působil jako zprostředkovatel humanitární pomoci pro krajany. Brzy po začátku působení přišel do Eibentálu také stále současný koordinátor ČvT Ivo Dokoupil, který se zaměřil na strategii funkční ekonomiky, agroturistiky. Spolu s těmito ekonomickými přístupy Ivo Dokoupil propagoval také strategii šetrného cestovního ruchu, která navazuje na dva předchozí přístupy. Pomocí těchto strategií se zaměřoval na přednášky pro krajany a naváděl je na myšlenky funkční ekonomiky, kdy prezentoval krajanům, jak upravit své služby, aby byli spokojeni jak zákazníci, tak krajanští provozovatelé. Přesto postupem času i sám Ivo Dokoupil potvrzuje, že jediným způsobem, který je a nejspíš i bude funkční, je turismus.

„Tady je to velký problém, že jsme zapadlí v horách a vymyslet tu funkční ekonomiku – firmu nebo něco takového je stejně náročné, jako v horách u nás. Dnes neovlivníme to, co se děje kolem nás, nejde ovlivnit cenu mléka...my tu měli mlékárnu, dělali jsme výkup mléka jako Člověk v tísni – dnes už litr mléka nechce nikdo ani prodat. Takže se z toho stal ekonomický nesmysl. Dopadlo to tak, že neúčinnější strategie, kterou jsme zkoušeli, je turistika. Je dlouhodobě udržitelná, když jsme se o ni pokoušeli, mnozí mladí to pochopili, zejména v Rovensku. Tam je několik rodin, které si vydělají tolik, že kdyby odjeli za prací do Čech, sníží si vlastní životní úroveň. Za posledních 20 let se stala spousta věcí, Schengen, hodně lidí se vrátilo z ČR, když vidělo, jak to tam funguje - že se jen pracuje a splácí hypotéky. Tady se ta turistika udržela a kdo ji využili, tak si teď nemůžou ani stěžovat. Nejlepší příklad je Rovensko,

i když tady v Eibentálu jsou třeba Pospíšilové a další – před 20 lety ještě tahali kačera a dnes to jsou úspěšní byznysmeni, šéfové restaurace a manažeři přes cestovní ruch, kterým jsme začínali pomáhat.“

Ivo Dokoupil „Fík“, koordinátor Člověka v tísní, 7. května 2022

Koordinátor Člověka v Tísni mluví o proměně, která nastala v Eibentálu za posledních 20 let. Jedná se o proměnu ekonomické strategie, kdy v citaci poukazuje na procesy, ke kterým dochází kolem a které nelze nijak ovlivnit. Tyto procesy jsou spojené také s globalizací a proměnlivostí všeho kolem nás. Dopady globalizace Ivo Dokoupil pocíťoval už před několika lety, kdy zcela zaměřil svoji pozornost na turistiku. Pro krajanů od té doby pořádá přednášky o důležitosti investic do vlastních služeb, zejména ubytovacích prostor, a doporučuje krajanům ceny, avšak jak je již v první části práce poznamenáno, nesetká se vždy s pozitivním přijetím jeho dobře míněných rad.

V Eibentálu došlo k postupnému upuštění od původně prezentované agroturistiky, většinou spojené s domácími zvířaty – dobyt看em a jejich využívání v rámci této strategie. Eibentálští krajané o opuštění této praxe mluví zejména vzhledem ke svému stáří. Limituje je vyšší věk, osamocení (jejich děti s rodinami žijí většinou v ČR) a říkají, že se nikdo o dobytek starat nechce. V návaznosti na tuto proměnu se krajané zaměřili hlavně na ubytovávání turistů, výrobu a následný prodej produktů. Přestože se v obci několik krajanů živí i v lese, dřevařství je hodně náročnou, a ne zcela dobře placenou prací. Většina proaktivních krajanů se zaměřuje na služby a činnosti spojené s nimi, ve většině případech je jedná o sezonní práci a krajané ke svým službám přistupují jako k přivýdělkům. Se sezonností se snaží vypořádat také Kluci z Banátu, kteří vymýšlejí strategie, jak zatraktivnit Eibentál i mimo letní sezonu. V Eibentálu se objevují nové pracovní pozice zejména kolem Kluků z Banátu, kteří rozšiřují své služby, staví další objekty a zaměstnávají další krajanů. Jejich Restaurace funguje i mimo sezonu a zaměstnává krajanů v rámci celého roku.

4.3.2 Přesah „projektu Eibentál“ – propojení přes více hranic

Oblast českých vesnic v rumunském Banátu je průsečíkem více vlivů a zájmů. Je to dané místní kulturní krajinou, která je součástí širších politických, ekonomických a mediálních kontextů. V předešlé podkapitole jsem se zajímal o proměnu izolovanosti obce Eibentál a proměny ekonomických příležitostí a činností, ke kterým v rámci posledních 20 let došlo. Jelikož je obec Eibentál úzce spojena se skupinou složenou jak z části místních, tak cizích (i

když v dnešní době již rodinně provázaných) podnikatelů Kluků z Banátu, zaměřuji se v této podkapitole právě na přesah projektu zvaný Eibentál. „Projekt Eibentál“ nespočívá jen v hudebním festivalu a Restauraci, které jsou jeho nejviditelnějšími prvky, stojí za ním široká škála dalších aktivit, na nichž se podílejí další aktéři tohoto projektu. Jejich cílem je nejen zvyšování povědomí o festivalu, ale také snaha o propojení s dalšími subjekty:

„Mám takový sen, že bych z toho chtěl udělat ještě vyšší kulturní hodnotu, protože málo lidí si uvědomuje, že ta naše akce je největší česká kulturní akce ve světě. Když na to přijedeš, tak si to neuvědomíš, ale ve světě není větší kulturní akce - ok, kromě Expa, ale to je trochu jiná věc. Nám se podařilo celkem dobře tento koncept naroubovat i na Srbsko, kde pomáháme Paprikašijadě v Českém Selu a chceme tuto oblast komunikovat za Český Banát, protože je to oblast, která je v Rumunsku a v Srbsku. V Srbsku je České Selo a Kruščica u Bela Crkvi. Chtěli bychom, aby se tyto dvě krajanské komunity (v Rumunsku a Srbsku) spolu propojily a začaly spolu komunikovat a spolupracovat v rámci destinačního managementu. Festival nám pomáhá otevírat dveře na vyšších místech, třeba ve vládních institucích a pomáhá nám otevírat i naše problémy, kdy chceme s touto oblastí trochu hnout a musím říct, že se to mnohdy podařilo. Třeba loni tam s námi byl Tomáš Petříček bývalý ministr zahraničí, který nám hrozně pomohl a nebýt festivalu a naší vytrvalosti, nikdy by se nestalo, aby tady MZV rozjelo projekt podpory nebo asistenční podpory Českému Banátu atd. a tohle má na svědomí festival Banát.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 20. srpna 2023

Organizátor Festivalu Banát považuje festival za nejvýznamnější českou kulturní akci ve světě, druhou po globální události Expo. Přestože tato tvrzení jsou nadnesená, nelze popřít festivalový význam v mezinárodním kontextu. Organizátoři využívají festival jako platformu pro budování a upevňování mezioblastních a mezistátních vztahů, zejména mezi oblastí českých vesnic v Banátu a v Srbsku. Ambiciózní cíl, propojit obě komunity napříč hranicemi, poukazuje na ekonomický a kulturní přesah projektu Eibentál. Festival slouží jako prostředek ke komunikaci a spolupráci na vládní úrovni. To dokazuje účast bývalého ministra zahraničí, Tomáše Petříčka, který podle organizátorů významně přispěl k realizaci podpůrného projektu pro Český Banát. Propojení této oblasti s Českou republikou je zcela zásadní. Festival je tak prezentovaný jako místo, kde dochází k propojení nejen kulturnímu, ale i sociálnímu či ekonomickému. Díky prezentování festivalu jako prostoru, kde dochází k propojení mezi návštěvníky a krajany ve všech těchto zmíněných třech rovinách, se utváří důležitý statut Eibentálu, díky kterému se tato obec stává atraktivní i pro instituce v České republice.

Nejdůležitější institucí zastupující Českou republiku v zahraničí je MZV ČR, které se na většině projektů podílí a mnoho dalších projektů finančně podporuje.

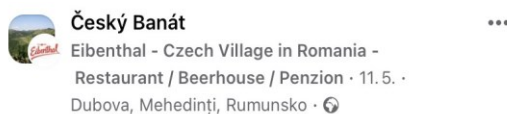
„Mezinárodní situace vůbec nehraje k tomu, aby se řešil Banát, a navíc problematika ministra MZV je složitá, nejlíp bylo za Petříčka, ale toho svrhla vlastní strana a najednou 3 roky naší práce byly pryč. Pak tam byl někdo jiný na 9 měsíců, toho nezajímalo nic, pak byly volby. Já se nás snažím pořád protlačovat, ale nikoho to nezajímá. V parlamentu máme podvýbor pro krajské záležitosti a ti lidi raději létají na dovolené. To je ale chyba systému, že tohle děláme my a děláme to blbě. Jsme takový jediní samozvaní partneři – my jsme Kluci z Banátu a my jdeme na MZV vám říct, jak se to má dělat. S Tomášem Petříčkem to ale bylo dobrý, jsem na něj sehnal číslo a zavola jsem mu a druhý den jsem byl u něj v kanceláři, až z toho byl takovej vystrašený a divnej, ale dopadlo to dobře.“

Přednáška Kluků z Banátu, Štěpána, Honzy a Tibiho, 20. srpna 2022

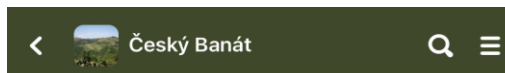
Práce na projektu ze strany Kluků z Banátu je výrazně ovlivněna politickými proměnami a nestabilitou v českém ministerstvu zahraničí (MZV). Organizátoři projektu vyjádřili frustraci z toho, jak rychlé změny ve vedení MZV mohou negativně ovlivnit jejich práci a pokrok na projektu. Důležitost, kterou přikládají jednotlivým osobám (například bývalému ministru Tomáši Petříčkovi), naznačuje, jak klíčová je osobní angažovanost a otevřenost ke komunikaci ze strany těchto institucí. V kontextu tématu „Proměňující se role izolovanosti Eibentálu ve vztahu k České republice“ tato citace naznačuje, jak politická nestabilita a izolovanost mohou být bariérami pro transnacionální projekty, jako je tento, a jak tyto projekty zároveň podle Kluků z Banátu vyžadují konstantní práci na budování vztahů a lobbyingu, aby tyto bariéry překonaly. Příkladem lobbyingu je navázání kontaktu s poslancem Martinem Hájkem, který je předsedou neformální parlamentní Skupiny přátel Banátu Poslanecké sněmovny. Martin Hájek poté pracovníčně jednal se zmocněncem pro krajské záležitosti Jiřím Krátkým právě o Banátu a jeho podpoře.¹⁴ Právě Martin Hájek byl spolu s dalšími poslanci pozván Štěpánem Slaným do Eibentálu na první ročník pivních slavností. Těmito akcemi na sebe Kluci z Banátu přitahují pozornost zejména zástupců krajského svazu, kteří do doby, než začali být Kluci aktivní i na politickém poli, sjednávali veškerá politická jednání sami.

• ¹⁴ Celá zpráva zde:
https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/aktualni_informace/jednani_krajanskeho_zmocne_nce_kratkeho_a.html

PIVNÍ FESTIVAL PROPOJOVAL!
 Historicky první pivní slavnosti se staly i místem vzácného setkání, z České republiky přijela delegace tří poslanců Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, [Martin Hájek](#), Roman Bělou a Miroslav Zborovský, kteří nejprve za doprovodu Petra Hružy a Kláry Jíchové poznali Svatou Helenu a poté se přesunuli do Eibenthalu. Zde v sobotu setkali se zástupci rumunského politického sektoru, kdy je v Eibenthale přivítal hejtman župy Mehedinți Aladin Georgescu, senátor Liviu Mazilu, poslanci Folescu Cornel a Chirilă Alin a také státní tajemník na ministerstvu investic a evropských projektů, Bogdan Simcea. Hlavním tématem bylo větší prohloubení česko-rumunské spolupráce, péče o české krajany v této vesnici a také možnost vytvoření nového partnerství mezi českými kraji a místní župou. Dalším krokem pak bude účast na banátském festivalu, kde jsou naplánovány další jednání, které by měly vést ke zmíněné spolupráci. — v [Eibenthal - Czech Village in Romania - Restaurant / Beerhouse / Penzion](#).

Am încheiat primul festival al berii în Eibenthal!

În satul nostru a avut loc primul festival al berii, la care au participat câteva sute de vizitatori din România și Cehia. Vremea frumoasă s-a adăugat atmosferei grozave, datorită căreia vizitatorii au putut admira priveliștile frumoase din jurul satului.

În weekend, toată lumea s-a putut bucura de numeroase competiții, de paradă și spectacol folcloric, de un teatru pentru copii, toate în sunetul formațiilor etnicilor cehi Bohemia din Gernik, a localnicilor EibenthalBand și a compozitorului ceh Jump into the field. De asemenea, numeroase delegații de politicieni ne-au susținut prin participare. Pentru România au fost reprezentanți ai autorităților județene, membri ai Parlamentului României și reprezentanți ai autorităților locale, iar din partea cehă, trei membri ai parlamentului ceh (veți afla despre începutul cooperării în curând).

Suntem bucuroși că am organizat împreună o nouă tradiție în care satul nostru se ridică la un alt nivel! Veniți să ne vizitați!

Máme za sebou pivní slavnosti v Eibenthale!

Náš Eibenthal má za sebou historicky první pivní slavnosti, kterých se zúčastnilo několik set návštěvníků z Rumunska i České republiky. Skvělé atmosféře přidal i krásné počasí, díky kterému se mohli návštěvníci podívat i na výlety kolem vesnice s krásnými výhledy. Během víkendu si všichni mohli užít mnoho soutěží, folklorní průvod a vystoupení, dětské divadlo, to vše za zvuku krajských kapel Bohemia z Gerniku, místního EibenthalBandu a českého písničkáře Jump into the field. Účastí nás také podpořily početné delegace politiků. Za Rumunsko to byl například hejtman naší župy Mehedinți, starostové okolních vesnic a z české strany pak tři poslanci českého parlamentu (o začínající spolupráci se dozvíte brzy).

Obr. 9 a 10 – Zdroj: Informace o návštěvě českých poslanců v Eibenthalu – Facebooková skupina Český Banát

11. května a 4. května 2023

„Náš největší problém je to, že to děláme celé na kolena, že něco vymyslíme a pak to uděláme. Pak jedeme támhle na ministerstvo za ministrem, což je strašně náročná práce, ale v tu chvíli ...Český stát o nás nejevil dlouho zájem a vůbec se nesnažil o spolupráci. Jak jsem říkal, pro Čechy to tu má cenu kulturního dědictví, pro mě je to jako UNESCO, ale oni na to kašlou. Teď jsme tu my, kteří nějak převzali zodpovědnost, ale děláme to na kolena a víme, že to děláme amatérsky a je to blbě. Já si myslím, že by se měl nastavit profesionální systém a měly by se ty věci dělat úplně jinak. My děláme věci, které si myslíme, že jsou správné, ale my nevíme, jestli vývoj, kam Banát nebo vesnice směřuje, je dobrý. Na druhou stranu jsou tu kibici, kteří nás kritizují, že toho děláme moc, že Restaurace má drahé pivo..., ale respektujeme jejich názor, je to prostě chyba systému.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibenthal“, 20. srpna 2023

Citace poukazuje na proměnu přístupu k projektu, kdy nastává potřeba přejít z nadšenecké amatérské akce k profesionalizaci v souvislosti s rozsáhlými ekonomickými aktivitami, které se nahromadily pod „projekt Eibentál“. Štěpán Slaný si uvědomuje, že jejich dosavadní přístup je spíše amatérsky organizovaný. Něco se vymyslí a poté se to provede. To vyžaduje náročnou práci a často opakované cesty na česká ministerstva, kde Kluci z Banátu lobují za své projekty. Štěpán vnímá hodnotu oblasti českých vesnic v Banátu jako součást kulturního dědictví a doufá, že se české vesnice se jím také jednou oficiálně stanou.

„Je opravdu důležité, aby Česká republika jako instituce k Banátu nějak přistoupila, jak říkám je to české kulturní dědictví a bohatství a máme o to pečovat. Máme tady projekt MZV na rozvoj Českého centra, které má za úkol propagovat Českou republiku v zahraničí, pak tady máme agenturu Czech Trade, která má na starosti byznys a má podporovat import/export, pak Czech Tourism agenturu, která má vlastně v ČR destinační management. Ten bychom si přáli udělat úplně stejný, jako má například Máchův kraj, a chtěli bychom ho aplikovat v naší oblasti. Kolem nás létají zajímavé instituce, ministerstvo kultury atd., které by dokázaly přiložit ruku k dílu a dokázali bychom udělat velký projekt, který by Českému Banátu pomohl. Tak to je můj sen.“

Štěpán Slaný, spoluzakladatel „projektu Eibentál“, 20. srpna 2023

Hlavní argumentem je, že by se Česká republika měla aktivně zasazovat o podporu rozvoje a zachování kulturního dědictví Banátu jako součásti české kultury. Zdůrazňuje roli různých institucí – jako je Ministerstvo zahraničí, CzechTrade a CzechTourism – ve vytváření udržitelného projektu, který by podpořil Banát a přinesl jeho bohatství do povědomí české veřejnosti. Štěpán Slaný říká, že Eibentál prochází transformací v důsledku globalizace a modernizace. Tato transformace přináší změny dynamiky místního hospodářství. Vzhledem k důrazu na strategii destinačního managementu dochází v Eibentálu na proměnu sféry neformální ekonomiky. Na činnosti spojené s ekonomikou se zaměřují Kluci z Banátu a chtějí je do jisté míry vymezit a později kompletně zlegalizovat. Tento zásah zejména do krajanských ekonomických praxí je představován na certifikačním systému Kluků z Banátu. Tento systém Kluci prosazují stále více v posledních letech a připravují si půdu pro jeho celkové zavedení. Praxe Kluků z Banátu ukazuje na inspiraci v destinačním managementu, nicméně, jelikož nejsou zástupci státu ani jiné oficiální instituce, sami tím utvářejí informální činnost - nemají žádné formální právo pro tak celoplošný zásah v obci Eibentál.

5 Závěr

V této práci jsem se zaměřil kulturní a ekonomický vliv působící na obec Eibentál, jednu ze šesti českých vesnic nacházejících se v rumunském Banátu. V rámci svého výzkumu jsem se především soustředil na to, jak tento ekonomický vliv proměňuje samotnou obec Eibentál a její krajany. Jako klíčový koncept jsem zvolil post-socialismus (Hann 2002), který mi umožnil nahlížet terén jako dynamické prostředí, které je spojené s transformací v post-socialistickém státu. Důraz na nezastavitelný vývoj institucí a praktik nám umožňuje hlouběji porozumět proměnám, které se ve výzkumném kontextu odehrály (Hann 2002). Eibentál představuje příklad, jak se místní společenství vyrovnává s komplexními ekonomickými výzvami v prostředí post-socialismu, a je tedy důležitý pro pochopení dynamiky ekonomické transformace a jejího dopadu na lokální společenství. Obec Eibentál s přidruženou obcí Ujbányje spadá statutárně pod rumunskou obec Dubova u Dunaje. Specifikou Eibentálu je to, že starostou tohoto uskupení tří vesnic je rodák z Eibentálu. Přesto, že krajané ukazují, že se s různými výzvami dokáží vyrovnat, není to v posledních několika letech zásluhou starosty. Eibentálští obyvatelé fungují jako společenství dobře, ale není to tím, že my měli silnou vůdčí osobu v čele. Přestože jsou v Eibentálu tři zástupci institucí, kvůli chybějící proaktivitě zastupitele obce je všechny pojí spíše opoziční postoj aktivní skupiny lidí, která se utvořila kolem Kluků z Banátu, nebo kolem jejich aktivit. Místní krajané vytvořili společnou skupinu, která mimo udržování tradic a zvyků řeší i otázky vesnice a popřípadě se společně s učitelem českého jazyka zapojuje to společných akcí, jako je úklid vesnice a podobně.

Všechny procesy v obci Eibentál jsem zkoumal skrze ekonomické procesy a vlivy, které do obce přinesli jednotliví aktéři, kteří v obci působí. V kontextu Eibentálu je pak relevantní Sampsonovo (2002) zkoumání role nevládních neziskových organizací, které přinášejí změny. Tyto organizace hrají klíčovou roli v různých oblastech, jako je vzdělávání, zdravotnictví nebo životní prostředí, a často zastávají funkce, které by jinak měl na starosti stát. V obci působí již přes 20 let Člověk v tísni - a téměř stejnou dobu zasahuje i do ekonomických procesů obce jeho koordinátor Ivo Dokoupil. Zaměřil jsem se na to, do jaké míry jsou aktuální praxe Člověka v tísni zásadní pro místní obyvatelstvo. Z mého výzkumu vychází, že zásluhy za posledních 20 let této neziskové organizace v obci Eibentál jsou významné, avšak praxe Člověka v tísni v posledních letech je podle některých krajanů nedostatečná. Krajané například nevidí žádné pozitivum v doporučení cen od někoho, kdo v Rumunsku nežije a neví, kolik, co stojí. Ostatní neziskové organizace působící v Eibentálu zasahují do ekonomických procesů

obce spíše okrajově, nejvíce z nich vystupuje do popředí Klub českých turistů, který na poptávku Kluků z Banátu vyznačil v okolí Eibentálu už více než 100 km pěších turistických tras.

Zvláštní postavení zaujímá jiná organizace, která se označuje jako nezisková organizace, avšak po stránce její struktury se jedná spíše o politické uskupení. Jedná se o UDSČR, Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku, označovaný místními jako krajský svaz. Vznikl na začátku 90. let a zaštiťuje všechny Slováky a Čechy v Rumunsku. V rumunském Banátu je významným ekonomickým aktérem - má v každé české obci svoji místní buňku a v ní svého předsedu. Přestože má krajský svaz obecně v oblasti rumunského Banátu dobré jméno, v Eibentálu tomu tak není. Příčinou je pasivita dané buňky, svazu chybí proaktivita a co se týká komunikace, tak na tom podle některých krajanů také není nejlépe. Eibentálský krajský svaz hrál významnou roli v mém výzkumu také proto, že nepodporuje hudební festival Banát kvůli jeho komerčnosti - později se projevily i ne zcela dobré vztahy mezi zástupci krajského svazu i z dalších českých vesnic a organizátory festivalu Banát. Tyto konflikty se promítají do sociálních vztahů, ale i to politickým a zejména ekonomických vlivů, jelikož právě nesouhlas krajského svazu s komerčním hudebním festivalem Banát vede ke sporům a bojkotům, které mají za následek širší ovlivnění jak eibentálských krajanů, tak i těch ostatních. Eibentálští obyvatelé jsou někde uprostřed tohoto sporu. Jako příklad kontraproduktivních tendencí uvádím Krajské odpoledne pořádané v rámci programu hudebního festivalu Banát 2022. Tato akce má sloužit slouží k představení krajanů eibentálských, ale především těch z ostatních vesnic. V roce 2022 došlo k bojkotu účasti krajanů na festivalu kvůli jiné akci konané ve stejný termín krajským svazem ve Svaté Heleně. Většina krajanů dorazila tam, takže celé vystoupení zbylo na eibentálské krajany a zároveň to znemožnilo účast eibentálských krajanů na akci krajského svazu, protože místní jsou spojeni úzce s festivalem a většina z nich na něm pracuje nebo vystupuje. Toto je příklad ovlivnění sociálních procesů, kdy spor mezi Kluky z Banátu a krajským svazem zasáhl zejména samotné krajany.

Můj hlavní výzkum se soustředil na skupinu Kluci z Banátu, kteří v obci působí a podnikají a zároveň jsou jedni z největších ekonomických aktérů v oblasti ze sféry soukromého podnikání. To přináší ekonomický vliv nejen do obce samotné, ale přesahuje její hranice. Během pobytu v terénu jsem si vytvořil výzkumné otázky, které mi pomohly s porozuměním zkoumané problematiky. Kluci z Banátu jsou specifickou skupinou, která přišla do Eibentálu v době jeho největšího úpadku (v roce 2009 - dva roky po uzavření dolů), koupili si v ní

společně s jedním z místních kluků starý dům se stodolou, přestavěli jej na hospodu U Medvěda a nyní o 14 let později vlastní ekonomický projekt. Jsou majiteli několika pozemků i s domy, mají v Eibentálu vlastní restauraci, penziony a další ubytovací prostory různých stupňů, zároveň budou pořádat již 12. ročník hudebního festivalu Banát, mají vlastní spolek Český Banát, spolupřádají studentské expedice do celého Banátu. Přicházejí také se svou upravenou ekonomickou strategií destinačního managementu, podle kterého chtějí z obce Eibentál zřídit turistickou destinaci pro širokou klientelu, která do obce přijede. Pomocí svých dalších zavedených nástrojů zasahují do krajanských ekonomických činností a praxí – tomu všemu říkají „projekt Eibentál.“ Kluci z Banátu jsou jedněmi z nejrychleji rostoucích podnikatelů v oblasti. Svým důrazem na růst a rozvoj zasahují do více rovin kolem sebe. Z politického hlediska se Kluci přiznávají, že jezdí lobbovat za svůj projekt na česká ministerstva a hledají na nich spojence pro své vize a cíle. Kluci z Banátu pomocí svého spolku Český Banát žádají o granty a dotace na provoz a na své nové projekty. Celkový přesah jejich projektu je podstatný, po poslední návštěvě ČR následovala návštěva několika poslanců parlamentu ČR v Eibentálu, kde Kluci pořádali první ročník pivního festivalu. Toto propojování na politicko-ekonomickém poli je zásadním zásahem přes hranice Eibentálu. Právě tyto aktivity jsou další možnou provokací krajanského svazu, jelikož ještě před pár lety to byl právě pouze krajanský svaz, který se stýkal s politiky a prosazoval své vlastní zájmy, nyní tuto štafetu přebrali Kluci z Banátu. Propojení s Českou republikou je zásadní. Pevné transnacionální vztahy jsou také odkazem na stovky krajanů, které odešly v jedné z migračních vln, avšak stále jsou v kontaktu se svými rodinami, které zůstaly v Eibentálu. V tomto pohledu vycházím ze Szala (2007), který pojednává o transnacionální migraci, protože část obyvatel Eibentálu tvoří reemigranti, kteří s sebou přinesli mnohé změny a inspirace z ČR, v obci je prosazují a snaží se tak navyšovat v Eibentálu životní úroveň. Kluci z Banátu svou strategií destinačního managementu ale zavádí i další nástroje, kterými si upevňují svoji pozici v Eibentálu, někdy však na úkor krajanů.

Výsledky mé práce ukazují, že krajané v Eibentálu nejsou jen pasivními příjemci vnějších vlivů. Naopak, toto společenství aktivně formuje a ovlivňuje tyto procesy, ať už prostřednictvím vlastních ekonomických praxí anebo jejich podílením se na činnostech spojenými s Kluky z Banátu. Eibentál se stává místem, kde se proplétají a vzájemně ovlivňují lokální a transnacionální dynamiky. Jejichž aktéři jsou součástí jednotlivých neziskových organizací či spolku. Tento výzkum se snaží o přinesení svědectví o tom, jak krajané Eibentálu, podpoření aktivitami organizací, nejen reagují na globální vlivy, ale i jak aktivně tvoří a ovlivňují ekonomické procesy ve svém prostředí.

Krajané z Eibentálu byli v roce 2007 horníky bez práce, kdy většina obyvatel v produktivním věku odešla do Čech za prací a starousedlíci nastoupili do předčasného hornického důchodu a zůstali v obci. Tito starousedlíci si rychle osvojili praxe ve vlastní ekonomickém systému, a to při výrobě a prodeji zejména spotřebních produktů. Postupem času, i díky působení různých neziskových organizací, začali krajané ke svému příjmu z prodeje produktů také ubytovávat turisty u sebe doma. V uvolněných pokojích po rodinných příslušnících, kteří odešli do Čech za prací. Časem se tyto dvě krajané praxe staly běžné pro každého, kdo se rozhodl cílit na turisty. Turismus se během let také proměnil a z agroturistiky zůstala pouze turistika, alespoň co se týče Eibentálu. Krajané samotní ovlivňují různé ekonomické vlivy, jsou to právě oni, kteří jsou součástí úspěchu „projektu Eibentál“, protože to jsou zaměstnanci z řad krajanů, na kterých jednotlivé pozice stojí. Eibentálští krajané ukázali, jak sami jsou proměnliví, z horníků se stali relativně rychle úspěšní podnikatelé, kteří nabízejí ubytování s polopenzí a další služby. Zároveň si přivydělávají každý rok na hudebním festivalu Banát, kde část krajanů-zaměstnanců pracuje, část krajanů-brigádníků si přivydělává a část krajanů-obchodníků prodává své výrobky před svými vrátky.

Krajané-aktéři, kteří se zapojují buď do výroby a prodeje výrobků nebo ubytovávají turisty, spadají do informální ekonomiky. Jedním z argumentů Kluků z Banátu je to, že chtějí legalizovat krajané a své služby. Jedná se o velký zásah do dosavadní krajané praxe, která do této doby nepodléhala žádné regulaci z vnější strany. Celkový nástroj certifikace je paradoxem, jelikož Kluci z Banátu se staví do pozice státu, který by měl dané ekonomické praxe regulovat, takto se jedná pouze o další část informální ekonomiky, která v oblasti českých vesnic bude probíhat. „Projekt Eibentál“ je už v dnešní době velkým ekonomickým hráčem v oblasti: ovlivňuje místní obyvatele a jejich praxe, po stránce infrastruktury a staveb proměňuje obec Eibentál a poutá na sebe pozornost nejen ze svého okolí, ale také z České republiky. Díky tomu se o Eibentálu dozví ještě více lidí a přinese to do oblasti další ekonomické procesy a vlivy, které budou v obci dále prohlubovat jak vlivy zvenčí, tak zevnitř.

6 Bibliografie:

Atkinson, P. (2015). *For Ethnography*, Londres, Sage.

Bailey, A. J. (2001). [Review of *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*, by D. S. Massey, J. Arango, G. Hugo, A. Kouaouci, A. Pellegrino, & J. E. Taylor]. *Economic Geography*, 77(3), 312–314.

Bailyn, J.F., Jelača, D. and Lugarić, D. (eds.) (2018) *Future of (post)socialism: Eastern European Perspectives*. Albany, NY: State University of New York Press.

Bhabha, H. K. (1985). Signs Taken for Wonders: Questions of Ambivalence and Authority under a Tree outside Delhi, May 1817. *Critical Inquiry*, 12(1), 144–165.

Bruner, J. (1994) The Remembered Self. In: Neisser, U. and Fivush, R., Eds., *The Remembering Self*, Cambridge University Press, Cambridge, 41-54. <http://dx.doi.org/10.1017/cbo9780511752858.005>

Budilová, L. (2019) *Od krevní msty k postsocialismu: Vývoj antropologického zájmu o Balkán*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Burawoy, M. et al. (2000) *Global ethnography: Forces, connections, and imaginations in a postmodern world*. Berkeley, CA: University of California Press.

Burawoy, M. and Verdery, K. (1999) *Uncertain transition: Ethnographies of change in the Postsocialist World*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Chelcea, L. (2003). Ancestors, Domestic Groups, and the Socialist State: Housing Nationalization and Restitution in Romania. *Comparative Studies in Society and History*, 45, 714 - 740.

Dell'Anno, R. (2022). Theories and definitions of the informal economy: A survey. *Journal of Economic Surveys*, 36, 1610–1643. <https://doi.org/10.1111/joes.12487>

Glup, M. (2021). Tourism's Impacts on Local Populations. *Nebraska Anthropologist*. 29, 51-66.

- Gallinat, A. (2022). The anthropology of post-socialism: Theoretical legacies and conceptual futures – An introduction. *Critique of Anthropology*, 42(2), 103–113. <https://doi.org/10.1177/0308275X221095943>
- Goodwin, H. (2017). The Challenge of Overtourism. Responsible Tourism Partnership Working Paper.
- Gudeman, S. (2001) *The anthropology of the economy: Community, market, and culture*. Malden (Mass.): Blackwell.
- Gudeman, S., & Hann, C. (Eds.). (2015). *Economy and Ritual: Studies in Postsocialist Transformations* (1st ed.). Berghahn Books.
- Greenwood (1989)
- Hann, C.M. (Ed.). (2001). *Postsocialism: Ideals, ideologies and practices in Eurasia* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203428115>
- Hann, C.M. (2017). Economic Anthropology. In *The International Encyclopedia of Anthropology*, H. Callan (Ed.).
- Hann, C.M. (2021), Economy and ethics in the cosmic process. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 28: 5-29. <https://doi.org/10.1111/1467-9655.13648>
- Hann, C.M. and Sampson, S. (2001) 'Beyond transition: Rethinking elite configurations in the Balkans', in *Postsocialism: Ideals, ideologies, and practices in Eurasia*. London: Routledge.
- Hann, C., & Hart, K. (Eds.). (2009). *Market and Society: The Great Transformation Today*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511581380
- Hann, C.M. and Hart, K. (2011) *Economic anthropology: History, ethnography, Critique*. Cambridge, UK: Polity.
- Hanus, L. (2009). „Nove' diaspory“ – diaspora jako transnacionální moment. *Disertační práce FF ZČU*.
- Hart, K., Laville, J.-L., & Cattani, A. D. (2010). *The Human Economy: A Citizen's Guide*. Polity.
- Hart, K. (2009). On the informal economy: the political history of an ethnographic concept. *Research Papers in Economics*.

Hart, K. & Ortiz, H. (2014). The Anthropology of Money and Finance: Between Ethnography and World History. *Annual Review of Anthropology*, 43(1), 465-482.

Hejnal, O. (2014). Úvod do studia neoliberalismu: Inspirace pro antropologii. *ANTROPOWEBZIN*. 1, 33-47.

Hirt, T. and Jakoubek, M. (2005). Idea krajanského hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa: Proměny kolektivní identity vojvodovské náboženské obce. *Český Lid*. 92(4), 337-366.

Humphrey, C., & Verdery, K. (Eds.). (2004). *Property in Question: Value Transformation in the Global Economy* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003086451>

Korhonen, J. (2016). Shared Divergence: Comparing Post-Socialist Peripheries and Predicaments. *Modern Africa: Politics, History and Society*, 4(1), 35–64.

Kresl, Z. and Freidingerová, T. (2016) ‘Transnacionální praktiky, ‚ancestral return‘ a adaptace rumunských Čechů přesídlených do Česka po roce 1989’, *Český lid*, 103(2): 217-238.

Mandel, R. (2012). Introduction: Transition to Where? Developing Post-Soviet Space. *Slavic Review*. 71(2), 223-233. 10.1017/S0037677900013590.

Mondal, S. R. (2007). Globalization and Anthropology. *Indian Anthropologist*, 37(2), 93–98. <http://www.jstor.org/stable/41920043>

Morris, J. and Polese, A. (Eds.). (2014). *The Informal Post-Socialist Economy: Embedded Practices and livelihoods*. Routledge, New York.

Müller, M. (2019). Goodbye, Postsocialism!, *Europe-Asia Studies*, 71(4), 533-550, DOI: 10.1080/09668136.2019.1578337

Neveling, P. and Wergin, C. (2009). Projects of scale-making: new perspectives for the anthropology of tourism. *Etnografica*. 13(2), 315-342.

Pavlásek, M. (2013). *Promýšlet Veliké Srediště. Etnologická brikoláž sociokulturních aspektů života krajanů v jižním Banátu* [online]. Brno.

Polese, A., Morris, J. (2015). Introduction. In: Morris, J., Polese, A. (eds) *Informal Economies in Post-Socialist Spaces*. Palgrave Macmillan, London.

Ringel, F. (2022). The time of post-socialism: On the future of an anthropological concept. *Critique of Anthropology*, 42(2), 191–208. <https://doi.org/10.1177/0308275X221095930>

- Sampson, R. J., Morenoff, J. D., & Gannon-Rowley, T. (2002). Assessing “Neighborhood Effects”: Social Processes and New Directions in Research. *Annual Review of Sociology*, 28, 443–478. <http://www.jstor.org/stable/3069249>
- Schneider, H.K. (1975). *Annual Review of Anthropology*. 4(1), 271-292.
- Stronza, A. (2001). Anthropology of Tourism: Forging New Ground for Ecotourism and Other Alternatives. *Annual Review of Anthropology*, 30, 261–283. <http://www.jstor.org/stable/3069217>
- SZALÓ, C. (2007). Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: CDK.
- Verdery, K. (1993). Nationalism and National Sentiment in Post-socialist Romania. *Slavic Review*, 52(2), 179–203. <https://doi.org/10.2307/2499919>
- Verdery, K. (1994). Elasticity of Land: Problems of Property Restitution in Transylvania. *Slavic Review*, 53(4), 1071-1109. doi:10.2307/2500847
- Verdery, K. (1995). “Caritas”: And the Reconceptualization of Money in Romania. *Anthropology Today*, 11(1), 3–7. <https://doi.org/10.2307/2783317>
- Verdery, K. (2002). Seeing Like a Mayor or, How Local Officials Obstructed Romanian Land Restitution. *Ethnography*. 3, 5-33. 10.1177/14661380222231054.
- Verdery, K. (1996). *What Was Socialism, and What Comes Next?* Princeton University Press.
- Vertovec, S. (1999). Conceiving and researching transnationalism, *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 447-462
- Vertovec, S. (2006). Migration and other Modes of Transnationalism: Towards Conceptual Cross-Fertilization. *International Migration Review*. 37, 641 - 665.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203927083>
- Vertovec, S., Cohen, R. (1999). *Migration, diasporas and transnationalism*. Cheltenham: Elgar.